

บทที่ 3

หลักเกณฑ์การ เสนอคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

อื่น เป็นคดีแพ่งที่ เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาชั้นสู่ศาล

ความทั่วไป

เมื่อมีการกระทำความผิดที่เกิดจากรถยนต์ ซึ่งได้แก่ความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 หรือขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายถึงสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 300 และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 จะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งตามมา คือ การเรียกค่าสินไหมทดแทนความประมวลกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด แต่เนื่องจากคดีแพ่งมีความแตกต่างจากคดีอาญาหลายประการ ทั้งในด้านหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบตามกฎหมายสารบัญญัติและในส่วนวิธีพิจารณาความที่เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ทำให้ต้องบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษเพื่อให้คดีดังกล่าวได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลต่างจากคดีแพ่ง, คดีอาญาธรรมดาทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คดีที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันเดียวกันนี้ได้รับการพิจารณาไปพร้อมกัน อันจะเป็นประโยชน์แก่ศาล คู่ความ และบุคคลผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวนี้ เช่น การขยายเขตอำนาจศาลที่พิจารณาคดีอาญาให้สามารถพิจารณาคดีในส่วนแพ่งที่ผู้เสียหายฟ้องรวมมาในคดีเดียวกันได้ การยกอายุความแห่งออกไปเท่ากับอายุความคดีอาญา การให้พนักงานอัยการสามารถมีคำขอทางแพ่งได้ในบางประการ เป็นต้น แต่ความผิดที่เกิดจากรถยนต์นั้น ในส่วนที่เป็นคดีแพ่งคือการเรียกค่าเสียหายต่าง ๆ จะมีข้อขัดแย้งระหว่างคู่ความในเรื่องจำนวนแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นขณะที่ในส่วนที่เป็นคดีอาญา หากศาลฟังได้ว่าจำเลยมีเจตนาหรือประมาทแล้ว ศาลสามารถพิพากษาคดีอาญาได้เลย ดังนั้นคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์จึงอาจไม่ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติเรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา สมดังวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งข้อขัดข้องเช่นนี้ไม่ควรที่จะแก้ไขในลักษณะให้สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแก่ผู้เสียหาย โดยมีได้คำนึงถึงบทบาทหรือภาระของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหน่วยงานอื่น เช่น ตำรวจ อัยการ และศาล ว่า จะทำหน้าที่นอกเหนือขอบเขตที่พึงมีพึงเป็น ก่อนที่ได้เสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าว จึงควรที่จะได้พิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นให้ถ่องแท้

อำนาจฟ้อง

การกระทำผิดทางอาญา อาจก่อให้เกิดสิทธิในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายหรือทายาทได้ 2 ประการ¹ คือ

(1) เรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน สิทธิในทางแพ่งประการนี้จะเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

(2) เรียกค่าทดแทนความเสียหาย อันเนื่องจากการกระทำผิดนั้น สิทธิในทางแพ่งประการนี้จะเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาในความผิดต่อชีวิต, ร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพ หรือฐานหมิ่นประมาท

สิทธิทั้งสองประการดังกล่าว แม้มีลักษณะเป็นสิทธิในทางแพ่ง แต่ก็ได้รับบทบัญญัติในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาให้อำนาจผู้เป็นโจทก์สามารถฟ้องเรียกพร้อมกันในฟ้องคดีอาญาได้ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ว่า จะได้มีการพิจารณาให้เสร็จสิ้นไปเสียในคราวเดียวกัน และเป็นการเหมาะสมในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดความเสียหายในทางแพ่งได้ถูกต้องด้วย² แต่การจะใช้สิทธิดังกล่าวได้จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

- (1) มีการกระทำผิดทางอาญา
- (2) ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องทางแพ่ง
- (3) สิทธินั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา

¹ พระวรภักดิ์ทิบูลย์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาคดีเรียนง่าย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2515), หน้า 223.

² อนุวัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้ส่วนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171, หน้า 425.

เนื่องจากคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาชามีลักษณะพิเศษ คือ เป็นบทบัญญัติที่ขยาย Jurisdiction ของศาลอาช้ออกไป¹ ดังนั้นปัญหาประการแรกที่ควรได้รับการพิจารณาถึง จึงได้แก่ เรื่องอำนาจฟ้อง ซึ่งจะ เป็นปัญหาพื้นฐานของการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา เพราะ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นไม่มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาได้แล้ว ก็จะต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งธรรมดา การพิจารณาพิพากษาคดีนั้นจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ศาลที่พิจารณาคดีนั้นไม่ต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เป็นต้น

1. ผู้มีอำนาจฟ้อง

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาชามี 2 ประเภท คือ

- (1) ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง
- (2) พนักงานอัยการ²

1.1 ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง

โดยที่การพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 และคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 ดังนั้นผู้มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา จึงต้องเป็นผู้ที่ถูกละเมิดเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของคนตามกฎหมายแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 อาจเรียกสั้น ๆ ว่า เป็นผู้ได้รับความเสียหายทางแพ่ง

¹ ความเห็น ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 400-10/2515 วันอังคารที่ 7 มีนาคม 2515

² คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ฯ, หน้า 129.

ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งส่วนมากจะ เป็นผู้เสียหายในคดีอาชญากรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) แต่ก็อาจมีผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีชื่อ เป็นผู้ ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง เช่น ผู้ครอบครองดูแลทรัพย์สินผู้อื่นที่ถูกยกออกไป เป็นผู้เสียหายใน ความผิดฐานลักทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1554, 1555/2512) แต่น่าจะไม่ใช่ผู้ได้รับความเสียหายทางแพ่งที่จะฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือให้ใช้ราคาทรัพย์สิน เพราะคนไม่ใช่เจ้าของ กรรมสิทธิ์ ไม่มีอำนาจติดตามเอาคืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336

ผู้บุกรุก ผู้สืบล้านคน ที่จะฟ้องคดีอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตาย หรือบาดเจ็บแทนกันได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 แม้ในประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3(3) จะให้อำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับ คดีอาญาได้ก็ตาม โดยที่คำว่าผู้บุกรุก และผู้สืบล้านคนนี้ ถือเอาความเป็นจริง (คำพิพากษาฎีกา ที่ 1526/2497, 1384/2516) ฉะนั้นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาที่ถูกฆ่าตาย แม้จะเป็นผู้ สืบล้านคนตามความเป็นจริง แต่ถ้าบิดามีได้รับรองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 จึงไม่เป็นทายาท ก็ไม่มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เรียกค่าปลงศพบิดาได้ เพราะการปลงศพเป็นหน้าที่ของทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1648 (คำพิพากษาฎีกาที่ 144/2522)

กล่าวโดยสรุป ผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น นอกจากจะ ต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาชญากรรมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) แล้ว ยัง จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งอีกด้วย โดยพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 55 จึงจะมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้โดยไม่จำกัดฐานความ ผิด¹

¹ กุศล บุญยีน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 134-135.

ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญา มีความหมายกว้างกว่าผู้เสียหายในคดีอาญา โดยหมายถึงบุคคลที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง อันอาจเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 และรวมถึงบุคคลอื่นผู้สืบสิทธิของบุคคลนั้น เช่น ทายาทหรือผู้จัดการมรดกด้วย¹ แม้บุคคลเหล่านี้จะไม่ใช่ผู้เสียหายในทางอาญา ไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญา แต่ก็มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ คงเสียสิทธิบางประการเกี่ยวกับอายุความฟ้องร้องทางแพ่ง ต่างกับผู้เสียหายทางอาญาเท่านั้น²

ในเรื่องนี้ อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ได้อธิบายว่า³ "ตัวโจทก์ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงเสมอไป ทายาทหรือผู้รับมรดกก็อาจมีสิทธิฟ้องร้องได้ เช่น คดีฐานทำให้เสียทรัพย์ หรือยกยอก หรือฉ้อโกง เมื่อผู้เสียหายตายเสียก่อนพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดี ผู้จัดการมรดกหรือทายาทอาจขอ เข้า เป็นโจทก์ร่วมกับอัยการฟ้องคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ ทั้งนี้ไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้นั้นจะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ แต่ถือหลักในทางแพ่งว่าผู้นั้นมีสิทธิที่จะฟ้องร้องทางแพ่งโดยเฉพาะได้แล้ว ผู้นั้นก็สามารถร่วม เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ด้วย... ถ้าหากบุคคลนั้นอยู่ในฐานะที่จะฟ้องคดีแพ่งธรรมดา อันเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาในทางแพ่งได้แล้ว บุคคลนั้นอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น ขอเป็นโจทก์ร่วมได้ด้วย เพราะจุดประสงค์ของการให้สิทธิฟ้องร้องคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาก็เพื่อเป็นความสะดวก จะได้พิจารณาให้เสร็จสิ้นไปเสียในคราวเดียวกัน และเป็นการเหมาะสมในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดความเสียหายในทางแพ่งได้ถูกต้องด้วย (เปรียบเทียบคู่กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3)

¹ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ๖, หน้า 129-130. และ คู่มือกฎหมาย ลัทธพล, คำอธิบายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 81.

² อรรถพล ใหญ่สว่าง, ผู้เสียหายในคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์, 2526), หน้า 188.

³ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึงมาตรา 171, หน้า 425-426.

มีข้อระลึกว่า ถ้าผู้มีสิทธิฟ้องทางแพ่งนั้นไม่ เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมาย
 วิพิจารณาความอาญา ผู้นั้นจะฟ้องคดีแพ่งอัน เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้อย่างไร ในข้อนี้ เห็นว่ากฎหมาย
 ไม่ได้บัญญัติ เฉพาะว่าผู้ เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งอัน เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะต้อง เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา
 นั้นเองด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ถ้าพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายนั้น ๆ ฟ้องทางอาญาแล้ว ผู้มีสิทธิ
 ฟ้องทางแพ่งก็มีสิทธิ เข้า เป็นโจทก์ร่วม เพื่อฟ้องคดีแพ่งอัน เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นได้ด้วย เช่น
 อัยการฟ้องจำเลยฐานทำให้ เสียทรัพย์ แต่ผู้เสียหายไม่ได้ เป็นโจทก์หรือโจทก์ร่วมกับอัยการในคดีอาญา
 เห็นว่าผู้เสียหายหรือทายาทมีสิทธิที่จะ เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งอัน เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาร่วมกับอัยการ
 โจทก์ได้ (ซึ่งไม่มีผู้เห็นด้วย)"

อย่างไรก็ดีผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ศาสตราจารย์หยุด
 แสงอุทัย ได้เคยเสนอไว้ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความอาญา ครั้งที่ 401-11/2515 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2515 ว่า "ตามกฎหมาย
 เยอรมันที่ตั้งบัญญัติอยู่ในมาตรา 403 ¹ และ มาตรา 405 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹ มาตรา 403 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมีความว่า "The injured person or his heir may, in the criminal proceeding, assert against the accused a claim involving property rights arising out of the offense if such claim belongs to the competence of the courts of ordinary jurisdiction and is not yet pending in another court; in a proceeding before the Magistrate's Court, however, only in so far as the claim belongs to its competence."

มาตรา 405 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มีความว่า "The court refrains from making a decision on the motion in its judgement, if the defendant is not found guilty of an offense and if a measure of prevention and is not ordered against him, in so as the motion appears unfounded. If also refrains from making the decision if the motion is unsuited for disposition in the criminal proceeding, in particular if its determination would delay the proceeding or if the motion is not permissible; this may also be done by order at any stage of the proceeding."

คดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาชื่อนั้น เป็นการฟ้องบังคับตามสิทธิ เรียกร้องทางทรัพย์สิน และสิทธิ เรียกร้อง นั้นต้องเกิดจากการกระทำผิด คือ ไม่ใช่จะเป็นผิดอาชื่อนั้น แต่การกระทำต้องเข้าเกณฑ์ที่จะ ทำให้เกิดสิทธิ เรียกร้องในทางทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งอีกด้วย ตามกฎหมายของเราใช้ คำว่า " เกี่ยวเนื่อง " ซึ่งทำให้มีความหมายไม่แน่นอน ผมจึงขอ เสนอแก้ไขถ้อยคำโดยเปลี่ยนเป็น บทานองใช้สิทธิ เรียกร้องจากความผิดอาญา ซึ่งมีความหมายแคบลงมาในคำอธิบาย เขาระบุว่าต้อง เป็นผู้เสียหายที่ใกล้ชิดเท่านั้นที่จะฟ้องคดีอาญาได้ เช่น คนมาเผาบ้านที่งานองไว้ ผู้รับงานองฟ้อง คดีอาญาไม่ได้ คือไม่ใช่ว่ากรรมสิทธิฟ้องตามมาตรา 55 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ ก็ฟ้องคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้หมด... จะต้องเป็นผู้เสียหายที่ใกล้ชิดจริง ๆ ทั้งนี้เพื่อ จากคดีให้ศาลอาชวาท่าล่วงไปในเรื่องของศาลแพ่ง การกำหนดให้ศาลส่วนอาชวาท่า เน้นคดีในส่วน แพ่งได้ เป็นแต่เพียงกรณีที่ประสงค์จะให้ความสะดวก..." ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับความคิดเห็นของ ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ดังกล่าว ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ว่าเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของ การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จะพบว่า มาตรา 40 นี้บัญญัติขึ้นเพื่อความประสงค์จะให้ ความสะดวกแก่ทุกฝ่ายในการดำเนินคดี เพื่อให้ศาลได้พิจารณาพิพากษาคดีอันเกิดจากการกระทำ อันเดียวกันให้เสร็จสิ้นเสียในคราวเดียวกัน ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา และอีกประการหนึ่งก็ เพื่อให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เหมาะสมแก่ความหนักเบา ตามหลักฐานที่โจทก์-จำเลยนำมาสืบแสดงต่อศาล¹ นอกจากนั้นบทบัญญัติ เรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยว เนื่องกับคดีอาชวาท่าก็บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บุคคลใดจะมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ ศาลได้ ก็บัญญัติไว้ใน มาตรา 2(4), 4, 5, 6 แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 3(3)(4) ก็บัญญัติไว้ชัดเจนว่า (นอกจากผู้เสียหาย) บุคคลตาม มาตรา 4,5 และ 6 มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้อง คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หรือถอนฟ้องคดีดังกล่าวได้ จึงน่าจะหมายความว่าผู้ที่มีสิทธิฟ้อง คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ คือ ผู้เสียหายในคดีอาญา (รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนตาม มาตรา 4, 5 และ 6) ซึ่งได้รับความเสียหายในทางแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญา และเมื่อเงื่อนไขแห่งการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาชวาท่าในกรณีผู้เสียหายทางอาชวาท่าฟ้องคดีเอง

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 425.

ยังต้องประกอบด้วยความเป็นผู้เสียหายในทางอาญาและทางแพ่งประกอบกัน เช่นนี้แล้ว การขยายความให้ทายาท หรือผู้เสียหาย หรือผู้จัดการมรดก ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายในทางอาญา สามารถฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ จะไม่เป็นการลักลั่นกันหรือ ขัดแย้งเรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้ เป็นบทบัญญัติที่ขยาย Jurisdiction ของศาลอาญา¹ อยู่แล้ว เราควรขยายให้กว้างขึ้นไปอีก โดยขยายความคำว่า "ผู้ได้รับความเสียหายทางแพ่ง" ดังกล่าวหรือนอกจากนี้ยังมีแนวคิดของนักกฎหมายท่านหนึ่งซึ่งน่าจะเป็น เหตุผลสนับสนุนแนวคิดของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี คือ² "ประเทศไทยเรานั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง ข้อจำกัดอำนาจฟ้องของผู้เสียหาย จึงเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายก่อให้เกิดผล เสียแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ เช่น การใช้คดีอาญาเป็นข้อต่อรองบีบบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามชำระหนี้อื่น เป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมิชอบ การขาดการเอาใจใส่ที่จะดำเนินคดีอาญาอย่างจริงจัง ทำให้คดีของรัฐเสียหาย และการดำเนินคดีอาญาโดยชอบและไม่ชอบจนศาลพิพากษายกฟ้องจำเลย ทำให้เกิดสภาพเค็ดขาดทางกฎหมาย และต้องห้ามดำเนินคดีนั้นอีกตามหลัก ne bis in idem อันเป็นการเสียหายต่อรัฐ" อย่างไรก็ตามประเด็นเรื่องนี้ ผู้เขียนยังไม่พบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ตัดสินไว้โดยตรง คงมีความเห็นทางคำวินิจฉัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ความเสียหายทางแพ่งที่อาจเกิดขึ้นได้จากการกระทำผิดที่เกิดจากรถยนต์ มีได้ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ ความเสียหายแก่ชีวิต, ร่างกาย และความเสียหายต่อทรัพย์สิน (รถ, ทรัพย์สินอื่น) ในส่วนที่เป็นการละเมิดต่อทรัพย์สิน ผู้เสียหายในทางแพ่งย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกร้องให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ตาม มาตรา 438 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹ หยุด แสงอุทัย ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 400-10/2515 วันอังคารที่ 7 มีนาคม 2515

² คณิต ๗ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528), หน้า 126.

ทั้งนี้ไม่ว่าเหตุละเมิดนั้นจะเกิดขึ้นโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม แต่ดังที่กล่าวมาในบทก่อนแล้วว่า การทำให้เสียหายโดยประมาทไม่ถือเป็นความผิดทางอาญา เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงต้องศึกษาจำกัดลงไปเฉพาะในความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 3 กรณี คือ

- (ก) กรณีผู้ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย
- (ข) กรณีผู้ถูกทำละเมิดได้รับบาดเจ็บเสียหายแก่ร่างกาย และอนามัย
- (ค) กรณีผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วตายลง

(ก) ผู้เสียหายทางแพ่งในกรณีผู้ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย ในกรณีที่การทำละเมิด เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในทันที มาตรา 443 วรรคแรก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อความตาย จึงเป็นความเสียหายอันมิใช่เป็นตัวเงิน แต่ต้องชดเชยกันเป็นเงิน ค่าปลงศพ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อันจำเป็น เช่น ค่าพิมพ์หนังสือแจ้งงานศพ และค่าสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิผู้ตาย¹ ค่าพาหนะที่บิดามารดาและญาติของผู้ตายเดินทางไปจัดการศพ² ค่าบำเพ็ญกุศล ค่าพิมพ์บัตรเชิญฌาปนกิจศพ เป็นต้น และในมาตรา 443 วรรค 3 ยังมีความบัญญัติต่อไปว่า "ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้อุบลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยโดยวิธี ชำนาญบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหาย เป็นผู้มิมีสิทธิได้รับอุปการะตามกฎหมายจากผู้ตาย ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิได้รับค่าที่ขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย เช่น สามภรรยาต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน³

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2707/2516, 495/2523

² คำพิพากษาฎีกาที่ 574/2515

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 809/2498, 634/2501, 1617/2512, 1251/2514 และ

บุตรต้องอุปการะบิดามารดา ¹ บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์หรือบุตรที่บรรลุนิติภาวะ แต่ทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ ² บุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมต้องอุปการะซึ่งกันและกัน ³ ทั้งนี้ไม่ว่าในปัจจุบันและในอนาคตจะได้มีการอุปการะกันจริงหรือไม่ ⁴ ไม่ว่าผู้ตายจะมีรายได้หรือไม่ ⁵ ไม่ว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะมีฐานะร่ำรวยหรือยากจนอย่างไร ⁶ แต่ผู้ที่ได้รับอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริงโดยผู้ตายไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย ฟ้องเรียกให้ชดเชยค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้ ⁷

กรณีผู้ตาย เป็นผู้มีความผูกพันตามกฎหมายต้องทำงานให้ เป็นคู่ชกแก่บุคคลภายนอก ดังนี้ ผู้ทาละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอก เพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานนั้นไปด้วย กรณีเช่นนี้บุคคลภายนอกย่อมมีสิทธิที่จะเรียกค่าขาดแรงงานนั้นได้ ⁸

แต่ถ้าผู้ถูกทาละเมิดมิได้ตายลงทันที ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและไม่สามารถทำงานหารายได้ได้ตามปกตินอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนดังที่กล่าวมา

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1567/2506, 477/2514 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563

² คำพิพากษาฎีกาที่ 1169-1170/2509 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 713/2517 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 และ มาตรา 1598/33(4)

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1648/2509, 412-413/2515, 446-449/2509, 935/2516

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 2361/2515

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1648/2509, 215/2513, 629/2515

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1601/2492, 1285/2508, 1146/2513, 477/2514, 2255/2515

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 528/2470 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 445

แล้วข้างต้นที่ผู้ทาละ เมิดจะต้อง เสียให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ผู้ทาละ เมิดยังต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาล เช่น ค่ารถไปรับแพทย์มารักษา ค่าห้องพัก ค่าเครื่องมือที่ใช้รักษาเป็นพิเศษ ค่าอาหารพิเศษสำหรับผู้ป่านั้นโดยเฉพาะ ค่าจ้างพยาบาลเฝ้าไข้ ค่ายา ค่ารถแท็กซี่ที่ไปเยี่ยมปรนนิบัติผู้บาดเจ็บ หรือที่ผู้เสียหายนึ่งไปทำงาน เพราะยังเดินไม่ได้ ¹ รวมทั้งยังต้องรับผิดชอบค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ในการทำงานหารายได้ตามปกติอีกด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามความใน มาตรา 443 วรรค 2

แต่ในกรณีละ เมิดทำให้ เขาตายนี้ กฎหมายไทยและความเห็นของศาลฎีกา เห็นว่า ผู้เสียหายไม่มีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายทางศีลธรรม หรือค่าเสียหายทางจิตใจ เช่น ค่าเศร้าโศกเสียใจ ค่าโหม่นสอาลัย ค่าว่าเหว่ผิดหวัง ทุกข์ใจ ค่าเจ็บปวดทรมานทุกขุทธมาน เพราะเห็นว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้ ²

เมื่อผู้ถูกทาละ เมิดตายลง ผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีแห่งธรรมดา เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทาละ เมิดตาม มาตรา 443 ได้แก่ทายาทโดยธรรมของผู้นั้น ถ้าผู้เสียหายฟ้องคดีละ เมิดแล้วตาย สิทธิดังกล่าวก็ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1599, 1600 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 แต่ทายาทจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อ ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินไม่ได้ เพราะสิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่อาจโอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 446 ³ ถ้าทั้งผู้ทาละ เมิดและผู้ถูกทาละ เมิด

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 450/2516

² คำพิพากษาฎีกาที่ 655/2497, 1742/2499, 789/2502, 477/2514 (ประชุมใหญ่), 1550/2518 และคดีคดี ดิงศักดิ์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 4 โครงการตำราชุดตำราลำดับที่ 4 คณะกรรมการสัมมนาและวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 312.

³ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2524), หน้า 11.

คายนง ทายาทโดยธรรมของผู้เสียหายที่ตายสามารถฟ้องให้ทายาทโดยธรรมของผู้ทะเล่ เม็ดที่ตาย นั้นรับผัดคค้ำค่าสินไหมทดแทนแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายได้ ¹

แต่ เมื่อพิจารณาถึงความ เป็นผู้เสียหายในคดีอาชวจะพบว่าบุคคลที่ถือว่ เป็น ผู้เสียหายในคดีอาชวในกรณีผู้ถูกทะเล่ เม็ดคายนงนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชวมาตรา 5 บัญญัติว่ "บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้... (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันคาน สามีหรือภริยา เจพาะแต่ในความคิดอาชว ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายหรือบาคเจ็บ ² จนไม่สามารถจะจัดการเองได้"

ผู้บุพการีนี หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป คือ บิดา มารคา ปู่ ย่า คา ยาย ทวด (ประมวลกฎหมายแห่งและพาคิชย์ มาตรา 29) ญาติอาวุโสแม้จะใกล้ชิดหรือมี สิทธิจัดการในทางแห่งบางประการก็ไม่อาจถือโดยอนุโลมว่ เป็นบุพการีได้ และบุพการีคามาตรา 5 (2) นี้ หมายถึงผู้บุพการีคามาความเป็นจริง จะขึ้นบิดาคาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรยอมมีอำนาจ จัดการแทนบุตรคามาตรา 5 (2) ได้ ³

ผู้สืบสันคาน หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงไป คือ ลูก หลาน เหลน ลือ (ประมวลกฎหมายแห่งและพาคิชย์ มาตรา 29) และศาลฎีกาถือการ เป็นผู้สืบสันคานคามาความเป็นจริง ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สืบสันคานคามากฎหมาย และไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เยาว์เหมือนดังเช่น มาตรา 5 (1) แต่อาจเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วก็ได้ ⁴

¹ ค้ำพิพาคษาฎีกาคาที่ 1314/2505

² คูนึง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชว เล่ม 1 ๖, หน้า 19. "น่าจะมี ความหมายที่กว้าง กล่าวคือ ไม่ควรจำกัดแต่ความผัดค่อร่างกายที่กระทำโดยเจตนาเท่านั้น แต่ น่าจะหมายรวมถึงความผัดค่อชีวิตและร่างกายที่กระทำโดยประมาทด้วย"

³ คูนึง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชว เล่ม 1, หน้า 18.

⁴ คูนึง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชว เล่ม 1, หน้า 18.

ส่วนบุตรบุญธรรม แม้จะมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับ
บุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 ย่อมไม่ใช่ผู้สืบสันดาน
ตามความเป็นจริง จึงไม่เป็นผู้สืบสันดานตาม มาตรา 5(2) ส่วนผู้รับบุตรบุญธรรมก็ย่อมไม่อาจ
แปล เป็นผู้บุพการีได้โดยนัยเดียวกัน ¹

สำหรับสามีหรือภริยานั้น ก็ต้อง เป็นคู่สมรสอันชอบด้วยกฎหมายจึงจะมีอำนาจ
ดำเนินคดีแทนกันตามมาตรานี้ได้ ²

อำนาจในการจัดการแทนของผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือสามีภริยา ตามมาตรา
5(2) นี้เป็นอำนาจที่กฎหมายให้ไว้เป็นเอกเทศ จึงไม่ต้องพิจารณาถึงความยินยอมหรือคำอนุญาต
ของผู้เสียหายที่แท้จริงแต่อย่างใด

จึงเห็นได้ว่าความเป็นผู้เสียหายในคดีอาชญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาชญา มาตรา 2(4) และมาตรา 5(2) นี้แคบกว่าผู้เสียหายในทางแพ่งในกรณีละเมิด ปัญหา
ที่ว่าผู้เสียหายที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง กับคดีอาชญาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ ในกรณี
ที่ผู้ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย จะมีความหมายอย่างไรนั้น เมื่อถือตามแนวคำอธิบายทางคำรา
ดดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็ต้องถือว่าทั้งผู้เสียหายในทางอาชญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาชญา มาตรา 5(2) และผู้เสียหายในทางแพ่งในกรณีละเมิด มาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ ซึ่งสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55
สามารถ เป็นโจทก์ฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องในคดีอาชญาดังกล่าวนี้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่นักการคดีละเมิด เป็นเหตุ
ให้ผู้ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายนี้ ผู้เสียหายในทางแพ่งมัก เป็นบุคคลเดียวกับผู้เสียหายในทางอาชญา
อย่างไรก็ดี ผู้เขียนยังไม่พบแนววินิจฉัยของศาลฎีกากรณีผู้จัดการมรดก ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายในทาง

¹ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา เล่ม 1, หน้า 19.

² คู่มือพิพากษาฎีกาที่ 1335/2494

อาญา เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่ เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในความผิดที่เกิดจากกรณีนี้

(ข) ผู้เสียหายในทางแพ่งในกรณีผู้ถูกทาละเมิดบาดเจ็บเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีนี้ ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 คือ มีสิทธิได้รับชดเชยค่าใช้จ่ายที่ตนเสียไป เช่น ค่ารักษาพยาบาล¹ รวมถึงค่าที่พักฟื้นตามคำสั่งแพทย์ ค่าจ้างคนใช้เลี้ยงบุตรระหว่างผู้เสียหายบาดเจ็บ² ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ตลอดเวลาเจ็บป่วย และค่าเสียความสามารถประกอบการทำงานโดยสิ้นเชิงหรือบางส่วนทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วย เช่น บาดเจ็บพิการจนไม่สามารถทำงานได้ หรือได้แต่ไม่เต็มเท่าผู้ก่อนบาดเจ็บ ไม่ว่าจะ เป็นงานปกติ งานพิเศษ หรืองานที่บ้าน³ นอกจากนี้ ยังอาจได้รับค่าขาดแรงงานตามมาตรา 445 ในกรณีเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนี้ต่างกับกรณีละเมิดถึงตายที่ว่าผู้เสียหายอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446 ได้ด้วย เช่น ค่าทนทุกข์ทรมานระหว่างบาดเจ็บ มีผลเป็นไม่ว่าถึงเสียชีวิตหรือไม่⁴ ค่าทนทุกข์เสียสุขภาพจิตเพราะพิการ ค่าเสื่อมสุขภาพอนามัย⁵ ค่าทรมานกายและจิตใจ⁶ เป็นต้น

ในกรณีที่มีการทาละเมิดและผู้ถูกทาละเมิดได้รับบาดเจ็บเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนี้ บุคคลผู้มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งธรรมดาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 444 ได้ คือ ตัวผู้ถูกทาละเมิดนั่นเอง ส่วนปัญหาว่าผู้ใดจะมีสิทธิฟ้องคดีดังกล่าวเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 634/2501, 1052/2506, 829/2509

² คำพิพากษาฎีกาที่ 1721/2513

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 786/2506, 781/2509, 1895/2512, 450/2516, 1921/2520

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1068/2509, 1134-1135/2509, 69/2511, 1794/2517

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1936/2507

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1920/2520, 128/2522

ได้นั้น แยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ

(1) ถ้าผู้ถูกละเมิดมิได้ถูกร้ายถึงขนาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้แล้ว ผู้ถูกละเมิดนั้นเองเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมมาตรา 2 (4), มาตรา 3(3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ผู้เป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เองโดยมิต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อน แต่ถ้าสามีจะฟ้องคดีแทนภริยาจะต้องได้รับอนุญาตชัดแจ้งจากภริยา (มาตรา 4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ถ้าผู้ถูกละเมิดเป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถ ผู้มีอำนาจจัดการแทนคือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล [ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(1)] ถ้าผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาลหรือผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีแต่ไม่สามารถทำการตามหน้าที่ได้ หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้น ญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถร้องต่อศาลขอให้ตั้งตัวเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6)

(2) ถ้าผู้ถูกละเมิดถูกทำร้ายขนาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) บัญญัติว่า เจตาะผู้บุทการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้นั้น เท่านั้นมีอำนาจจัดการแทน

ผู้มีอำนาจฟ้องในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดได้รับบาดเจ็บแต่ไม่ถึงตาย จึงไม่มีข้อพิจารณาเรื่องผู้สืบสิทธิจะมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่ดังเช่นในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดถึงแก่ความตาย

(ค) กรณีผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วตายลง ในคดีอาญา เมื่อผู้เสียหายที่แท้จริงยื่นฟ้องคดีแล้วตายลง ผู้บุทการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาจะดำเนินคดีนั้นต่างผู้ตายต่อไปก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรคแรก) สิทธิประการนี้เรียกกันทั่วไปอีก

อย่างหนึ่งว่า "สิทธิในการรับมรดกความ" ¹

การรับมรดกความทางแพ่งต่างกับทางอาญา คือ ทางแพ่งนั้นไม่ว่าโจทก์หรือจำเลยตายก็มีการรับมรดกความได้ ผู้เข้ารับมรดกความนั้นคือทายาทหรือผู้จัดการมรดก หรือผู้ที่ปกครองทรัพย์สินนั้น เข้ามาเป็นคู่ความแทนต่อไป (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42) ส่วนทางอาญา ถ้าจำเลยตายคดีอาญาระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(1) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 ส่วนกรณีโจทก์ตาย ผู้จะเป็นโจทก์ต่อไปอีกคือ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรคแรก ดังกล่าว และเข้าเป็นโจทก์แทนต่อไปได้ในทุกกรณีที่ฟ้องไว้ ².

ถ้าผู้เสียหายที่ตายนั้นเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล หรือผู้แทนเฉพาะคดี ได้ยื่นฟ้องไว้แล้ว (ผู้เสียหายตาย) ผู้ฟ้องแทนนั้นจะว่าคดีต่อไปก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรค 2)

ในปัญหาที่ว่าเมื่อผู้เสียหาย ยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้วตายลง จะมีผลประการใดนั้น คงถือหลักเช่นเดียวกับเรื่องอำนาจฟ้องของผู้ได้รับความเสียหายทางแพ่งดังกล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามหากการพิจารณาคดีในส่วนแพ่งจะทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นซ้ำหรือติดขัด ศาลก็มีอำนาจสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา และพิจารณาคดีต่างหาก โดยศาลที่มีอำนาจชำระตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 ให้อำนาจไว้ได้

การฟ้องคดีโดยผู้ได้รับความเสียหายทางแพ่งทำได้ 2 วิธีคือ

¹ คมิ่ง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ฯ, หน้า 87.

² พระวรภักดิ์พิบูลย์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาชุดเรียนง่าย, หน้า

1. เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเอง
2. ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ

การเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา กรณีนี้เป็นการใช้สิทธิโดยลำพังของผู้เสียหายเอง ผู้เสียหายสามารถเลือกได้ว่าจะฟ้องคดีส่วนแพ่งรวมมาในคดีอาญาโดยแยกเป็นส่วนสืบคดีไว้ทำนองเดียวกับฟ้องแย้งของจำเลยในทางแพ่ง¹ หรือจะแยกฟ้องเป็น 2 ฉบับ โดยฟ้องคดีอาญายังศาลที่มีอำนาจชำระคดีอาญา และฟ้องคดีแพ่งยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ ซึ่งน่าจะขึ้นอยู่กับรูปการณ์แต่ละคดี ๖ ไป ถ้าคดีในส่วนแพ่งไม่มีข้อยุ่งยากสามารถวินิจฉัยไปได้ทีเดียวพร้อมกับคดีอาญา เช่น ใช้พยานหลักฐานชุดเดียวกัน ประเด็นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เป็นต้น ดังนั้นการฟ้องคดีส่วนแพ่งยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีอาญาย่อมเป็นการสะดวกกว่าที่จะแยกไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง ซึ่งศาลอาจรอคดีแพ่งไว้ฟังคำวินิจฉัยในคดีอาญาทำให้เสียเวลา ไม่เกิดผลดีแก่ผู้เกี่ยวข้องในคดีด้วยประการทั้งปวง แต่หากเป็นการฟ้องคดีฐานทำร้ายร่างกายให้ได้รับอันตรายสาหัสโดยประมาท เนื่องจากรถยนต์ของจำเลยชนรถยนต์ของผู้เสียหาย และผู้เสียหายได้ฟ้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทนทั้งที่เกิดจากบาดแผลที่เขาได้รับ และค่าเสียหายที่รถยนต์ของเขาถูกชนซึ่งมีข้อเท็จจริงมากมาย ดังนั้นการฟ้องคดีส่วนแพ่งรวมมาในฟ้องอาญาย่อมไม่เกิดผลดีแก่รูปคดี เพราะศาลอาจสั่งให้แยกคดีส่วนแพ่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งได้ โจทย์ย่อมเลือกที่จะแยกฟ้องคนละส่วนคนละศาลกัน

แต่ไม่ว่าผู้เสียหายจะเลือกฟ้องทางแพ่งรวมมาในฟ้องอาญา หรือแยกไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง การที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองเช่นนี้แม้ในส่วนของคดีอาญา

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171, หน้า 426.

ผู้เสียหายจะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล¹ แต่ในส่วนแห่งไม่ว่าจะเป็นการเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือชดเชยค่าสินไหมทดแทน โจทก์ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลเหมือน เช่นคดีแพ่งทั่วไป² ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและมีคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล³ และเมื่อผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการในกรณีดังกล่าวจึงได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลไปด้วย⁴ แต่ถึงกระนั้นถ้าศาลชั้นต้นยกฟ้องและผู้เสียหายอุทธรณ์ขอให้บังคับตามคำขอท้ายฟ้องแต่ฝ่ายเดียว โดยอัยการมิได้ร่วมอุทธรณ์ด้วยแล้ว คำฟ้องอุทธรณ์ที่ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแก่ผู้เสียหาย ต้องเสียค่าธรรมเนียมอย่างคดีแพ่งด้วย⁵

และแม้คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และมีคำร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตาม มาตรา 43 จะได้รับยกเว้นเรื่องค่าธรรมเนียม แต่ถ้าศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ยังจะต้องมีการบังคับคดีต่อไป ผู้เสียหายก็ต้องเสีย

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 252 "ในคดีอาญาทั้งหลายห้ามมิให้ศาลยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียม นอกจากที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้"

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 "ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 253 บรรทัดในคดีเรียกร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือใช้ค่าทดแทนซึ่งติดมากับฟ้องคดีอาญาหรือที่ฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยลาทัณฑ์ให้เรียกค่าธรรมเนียมดังคดีแพ่ง"

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 บรรทัดแรก "ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งมีคำเรียกร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินติดมากับฟ้องอาญา มิให้เรียกค่าธรรมเนียม"

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1103-1104/2496

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2499, 1443/2511

ค่าธรรมเนียมดัง เช่นคดีแพ่ง เพื่อการบังคับคดีต่อไปนั้นด้วย ¹

อย่างไรก็ดีไม่ว่าจะเป็นกรณีของผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หรือพนักงานอัยการฟ้องและมีคำขอท้ายฟ้องให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหาย และ/หรือ ผู้เสียหาย เป็นโจทก์ร่วมด้วยนั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยที่แพคดีใช้ค่าธรรมเนียมศาลแทนผู้เสียหาย ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง ²

และโดยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยบัญญัติให้ผู้เสียหายและพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้เคียงคู่กัน กรณีจึงเป็นไปได้เสมอที่ผู้เสียหายและพนักงานอัยการต่างยื่นฟ้องในคดีเดียวกัน คดีนั้นก็จะเป็น 2 ส่วนวน ซึ่งโดยปกติก็จะต้องได้รับการพิจารณาและพิพากษาต่างหากจากกัน แต่เป็นที่เห็นได้ว่าการแยกพิจารณาพิพากษาย่อมทำให้เสียเวลาของศาล คู่ความ และพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคดีนั้นโจทก์ทั้งสองต่างฟ้องจำเลยในความผิดฐานเดียวกัน หรืออาศัยข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันและพยานหลักฐานชุดเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง มาตรา 33 จึงบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้รวมพิจารณาเป็นคดีเดียวกันได้โดยไม่หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 33 ³ ซึ่งผลของการรวมคดีนี้ คือ เมื่อศาลสั่งรวมพิจารณา

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 255 "ในคดีตั้งบัญญัติในมาตรา 253 วรรค 2 และมาตรา 254 ถ้ามีคำขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่แพคดีใช้ค่าธรรมเนียมแทนอีกฝ่ายหนึ่งได้"

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง "ในกรณีที่มิคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินดังกล่าวในวรรคก่อน ถ้าศาลยังต้องจัดการอะไรอีกเพื่อการบังคับผู้ที่จะได้รับคืนทรัพย์สินหรือราคาจำต้องเสียค่าธรรมเนียมตั้งคดีแพ่งสำหรับการต่อไปนั้น"

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33 "คดีอาญาเรื่องเดียวกันซึ่งทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นเดียวกันหรือต่างศาลกัน ศาลนั้น ๆ มีอำนาจสั่งให้รวมพิจารณาเป็นคดีเดียวกันเมื่อศาลเห็นชอบโดยผลการ หรือโดยโจทก์ยื่นคำร้องในระยะเวลา ก่อนมีคำพิพากษา

แต่ที่จะมีคำสั่ง เช่นนั้นไม่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมของศาลอื่นนั้นก่อน"

แล้ว คดีนั้นจะได้รับการพิจารณาพิพากษา เสมือนหนึ่งว่าเป็นคดีเดียวกันมาตั้งแต่ต้น ศาลจะไม่แยกพิจารณาพิพากษาเป็นรายสำนวน เป็นต้นว่า การฟ้องพยานหลักฐานต้องรวมเป็นคดีเดียวกัน จะแยกว่าพยานคนนั้นคนนี้เป็นพยานเฉพาะของโจทก์คนใดคนหนึ่งไม่ได้ แม้โจทก์อีกคนหนึ่งจะมีได้อ้างพยานนั้น ๆ ก็ตาม ตลอดจนการพิพากษาก็ต้องถือ เป็นคดีเดียวกัน จะแยกยกฟ้องสำนวนหนึ่ง และลงโทษอีกสำนวนหนึ่งไม่ได้¹ ถ้าบัญชีระบุพยานของผู้เสียหายและอัยการ เป็นคนเดียวกันโดยมาก คดีนี้พยานของอัยการโจทก์ที่สืบไปแล้วย่อม เป็นพยานของผู้เสียหายด้วย² จึงเห็นได้ว่าการที่ผู้เสียหายและพนักงานอัยการต่างคนต่างฟ้องแล้วศาลรวมคดี เข้าด้วยกันนี้ ทำให้ต่างคนต่างอาศัยกัน ทำให้เป็นผลดีแก่สำนวน ไม่เหมือนกับการ เข้าเป็นโจทก์ร่วมซึ่ง เขาชนะ ชนะด้วย เขาแพ้ แพ้ด้วย³ เพราะ เมื่อศาลอนุญาตให้ผู้เสียหาย เข้าร่วม เป็นโจทก์แล้ว ฟ้องของพนักงานอัยการต้องถือ เสมือน เป็นฟ้องของผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายจะต้องรับผลของฟ้องนี้ทุกประการ เช่น ถ้าศาลยกฟ้องคดีนี้ เพราะฟ้องของอัยการไม่ชอบด้วยกฎหมายก็มีผล เท่ากับผู้เสียหายถูกยกฟ้องด้วย⁴

การเข้า เป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ เนื่องจากอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ และผู้เสียหายมีอยู่คู่ เคียงกันและ เท่าเทียมกัน แต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะดำเนินคดีของตนไป ได้ตามลำพัง ฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายฟ้องก่อนก็ได้ ถึงกระนั้นก็ตามเพื่อความสะดวก กฎหมายก็ได้อนุญาตให้ทั้งสองฝ่าย เข้าเป็นโจทก์ร่วมกันได้โดยไม่ต้องแยกฟ้องเป็นสองคดี ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นฝ่ายฟ้องก่อน มาตรา 30 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵ ได้ให้อำนาจผู้เสียหายมีสิทธิ

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 133-134/2491

² คำพิพากษาฎีกาที่ 145/2483

³ พระวรภักดิ์ทิบูลย์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาคดีเรียนง่าย, หน้า 195.

⁴ หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา, หน้า 50.

⁵ มาตรา 30 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา "คดีอาชญาใดซึ่งพนักงานอัยการ ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอ เข้าร่วมเป็นโจทก์ในระหว่างพิจารณาก่อนศาล ชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้"

ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใด ๆ ระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นได้ ทั้งนี้ไม่ว่าคดีอาญาที่พนักงานอัยการฟ้องนั้นจะเป็นคดีอาญาแผ่นดิน หรือคดีความผิดอันยอมความได้

การขอ เข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการจะต้องทำเป็นคำร้องมีสำเนาให้พนักงานอัยการและจำเลยทุกคน ศาลจะต้องสอบถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ เพราะจำเลยอาจคัดค้านว่าผู้ยื่นคำขอไม่ใช่ผู้เสียหาย คำขอนี้อย่างน้อยต้องแสดงว่าผู้ขอเป็นผู้เสียหาย และขอให้ถือเอาฟ้องของพนักงานอัยการ เป็นฟ้องของตนเองหรือคนขอฟ้องจำเลยอย่างเดียวกับฟ้องของพนักงานอัยการ

การที่ผู้เสียหายจะขอ เข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการนั้นหมายความว่าผู้เสียหายเห็นว่าฟ้องของพนักงานอัยการถูกต้องแล้ว ฉะนั้นถ้าผู้เสียหายมีความประสงค์จะเพิ่มเติมฟ้อง เช่น เพิ่มเติมจำเลยชั้นอีกก็ได้ หรือเพิ่มเติมฐานความผิด ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องเป็นคดีชั้นใหม่ซึ่งศาลอาจจะพิจารณาเป็นคดีเดียวกันได้ แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องเดิมของพนักงานอัยการไม่ได้¹

ได้กล่าวแล้วว่าเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องขอ เข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ฉะนั้นศาลจะสั่งอนุญาตเสมอไปถ้าเป็นการยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นพิพากษา แต่ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว จะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการไม่ได้ คือจะยื่นขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการชั้นอุทธรณ์ พิภา. ไม่ได้

เมื่อศาลอนุญาตให้เข้าร่วม เป็นโจทก์แล้ว ฟ้องของพนักงานอัยการก็ถือเป็นฟ้องของผู้เสียหายด้วย และผู้เสียหายต้องรับผลของฟ้องนี้ทุกประการ เช่น ถ้าศาล

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3833/2525

ยกฟ้องคดีนั้น เพราะฟ้องของอัยการไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็มีผล เท่ากับผู้เสียหายถูกยกฟ้องด้วย ¹

การ เข้าร่วม เป็นโจทก์มีผล เท่ากับผู้เสียหายได้นำเอาการกระทำนั้นมาฟ้อง โดยมีฟ้องอย่างเดียวกับฟ้องของพนักงานอัยการทุกประการ ฉะนั้นผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิที่จะนำเอาการกระทำอันเดียวกันนี้ไปฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่ง แม้จะฟ้องหาว่ากระทำความผิดต่างฐานกันก็ตาม ² เพราะฉะนั้นผู้เสียหายต้อง เลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ³

การที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วม ทำให้โจทก์ร่วมได้รับสิทธิประโยชน์บางประการที่พนักงานอัยการได้รับ ซึ่งถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์ เช่นนั้น ⁴ เป็นต้นว่าในคดีที่พนักงานอัยการได้ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยและมีคำขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นั้น เมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องขอ เข้าร่วม เป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับทุนทรัพย์ที่ขอให้จำเลยคืนนั้น ทั้งนี้ เพราะ เรื่องเช่นนี้พนักงานอัยการได้ร้องขอให้คืนอยู่ก่อนแล้ว เป็นคำขออันเดียวกันและใน เรื่องเดียวกัน ซึ่งศาลยอมรับพิจารณาให้อยู่แล้ว จึงหาควรเรียกค่าธรรมเนียมจากโจทก์ร่วมอีกไม่ ⁵

การเป็นโจทก์ร่วมทำให้โจทก์ร่วมมีฐานะ เป็นโจทก์ในคดีนั้นร่วมกับพนักงานอัยการ การใดที่โจทก์ร่วมทำไปจึงต้องถือว่าเป็นการกระทำของโจทก์ในคดีนั้น แม้พนักงานอัยการ

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1583/2513, 417/2523

² หยค แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, หน้า 349-351.

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2494

⁴ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ๖, หน้า 90.

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1103-1104/2496

จะมีได้กระทำการเช่นนั้นก็ตาม¹ เช่น อัยการขาดนัดไม่มาศาล แต่โจทก์ร่วมมาศาล ก็จะต้องว่า โจทก์ขาดนัด และยกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 166 มิได้² หรือ อัยการโจทก์มิได้อุทธรณ์ แต่โจทก์ร่วมอุทธรณ์และฎีกาค่อมมา การที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ศาลชั้นต้น สืบพยานโจทก์ซึ่งศาลชั้นต้นสั่งคำสั่งไม่สืบต่อไปให้เสร็จ พนักงานอัยการโจทก์จึงมีสิทธินำสืบต่อไปได้ ศาลอุทธรณ์จึงฟังพยานที่น่าสืบต่อไปนั้นมาวินิจฉัยคดีได้³ แต่ถ้าการที่โจทก์ร่วมกระทำไปฝ่ายเดียว เป็นไปเพื่อประโยชน์ของโจทก์ร่วมเท่านั้น โจทก์ร่วมจะอาศัยสิทธิของพนักงานอัยการเพื่อปลดเปลื้อง ภาระที่โจทก์ร่วมพึงมีในฐานะของผู้เสียหายผู้เป็นโจทก์มิได้⁴ เช่น คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์มีคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินกับฟ้องด้วยนั้น เมื่อผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ร่วมอุทธรณ์ ขอให้บังคับตามคำขอแต่ฝ่ายเดียว โดยพนักงานอัยการมิได้อุทธรณ์ด้วยแล้ว คำฟ้องอุทธรณ์ที่ให้จำเลย คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินต้องเสียค่าธรรมเนียมอย่างคดีแพ่ง⁵

ในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ เมื่อพนักงานอัยการโจทก์ฟ้องเฉพาะความ ผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ผู้เสียหายจะเข้าเป็นโจทก์ร่วมไม่ได้ เพราะ ความผิดดังกล่าวเอกชนไม่ใช่ผู้เสียหาย แต่ถ้าพนักงานอัยการฟ้องความผิดตามพระราชบัญญัติจราจร ทางบก พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291, 300 แล้วแต่กรณีเช่นนี้ ผู้เสียหาย จึงสามารถร้องขอเป็นโจทก์ร่วมได้ ซึ่งก็ต้องหมายถึงเป็นโจทก์ร่วมเฉพาะในความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 291, 300 เท่านั้น⁶ ถ้าศาลชั้นต้นยกฟ้องและพนักงานอัยการไม่อุทธรณ์ สิทธิของโจทก์ที่จะอุทธรณ์จึงมีเพียงสิทธิอุทธรณ์ในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291,

¹ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ฯ, หน้า 90.

² คำพิพากษาฎีกาที่ 1519/2497

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1000/2512 (ประชุมใหญ่)

⁴ คณิง ฤาไชย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2499

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1411/2516

300 เท่านั้น จะอุทธรณ์ในความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 โดยล่าช้าไม่ได้¹ นอกจากนั้นผู้เสียหายที่เข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการในความผิดที่เกิดจากรถยนต์ยังถูกจำกัดให้ร่วมได้แค่ในส่วนอาญาเท่านั้น จะมีคำขอส่วนแพ่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ เพราะอำนาจส่วนแพ่งของพนักงานอัยการในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาถูกจำกัดไว้โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาสินแทนผู้เสียหายเท่านั้น จะขอประการอื่นไม่ได้ แต่ผู้เสียหายก็ได้รับประโยชน์ในแง่ที่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐค่าเป็นคดีโดยมีหน่วยงานและเครื่องมือรวบรวมพยานหลักฐานได้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่ผู้เสียหายจะจัดหาเองได้

1.2 การฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการกับของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอยู่คู่เคียงกันและเท่าเทียมกัน² โดยที่พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนรัฐ อำนาจดังกล่าวจึงมิได้จำกัดเพียงเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น หากแต่ยังได้ขยายไปถึงในคดีแพ่งที่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นโจทก์ฟ้องคดีหรือถูกฟ้องอีกด้วย³

ก. อำนาจฟ้องคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11(1) กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้ คือ "ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ..." อย่างไรก็ตามก็ตีพนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในคดี

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2082/2517

² หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา, หน้า 348.

³ ดูพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11

หนึ่งโดย เจาะหรือไม่ว่าจะต้องพิจารณาอำนาจพนักงานอัยการนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ที่ว่า "...อำนาจของพนักงานอัยการ...ในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ..."¹ และพิจารณาด้วยว่าได้มีการสอบสวนมาแล้วโดยชอบหรือไม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ด้วย เพราะฉะนั้นคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาลจึงได้แก่ความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งแม้ไม่มีผู้ร้องทุกข์ พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องได้² และคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ตามระเบียบและพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนคดีดังกล่าว³

อำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการในความผิดที่เกิดจากรถยนต์ แยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ

1. ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ถือเป็นความผิดต่อแผ่นดิน รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย พนักงานอัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้อง⁴

2. ความผิดต่อชีวิต, ร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งได้แก่ความผิดฐานทำให้อื่นตายโดยเจตนาหรือประมาท มาตรา 288-291 และความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรืออันตรายถึงสาหัส มาตรา 295-297 หรือกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้อื่นรับอันตรายสาหัส มาตรา 300

¹ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 และระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528

² คำพิพากษาฎีกาที่ 560/2483

³ คู่มือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 202/2510, 94, 95/2512, 725/2513, 685/2519,

เนื่องจากความผิดที่เกิดจากกรณีส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดโดยประมาท ฉะนั้นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องเสมอ จึงได้แก่ความผิดฐานกระทำโดยประมาทขับรถชนผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 291), กระทำโดยประมาทขับรถชนผู้อื่น เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส (มาตรา 300) ฉะนั้นพนักงานอัยการจึงมักฟ้องให้จำเลยรับผิดทั้งตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 หรือ 300 แล้วแต่กรณี เพราะเป็นกรณีการกระทำความผิดเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทความประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90

อย่างไรก็ดีแม้ตามกฎหมาย พนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องคดีตาม มาตรา 28(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งคำว่าฟ้องคดีนั้น หมายถึง การฟ้องร้องเพื่อให้ศาลลงโทษแก่จำเลยในทางอาญา เพราะฉะนั้นโดยหลักแล้วอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน เพราะว่าจะไม่ใช่เรื่องฟ้องทางอาญา แต่เป็นการฟ้องทางแพ่ง¹ แต่โดยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า "คดีลักทรัพย์ รั้งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดอื่น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย" ดังนั้นการที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องในทางแพ่งดังกล่าวก็โดยอาศัย มาตรา 43 นี้เอง ไม่เช่นนั้นแล้วพนักงานอัยการจะไม่มีอำนาจในทางแพ่งเลย มาตรา 43 จึงเป็นบทบัญญัติพิเศษ เพื่อให้อำนาจพนักงานอัยการโดยเฉพาะ²

ข. การเรียกทรัพย์สินคืนหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหาย

มาตรา 43 บัญญัติว่า "คดีลักทรัพย์ รั้งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้ส่วนมูลฟ้องฯ, หน้า 441.

² เรื่องเดียวกัน

กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิด เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย"

ที่มาของมาตรา 43 นี้ มาจากพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาชญา ร.ศ. 126¹ มาตรา 1 ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีเรื่องลักทรัพย์, แย่งชิง, วิ่งราว, ปล้นทรัพย์ทางบก ทางน้ำ, กรรโชก, ฉ้อโกง, ยักยอกทรัพย์สินผู้อื่นเป็นประโยชน์ของคนในทางอาญา, แลรับของโจรใด ๆ ที่เจ้าพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำบอกกล่าว โดยผู้กระทำความผิด มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา มีโทษนั้น แต่ไปให้ เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานอัยการที่กล่าวแล้วนั้น เป็นผู้ฟ้องแทนผู้ที่ได้รับความเสียหาย เพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาของทรัพย์สินซึ่งผู้เป็นเจ้าของได้สูญเสียไปโดยผิดกฎหมายในคดีอาญาที่ว่ามาแล้วนั้นคืนจากผู้ต้องหาได้"

ซึ่งเหตุผลแห่งที่มาของ มาตรา 1 นี้ คือ "ด้วยทรงพระราชดำริถึงความผู้ร้ายบางเรื่อง ซึ่งเจ้าของทรัพย์สินต้องเสียทรัพย์สินไปโดยทางโจรภัย หรืออื่น ๆ แลอัยการเปนโจทย์ศาลได้พิพากษาลงโทษผู้ร้ายแล้ว ยัง เปนการยากลำบากแก่ผู้เจ้าของทรัพย์สินในเรื่องที่จะ เรียกทรัพย์สินคืนอยู่ เพราะเหตุนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้..."²

¹ พระยาอรรถการีย์นิพนธ์ เสนอในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 402-12/2515 ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันอังคารที่ 21 มีนาคม 2515

² แต่นายเล็ก จุณยานนท์ เห็นว่า "ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญา มีหลักที่ต้องพิจารณาอยู่ 4 ประการคือ เพื่อป้องกันการกระทำผิด เพื่อเป็นการปราบปรามการกระทำผิด เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น และประการสุดท้ายเพื่อชดเชยความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายด้วย โดยหลักประการสุดท้ายนี้เองจึงได้เกิดบทบัญญัติมาตรา 43 นี้ขึ้น (จาก เศษ เสนอในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 402-12/2515 ของสำนักงาน กฤษฎีกา วันที่ 6 กันยายน 2515)

ในความเห็นของนักกฎหมายปัจจุบันก็ เห็นว่าการร้องขอของพนักงานอัยการ
ในเรื่องทรัพย์สิน หรือราคา¹ กฎหมายให้ใช้สิทธิแทนผู้เสียหายก็ เพื่ออำนวยความสะดวกที่จะดำเนินการ
การไปเสียเลยทีเดียว ในฐานะที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องในส่วนคดีอาญาอยู่แล้ว¹ แม้การ
ฟ้องเรียกร้องในทางแพ่งนั้นในส่วนใหญ่จะมุ่งหมายที่จะกอบกู้สถานะ เดิมของผู้เสียหายให้กลับคืนสู่
สภาพที่เป็นอยู่ หรือมีอยู่ก่อน เกิดการกระทำความผิด แต่การฟ้องทางอาญาก็ เพื่อขอให้ศาลลงโทษผู้กระทำ
ผิด อันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยตรง การฟ้องทางแพ่งจึง เป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจ
หน้าที่ของพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้พนักงาน
อัยการฟ้องเรียกร้องในทางแพ่งแทนผู้ที่ได้รับความเสียหายได้ในบางกรณี และในคดีบางประเภท
ทั้งนี้โดยโดย เหตุผลแห่งความสะดวก รวดเร็ว และเพื่อ เป็นการแบ่งเบาภาระของศาล และคุ้มครองความ
ลงไปอีก²

สำหรับหลักเกณฑ์การ เรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหายตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มีข้อสังเกตดังนี้ คือ

1. อำนาจของพนักงานอัยการมีโดยจำกัดตามประเภทคดีที่ระบุไว้ใน
มาตรา 43 รวม 9 ประเภทเท่านั้น³ คดีอื่น ๆ นอกจากนี้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีแพ่ง

¹ คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนชติวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7,
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 454.

² คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 130.

³ "แต่ถ้าปรากฏว่าทรัพย์สินที่โจทก์ขอให้คืนนั้นเป็นวัตถุพยาน พยานเอกสาร และเป็นของ
กลาง อันเป็นพยานหลักฐานแห่งคดี จึงมิใช่คำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายได้สูญหายไป
เนื่องจากการกระทำความผิดตามมาตรานี้ ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการมีคำขอหรือ เรียกร้องแทนผู้เสียหาย
ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 192/2514)" อ้างในเรียงธรรม ัดคดี, คำอธิบายสัมมนากฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา, หน้า 84.

ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแทนผู้เสียหาย แต่เป็นเรื่องและผู้เสียหายจะต้องดำเนินการเอง ¹

คดีขี้กยอก หมายถึง คดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352-355
แล้วยังรวมถึงคดีเจ้าพนักงานขี้กยอกทรัพย์สินตามมาตรา 147 ด้วย ²

คดีฉ้อโกง หมายถึง คดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341-347
อาจเป็นฉ้อโกงธรรมดาตามมาตรา 341 ฉ้อโกงประชาชนมาตรา 343 ฉ้อโกงแรงงานมาตรา
344 ³ ฉ้อโกงค่าอาหารเครื่องดื่มหรือค่าอยู่ในโรงแรม มาตรา 345

แต่ไม่รวมถึงความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ เพราะความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ผู้น้อยคน
ละหมวดกับความผิดฐานฉ้อโกง ⁴ ไม่รวมถึงฐานเจ้าพนักงานเรียกลินบน มาตรา 149 เพราะไม่
ใช่ความผิดฐานกรรโชกมาตรา 337 ⁵ และฐานะเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบมาตรา 157 ⁶
ฐานปลอมเอกสารสิทธิ มาตรา 265 ⁷ ฐานทำให้เสียทรัพย์สินมาตรา 358-360 ฐานบุกรุกมาตรา
362-365 เพราะไม่ใช่ความผิดตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ระบุไว้

¹ คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7,
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 451.

² คำพิพากษาฎีกาที่ 631/2511

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1051/2510

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 392/2506

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1546/2511, 378/2520

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 119-120/2518

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 283/2524

ส่วนในความผิดฐานริศเอาทรัพย์สินนั้น อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร เห็นว่า ¹ "มีปัญหว่าความผิดฐานริศเอาทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 338 พนักงานอัยการจะมีอำนาจตามมาตรา 43 นี้หรือไม่ จะเห็นได้ว่าประการแรก เมื่อไม่มีบทบัญญัติไว้ว่าให้พนักงานอัยการมีอำนาจ พนักงานอัยการก็ย่อมไม่มีอำนาจ ประการที่สอง ความผิดฐานริศเอาทรัพย์สินนี้เพิ่งบัญญัติขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายอาญา เมื่อ พ.ศ. 2500 เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 ก็ย่อมเป็นที่เห็นได้ชัดว่าไม่มีความประสงค์ หรือเจตนารมณ์ที่จะให้อ่านาจอแก้พนักงานอัยการไว้ล่วงหน้า สมัยนั้นอาจจะไม่คิดที่จะบัญญัติความผิดฐานนี้ไว้ในกฎหมายอาญาเลยก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีทางที่จะตีความว่าพนักงานอัยการมีอำนาจตามมาตรา 43 ถึงกรณีความผิดฐานริศเอาทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 338 ด้วย (ควรพิจารณาคว้าเข้าลักษณะกระไรหรือไม่)" ²

แต่ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย มีความเห็นว่า ³ มีข้อที่ควรสังเกตว่าการที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติชื่อความผิด ผิดเพี้ยนไปจากกฎหมายลักษณะอาญา ไม่ใช่เป็นข้อสำคัญ เช่น ความผิดฐานกระไรความมาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาย่อมหมายถึงความผิดฐานริศเอาทรัพย์สินตามมาตรา 338 แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย เพราะการกระทำตรงกับความผิดฐานกระไรความมาตรา 303(1) แห่งกฎหมายลักษณะอาญา

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้องฯ, หน้า 432-433.

² ผู้ที่มีความเห็น เช่นเดียวกับนี้อีกท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์พระวรภักดิ์พิบูลย์ คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาชุดเรียนง่าย, หน้า 230.

³ หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษายก, หน้า 467.

มีข้อสังเกตจากรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 404-14/2515 วันอังคารที่ 4 เมษายน 2515 ประการหนึ่งคือ ได้เคยมีการเสนอให้เพิ่มเติมความผิดฐานริศเอาทรัพย์กับความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และเสนอให้ตัดความผิดฐานโจรสลัดออกด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นเช่นเดียวกับที่พระยาอรุณการีย์นิพนธ์ ได้แสดงความเห็นว่า "สำหรับความผิดฐานริศเอาทรัพย์ที่จะขอเพิ่มขึ้นมานั้นผมเห็นด้วย เพราะเป็นเรื่องที่เอาทรัพย์เขาไป ซึ่งเจ้าทรัพย์เขามีสิทธิติดตามเอาคืน เช่นเดียวกับความผิดอื่น ๆ ที่กำหนดอยู่ในมาตรา 43 ซึ่งกรณีนี้ต่างกับฐานทำให้เสียทรัพย์ เพราะความผิด เช่นว่านั้นไม่ใช่เป็นการเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่สูงไป เนื่องจากการกระทำความผิดคืน"

การเรียกร้องในส่วนแห่งความมาตรา 43 นี้ ถ้าพิจารณาในส่วนของผู้เสียหาย จะพบว่าเจ้าทรัพย์ผู้เสียหายนั้น อานาจฟ้องทางอาญาก็มีอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหาย ส่วนอานาจฟ้องทางแพ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนหรือค่าสินไหมทดแทนนั้น เจ้าทรัพย์ผู้เสียหายย่อมมีอานาจที่จะเรียกร้องทางแพ่ง เช่นนั้นอยู่แล้ว ในฐานะที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1336 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 จึงไม่จำเป็นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องบัญญัติให้อานาจอย่างเช่น มาตรา 43 ที่ให้อานาจอัยการฟ้องทางแพ่งเป็นการซ้ำอีก ¹

การระบุประเภทคดีไว้ในมาตรา 43 เพื่อจำกัดอานาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น มีข้อน่าคิดว่ามีความเหมาะสมเพียงใด

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้องฯ, หน้า 442.

อาจารย์คัมภีร์ แก้วเจริญ มีความเห็นว่า ¹ ในทางทฤษฎี พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาในฐานะ เป็นตัวแทนของรัฐที่จะ เข้าแทรกแซง เมื่อเกิดการพิพาทระหว่างเอกชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การที่รัฐจะส่งตัวแทนเข้าแทรกแซงเพื่อให้เอกชน ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งอันมีมูลจากการกระทำผิดอาญาได้รับการชดเชยสินทรัพย์สินหรือราคา น่าจะ เกิดผลดีในทางผ่อนคลายความ เคืองแค้นของผู้เสียหายได้อีกโสดหนึ่งนอก เหนือจากการเข้าแทรกแซงลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำผิด ดังนั้นคดีอาญาเรื่องใดที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย ส่วนแพ่งด้วย ซึ่งกฎหมายก็ได้ยอมรับรองสิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินการทั้งในส่วนคดีอาญาและในส่วนแพ่ง จึงย่อมสมควรที่จะให้อำนาจแก่พนักงานอัยการตัวแทนของรัฐ เข้าแทรกแซง เรียกร้องให้มีการชดเชยสินทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายใน เมื่อคดีนั้นพนักงานอัยการก็ได้ เข้าแทรกแซงในส่วนการกระทำผิดอาญาอยู่แล้ว ทั้งนี้โดยไม่จำกัดว่าคดี เรื่องนั้นจะ เป็นความผิดลักษณะใด

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นักกฎหมายอีกท่านหนึ่งคือ คุณทิมล รัษฎะ ² มีความเห็นกว้างขึ้นไปอีกว่า "ค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญาไม่เหมือนค่าเสียหายทางแพ่ง ซึ่งความจริงค่าเสียหายอันมีผลมาจากการกระทำผิดทางอาญานี้ไม่ควรจะ เรียกค่าเสียหายทางแพ่งด้วยซ้ำไป แต่ควรจะ เรียกว่า "ค่าทดแทนความเสียหาย" จะถูกต้องกว่า เพราะว่าความเสียหายอันมีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญา มีใช้ผลแห่งนิติกรรม แต่ เป็นกรณีที่เอกชนคนหนึ่งฝ่าฝืนละเมิดต่อกฎหมายมหาชน เช่น ไปฆ่า, ปล้น, ประทุษร้าย ต่อชีวิต ทรัพย์สินของผู้อื่นอันเป็นการกระทำผิดต่อ "อาญาแผ่นดิน" การกระทำผิดอาญาก่อให้เกิดความไม่สงบสุขของสังคม เป็นส่วนรวม ขณะเดียวกันเอกชนที่ถูกกระทำก็ได้รับความเสียหาย... ในด้านผู้กระทำผิดอาญาจึงต้อง "รับผิด" สถานเดียวทั้ง "โทษ" และ "ค่าเสียหาย" ที่จะต้องชดเชยให้ผู้ที่ตนละเมิดสิทธิของเขา ขณะเดียวกัน

¹ คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนชดเชยวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า 452.

² คุณทิมล รัษฎะ, "คดีอาญาสินไหมกับค่าธรรมเนียมที่ไม่(ค่อยจะ) เป็นธรรม", วารสารอัยการ, หน้า 33-40.

รัฐก็จะต้องให้ความเห็นใจผู้เสียหายที่ถูกละเมิดด้วย โดยการเข้าช่วยเหลือนัดเป่าบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้สุจริตที่ถูกรังแกจากคนไม่ดี ให้สุจริตชนเกิดความรู้สึกว่าเขาได้รับความเห็นอกเห็นใจและได้รับการคุ้มครองจากรัฐเต็มที่..." และโดยแนวคิดดังกล่าวนี้ คุณพิมพ์ ได้เสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายประการหนึ่งคือ "ให้อำนาจอัยการขอทนายฟ้องในคดีอาญาทุกประเภทที่เมื่อการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าทุกข์ และเมื่อศาลตัดสินว่าจำเลยผิด ให้ผู้เสียหายบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม"

ซึ่งเป็นแนวคิดที่ดี มีประโยชน์แก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชน แต่ผู้เขียนใคร่ขอตั้งเป็นข้อสังเกตในที่นี้ว่า ก่อนข้างจะเป็นการกว้างไกลไปจากหลักการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในปัจจุบันมาก เฉพาะแนวคิดที่เสนอให้พนักงานอัยการสามารถเรียกให้คืนหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหายได้ในความผิดทุกประเภทก็น่าจะมีปัญหาพอสมควรแล้ว ถ้าจะขยายอำนาจดังกล่าวไปถึงการเรียกค่าสินไหมทดแทนประการอื่น (ซึ่งท่านเรียกว่า "ค่าเสียหายในทางอาญา") และในคดีอาญาทุกประเภทอีกด้วย น่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไปในลักษณะที่เพิ่มการรับผิดชอบทางคดีแก่พนักงานอัยการและศาลมาก เพราะสิทธิในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายที่เป็นเอกชนของไทยในปัจจุบันก็นับได้ว่ากว้างมากพออยู่แล้ว และบทบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็ได้บัญญัติขยายเขตอำนาจศาล (Jurisdiction) ของศาลอาญาให้กว้างยิ่งขึ้นไปอีก โดยพิจารณาข้อเสนอแนะข้างได้ หากจะขยายให้กว้างมากไปกว่านี้ แทนที่ผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีได้สะดวกรวดเร็ว สมวัตถุประสงค์ของการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ก็อาจกลับกลายเป็นล่าช้าไปได้

หากพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบว่าหลักการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในความผิดทั้ง 9 ประเภท ตามมาตรา 43 นี้ เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งการวินิจฉัยความรับผิดชอบในทางอาญาจำต้องมีการวินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์ เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อพยานหลักฐานรับฟังได้เป็นที่ยุติว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เสียหาย และจำเลยกระทำผิดอาญาในความผิดดังกล่าวจริง การที่ศาลจะพิพากษาให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ จึงไม่ทำให้คดีล่าช้าหรือติดขัด เพราะฉะนั้นการที่มาตรา 43 บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน

ดังกล่าวแทนผู้เสียหาย จึงน่าจะเหมาะสมกับลักษณะคดีดังกล่าว ดังนั้นในทางตรงข้ามถ้าคดีอาญาเรื่องอื่นซึ่งในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา ไม่จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงในทางแพ่งให้ยุติเสียก่อน เช่น คดีอาญาต้องพิจารณาว่า จำเลยต้องรับผิดฐานทำให้เสียทรัพย์หรือฐานข่มขืนผู้เสียหายโดยประมาทหรือไม่ เช่นนี้ การที่ทรัพย์นั้นจะมีราคาเท่าไร หรือผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายทางแพ่งมากน้อยอย่างไร ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในคดีอาญานั้นเลย เพราะไม่ว่าจะวินิจฉัยได้ความว่าราคาเท่าใด ก็ไม่ทำให้ความรับผิดทางอาญาเปลี่ยนแปลงไป เช่นนี้แล้ว การให้สิทธิแก่พนักงานอัยการในคดีดังกล่าวก็คงส่งผลให้พนักงานอัยการต้องมีหน้าที่นำสืบความเสียหายในทางแพ่งด้วย ซึ่งไม่ชอบด้วยเหตุผลและหลักการทั้งปวง กับทั้งยังกระทบกระเทือนสิทธิของจำเลยในคดีอาญานั้น อันที่จะได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว (Speedy Trial) อีกด้วย

นอกจากนี้โดยเหตุของความมีลักษณะพิเศษของ มาตรา 43 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถมีคำขอในส่วนแพ่งได้ในบางประการนี้เอง ยังทำให้นักกฎหมายมีความเห็นต่างกัน คือ บางท่านเห็นว่า มาตรา 43 นี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา¹ บางท่านเห็นว่า การฟ้องเรียกทรัพย์คืนก็ดี หรือเรียกค่าทดแทนก็ดี เป็นเรื่องส่วนแพ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วอัยการไม่มีอำนาจฟ้องเรียกได้ แต่กฎหมายเขียนไว้เป็นพิเศษให้อัยการทำได้²

¹ ความเห็นนายประกอบ หุตะสิงห์ ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 401-11/2515 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2515

² ความเห็นพระยาอรุณการีย์นิพนธ์ ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 402-12/2512 วันอังคารที่ 21 มีนาคม 2515

2. พนักงานอัยการจะฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ เฉพาะคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายต้องสูญหายไป เนื่องจากการกระทำผิดอาญา กล่าวคือ เป็นการฟ้องแทนผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายไม่มีสิทธิดังกล่าว พนักงานอัยการก็ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องแทน¹ หรือ เช่นกรณีเป็นการชำระหนี้อื่น เป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามกฎหมาย² พนักงานอัยการย่อมไม่มีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายได้ เหล่านี้คือข้อจำกัดในการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ เพราะฉะนั้นโดยหลักการที่กล่าวมานี้ ดอกเบี้ยในทรัพย์สินที่จำเลยยกออกไป จึงไม่ใช่ทรัพย์สินที่พนักงานอัยการมีสิทธิเรียกให้จำเลยชดเชยแก่ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตามก็ตีคำพิพากษาฎีกาที่ 1976-1977/2505 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยไว้ความตอนหนึ่งว่า "ดอกเบี้ยนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญหายไป เนื่องจากการกระทำผิด เพราะฉะนั้นในคดีนี้พนักงานจึงฟ้องเรียกค่าดอกเบี้ยไม่ได้ แต่การที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมโดยถือเอาค่าฟ้องของพนักงานอัยการ เป็นของตน เช่นนี้ ถือได้ว่าผู้เสียหายได้เรียกดอกเบี้ยแล้ว..."

3. อำนาจของพนักงานอัยการมีโดยจำกัด เฉพาะการเรียกทรัพย์สินหรือเรียกราคาทรัพย์สิน ดังนั้นการเรียกค่าเสียหายในทางละเมิด เช่น ค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเนื่องจากการกระทำผิด ฯลฯ ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการเอง รวมถึงการเรียกร้องเงินประการ

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1387/2506 ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลยข่มขืนใจให้ผู้เสียหายโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้จำเลย มิฉะนั้นจะฆ่า ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 337 ขอให้โอนที่ดินคืนหรือใช้ราคา กรณีเช่นนี้ เป็นเรื่องข่มขู่ในทางแพ่งอันทำให้การโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินตกเป็นโมฆียะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137, 143 ซึ่งเป็นผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะมาแต่แรก ให้คู่กรณีกลับคืนฐานะเดิม หรือถ้ากลับคืนไม่ได้ ก็ให้ได้รับชดเชยค่าเสียหายแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 จึงจะเรียกคืนที่ดินหรือใช้ราคาได้ เพียงแต่ผู้เสียหายร้องทุกข์ฟ้องคดีอาญาเองนั้นจะถือว่าเป็นการบอกล้างโมฆียกรรมไม่ได้

² คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2485, 806/2485, 299/2490

ยื่นนอกเหนือจากการ เรียกคืนทรัพย์สินหรือ เรียกให้ชดเชยราคาทรัพย์สินด้วย ¹

4. สำหรับวิธีการใช้สิทธิของพนักงานอัยการมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 44 ² พนักงานอัยการจะต้องใช้สิทธิ เรียกทรัพย์สินหรือราคาโดยรวบรวมไปกับคดีอาชญาในแบบพิมพ์คำฟ้องคดีอาชญาของพนักงานอัยการจะมีช่องคำขอท้ายฟ้อง ซึ่งเว้นว่างไว้ให้กรอกข้อความ คดีอาชญาเรื่องใดที่พนักงานอัยการถือว่าผู้เสียหายมีสิทธิ เรียกทรัพย์สินหรือราคาก็จะระบุไว้ในคำขอท้ายฟ้องดังกล่าว เช่น คดีที่จำเลยลักทรัพย์ คือ รถจักรยานยนต์ราคา 10,000 บาท ของผู้เสียหายไป ยังไม่ได้ทรัพย์สิน พนักงานอัยการก็จะกรอกข้อความลงในคำขอท้ายฟ้องว่า "ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยคืนหรือชดเชยราคาจักรยานยนต์ราคา 10,000 บาท ที่ถูกลักไปในคดีนี้แก่ผู้เสียหายด้วย" ³

นอกจากการรวบรวมไปกับคำฟ้องคดีอาชญาตามประมวลกฎหมายอาชญา มาตรา 44 ยังเปิดช่องให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องในระยะเวลาที่คดีอาชญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ ในทางปฏิบัติถ้ามิได้มีคำขอ เรื่องทรัพย์สินหรือราคาในท้ายฟ้องคดีอาชญา เนื่องจากเพิ่งปรากฏข้อเท็จจริงภายหลังว่าผู้เสียหายมีสิทธิ เรียกคืนทรัพย์สินหรือราคา พนักงานอัยการจะทำคำร้องขอแก้ไข เพิ่ม เติมฟ้องขอระบุข้อความในคำขอท้ายฟ้องดังกล่าวซึ่งสามารถกระทำได้ตาม

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 660/2480, 861/2497, 40/2508, 1929/2514

² มาตรา 44 บัญญัติว่า "การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตราก่อน พนักงานอัยการจะรวบรวมไปกับคดีอาชญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาที่คดีอาชญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้"

คำพิพากษาในส่วน เรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวม เป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาชญา"

³ คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนขศวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 453.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 163 ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เรื่องของการทำคำร้องภายหลังดังกล่าวนี้ เป็นที่เข้าใจว่าพนักงานอัยการจะไป เรียกหรือฟ้องร้อง เป็นคดีต่างหากอีก เรื่องหนึ่งอย่างที่ไม่ผู้เสียหายมีอำนาจกระทำนั้นไม่ได้ เพราะการร้องขอของพนักงานอัยการในเรื่องให้คืนทรัพย์สินหรือชำระค่านี้ กฎหมายให้ใช้สิทธิแทนผู้เสียหายก็เพื่ออำนวยความสะดวกที่จะดำเนินการไป เสียเลยที่เดียวในฐานะที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องในส่วนคดีอาญาอยู่แล้ว

เฉพาะศาลนั้น แม้จะไม่มีฟ้องคดีส่วนต่างก็ตาม เมื่อพิพากษาคดีส่วนอาญา ศาลจะสั่งให้คืนทรัพย์สินของกลางแก่เจ้าของก็ได้ (มาตรา 49) ซึ่งหมายเฉพาะถึงคดีอาญาที่มีของกลางเท่านั้น ส่วนการสั่งให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินนั้น หากโจทก์มิได้ขอรวมมากับคดีอาญา ศาลก็ไม่มีอำนาจสั่ง¹

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการ เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย แต่ส่วนที่ว่าศาลจะสั่งคืนให้หรือไม่นั้น เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เช่น คดีอาจเข้าบทมาตรา 1332 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 676/2483, 884/2509 ประชุมใหญ่) หรือรถยนต์ที่จำเลยถูกฟ้องฐานฉ้อโกงอยู่ในความครอบครองของ น. ทั้งมิได้นำเข้ามาเป็นของกลางในคดี ความรูปคดีย่อมไม่เปิดช่องให้บังคับได้ จะให้จำเลยชำระรถยนต์ก็ไม่ได้เพราะรถยนต์ยังมีตัวอยู่ชอบที่จะไปดำเนินคดีต่างหาก (คำพิพากษาฎีกาที่ 2248/2511)² หรือคดีอัยการเป็นโจทก์ หากราคาทรัพย์สินที่โจทก์เรียกร้องราคาไม่แน่นอน ศาลให้เจ้าทรัพย์ไปฟ้องเรียกเป็นคดีใหม่ต่างหากจากคดีอาญาได้³ หรือศาลอาจไม่กำหนดราคา

¹ สมพร พรหมพิคาธรและศรีนิตา พรหมพิคาธร, คู่มือเตรียมคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: ศ.ส. การพิมพ์, 2526), หน้า 300.

² เริงธรรม ลัทธลี, คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 84.

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1744/2499

ทรัพย์ที่จำเลยจะต้องชดเชย หรือสั่งว่าในชั้นนี้จำเลยยังไม่ต้องใช้ราคาทรัพย์¹ หรือคดีฉ้อโกงซึ่ง อัยการ เป็นโจทก์เรียกราคาทรัพย์ จำเลยเถียงว่าใช้ราคาคืนผู้เสียหายแล้ว ข้อที่เกี่ยวกับการใช้ ราคาทรัพย์ ศาลให้ไปว่ากล่าวกันในทางแพ่ง² อัยการโจทก์ฟ้องว่าจำเลยฉ้อโกงและขอให้คืน เงิน 150 บาท จำเลยเถียงว่าเอาเงินเจ้าทุกข์ไป 50 บาทเท่านั้น ศาลชั้นต้นจึงไม่รับบังคับให้ ในชั้นนี้³ เป็นต้น

5. มีข้อพิจารณาอีกประการหนึ่งว่าบทบัญญัติมาตรา 43 นี้เป็นบทบังคับ ให้พนักงานอัยการต้องเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายขอใช้สิทธิตามมาตรา 45⁴ โดยไม่ยอมให้พนักงานอัยการใช้อำนาจตามมาตรา 43 เรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนก็ยอม ทำได้ เพราะ เป็นสิทธิโดยตรงของผู้เสียหาย

6. ข้อสังเกตประการสุดท้ายเกี่ยวกับมาตรา 43 นี้คือบทบัญญัติดังกล่าว ไม่ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องละเมิดได้ เพราะฉะนั้นในเรื่องขับ รกชนผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือรับอันตรายสาหัส และมีคำขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ค่าขอส่วนแบ่ง เช่นนี้ไม่ต้องด้วยกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 43 พนักงานอัยการเรียก แทนผู้เสียหายไม่ได้ ผู้เสียหายในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์จึงไม่ได้รับผลประโยชน์จากมาตรา 43 เลย ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีเอง ส่วนจะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เพียงใดก็ต้องเป็นไปตามบท บัญญัติในเรื่องความรับผิดเพื่อละเมิด ซึ่งนอกจากผู้เสียหายจะเรียกค่าสินไหมทดแทนในละเมิดที่ กระทำต่อชีวิตและร่างกายได้แล้ว ยังสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องเสียทรัพย์ เช่น

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 861/2504, 1163/2509

² คำพิพากษาฎีกาที่ 250/2524

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 657/2482

⁴ มาตรา 45 บัญญัติว่า "คดีเรื่องใดถึงแม้ว่าได้ฟ้องในทางอาญาแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิ ผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งอีก"

รดที่ถูกชนโดยความประมาทได้อีกด้วย

1.3 ข้อสัง เกตบางประการในการฟ้องคดีแพ่งที่ เกี่ยว เนื่องกับคดีอาญา

ก. การฟ้องคดีแพ่งที่ เกี่ยว เนื่องกับคดีอาญา จำ เป็นต้องฟ้องคดีอาญาก่อน คดีแพ่งหรือไม่

ศาสตราจารย์พระวรภักดิ์ทิบูลย์ อธิบายว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่ เกี่ยวกับคดี อาญานั้นต้องมีการฟ้องคดีอาญาก่อน ส่วนคำฟ้องแพ่งโดยปกติ เสนอมาพร้อมกับฟ้องคดีอาญา โดยแยก ไว้ เป็นสัดส่วน"¹

ความจริงแล้วความรับผิดทางอาญาและทางแพ่งนั้น เกิดขึ้นพร้อมกัน สิทธิใน การฟ้องคดีทั้งในทางอาญาและทางแพ่งจึง เกิดขึ้นพร้อมกัน เพียงแต่ถ้าผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่ง ต่อศาลที่จะพิจารณาคดีอาญาแล้ว ก็ต้องฟ้องเสียในเวลายื่นฟ้องคดีอาญา หรือถ้าได้ยื่นฟ้องคดีอาญา แล้ว ก็ต้องยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องตามกฎหมายให้ เป็นการฟ้องคดีแพ่งในคดีอาญานั้น ด้วย เหตุนี้จึงฟ้องในภายหลัง เมื่อพิจารณาคดีอาญาเสร็จแล้วไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะถือ เครื่องครัดตามกฎหมาย ที่บัญญัติว่า "ต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา" เมื่อคดีนั้นศาลพิพากษาไปแล้ว ศาลนั้นไม่ได้ชื่อว่าเป็น ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญานั้นต่อไปแล้ว² ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วย เพราะวัตถุประสงค์ของการที่ให้ฟ้อง คดีแพ่งรวมมาในคดีอาญา เป็นคดีแพ่งที่ เกี่ยว เนื่องกับคดีอาญาได้ก็ เพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดี ของศาล คู่ความไม่ต้องมาศาลถึง 2 ครั้ง ฯลฯ ดังที่ได้กล่าวมาในบทก่อนนี้แล้ว อีกทั้งเมื่อศาล พิจารณาคดีอาญาเสร็จสิ้นแล้ว ศาลในคดีแพ่งก็สามารถวินิจฉัยคดีได้โดยถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏ

¹ พระวรภักดิ์ทิบูลย์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาชุดเรียนง่าย, หน้า 224.

² อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึงการได้ส่วนมูลฟ้องฯ, หน้า 430.

ในคดีส่วนอาญาซึ่งได้พิจารณาเสร็จสิ้นไปแล้วนั้นเอง จึงไม่ควรให้ศาลซึ่งปกติมีอำนาจชำระคดีอาญาสามารถชำระคดีแพ่งดังกล่าวโดยลำพังได้ แต่เรื่องนี้อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร มีความเห็นส่วนตัวว่า " เมื่อได้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์แท้จริงของกฎหมายเรื่องนี้แล้ว กลับเห็นว่าศาลชั้นต้นซึ่งได้พิจารณาคดีอาญานั้นมา แม้คดีจะเสร็จไปจากศาลนั้นแล้วประโยชน์ที่จะได้จากการที่ให้ศาลเดียวกันชำระทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งก็ยังคงอยู่ดังเดิม จึงเห็นว่าควรให้โจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญายังศาลซึ่ง(เคย)พิจารณาคดีอาญานั้นมาแล้วก็ได้ สำหรับพนักงานอัยการโจทก์ ความมาตรา 44 จะเรียกร่องทางส่วนแพ่งในภายหลังได้ โดยยื่นคำร้องในระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ (ดูมาตรา 163 ประกอบ) เมื่อโจทก์ได้ฟ้องคดีแพ่งอันเกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแล้ว วิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินคดีก็ควรจะมีวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ส่วนที่ว่า "การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง" นั้น น่าจะหมายความว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ เหล่านั้นต้องไม่ขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และสามารถที่จะปฏิบัติไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่าที่สามารถจะทำได้ ซึ่งมีปัญหายุ่งยากมากมาย" ¹

ข. เกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ถูกฟ้อง

ผู้เขียนเห็นด้วยกับอาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ที่ว่าบุคคลที่จะถูกฟ้องนั้น คือตัวผู้กระทำความผิด หรือจำเลยเท่านั้น จะฟ้องผู้รับมรดก หรือทายาท หรือบุคคลอื่นที่ต้องร่วมรับผิดชอบในทางแพ่งอย่างคดีแพ่งธรรมดาไม่ได้ เช่น จะฟ้องนายจ้างในกรณีลูกจ้างเป็นจำเลยร่วมในคดีอาญาไม่ได้ ² จึงต่างกับจำเลยในทางแพ่ง ตามมาตรา 425-437 ซึ่งบุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดก็ต้องร่วมรับผิดชอบเป็นจำเลยด้วย ในกรณีลูกจ้างทำผิดทางอาญาถ้าประสงค์จะฟ้องนายจ้าง

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้ส่วนมลฟ้อง, หน้า 430.

² คำพิพากษาฎีกาที่ 2061/2517, 942/2520, 1946/2520, 533/2521

เป็นจำเลยร่วมด้วยก็ต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งธรรมดา จะฟ้องนายจ้างเป็นจำเลยในคดีอาญาเพื่อให้เกิด
 ผลิตทางแพ่งด้วยไม่ได้¹ และจะฟ้องผู้รับประกันภัยเป็นจำเลยร่วมในคดีอาญาไม่ได้² แต่บุคคล
 ดังกล่าวอาจถูกต้องเป็นจำเลยร่วมในคดีแพ่งธรรมดาได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นอกจากนี้ แม้การร้องขอจะมีได้ในคดีแพ่งธรรมดาเท่านั้น ตามประมวล
 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57, 58 ในคดีอาญาจะร้องขอไม่ได้เลย ไม่ว่าจะร้อง
 เข้ามาในฐานะโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้ามาเป็นโจทก์ต่างหาก แต่มีกรณีที่มีการฟ้องใหม่
 เป็นส่วนหนึ่งต่างหากหรือมีการร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 อาญา มาตรา 30, 31 ส่วนในคดีแพ่งอันเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น อาจารย์อนุมิต ใจสมุทร เห็น
 ว่าเมื่อไม่มีกฎหมายห้ามไว้ ก็น่าจะถือว่าวิธีพิจารณาในทางแพ่งก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้นจึงน่าจะมีการร้องขอได้เช่นเดียวกับในคดีแพ่งธรรมดา ส่วนว่าการ
 ร้องสอตนนั้นอาจทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นซ้ำหรือติดขัด ศาลอาจสั่งให้แยกคดีแพ่งไปพิจารณา
 ต่างหากในศาลที่มีอำนาจชำระ คือศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นก็ได้ตามมาตรา 41³

ค. เกี่ยวกับคำขอในส่วนแพ่ง

ถ้าผู้ได้รับความเสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง โจทก์มีสิทธิฟ้องเรียกหรือบังคับ
 ความเสียหายของคนได้ทุกกรณีเช่นเดียวกับคดีแพ่งธรรมดา เช่น การฟ้องเรียกหรือให้จำเลยคืนหรือใช้
 ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไป เนื่องจากการกระทำผิด การฟ้องเรียกค่าเสียหาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล
 การขอให้ศาลบังคับให้จำเลยกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด⁴ แต่ถ้าให้

¹ อนุมิต ใจสมุทร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 424-425.

² คำพิพากษาฎีกาที่ 2769, 2770/2523

³ อนุมิต ใจสมุทร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 427.

⁴ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 131.

พนักงานอัยการ เป็นโจทก์และ เรียกร้องแทน โจทก์มีสิทธิบังคับตามสิทธิ เรียกร้องของผู้เสียหายได้ เพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไป เนื่องจากการกระทำผิดอาญา เฉพาะในความผิด เกี่ยวกับทรัพย์สิน 9 ลักษณะ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 43 เท่านั้น เพราะ ฉะนั้น เพื่อที่จะได้รับชดเชยในทางแพ่งให้กลับคืนสู่สภาพที่เป็นอยู่หรือมีอยู่ก่อน เกิดการกระทำผิด ผู้เสียหายในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์จึงต้องฟ้องคดีเอง ถ้า เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่ เกี่ยวเนื่อง กับคดีอาญาโดยฟ้องในส่วนแพ่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนรวมมาในฟ้องคดีอาญาและปรากฏว่าคดีนั้น พนักงานอัยการได้ เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง เช่น เดียวกัน และศาลสั่งให้มีการรวมพิจารณาความประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 33 หรือผู้เสียหายถอนฟ้องเดิมเพื่อมา เข้า เป็นโจทก์ร่วมก็ ตาม ประโยชน์ที่ผู้เสียหายได้รับย่อมมี เพียงการได้อาศัยคดีในส่วนอาญาของพนักงานอัยการซึ่งมี การรวบรวมพยานหลักฐานได้ดีกว่าผู้เสียหาย ไม่ว่าจะ เป็นสำนวนการสอบสวน แผนที่เกิดเหตุ รายงานการชันสูตรศพหรือบาดแผลของผู้เสียหาย ซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวน และแพทย์ผู้ ชำนาญการ แต่ในคดีส่วนแพ่งนั้น เห็นได้ว่าผู้เสียหายต้องแยกไปฟ้องคดียังศาลที่มีอำนาจชำระคดี แพ่ง เพราะคดีแพ่งจะมีประเด็น เรื่องค่าเสียหายที่จะต้องนำสืบมากมาย นับตั้งแต่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าปลงศพ ค่าอุปการะเลี้ยงดูที่ควรได้ และจะได้ในภายภาคหน้าหากว่าผู้ตายไม่ตายเสียก่อน ฯลฯ ซึ่งยอมทำหาคดีอาญา เน้นช้ำหรือคิดขัดแย้งแน่นอน และ เมื่อคำนึงถึงจำเลยซึ่งอาจต้องขังอยู่ ก็ยังมี ความจำเป็นต้องพิจารณาคดีส่วนอาญาให้เสร็จไปโดยเร็ว ศาลมักสั่งให้แยกคดีเช่นนี้ตามที่มาตรา 42 ให้อำนาจไว้ และถึงแม้จะปรากฏว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะยอมรับพิจารณาพิพากษาในเรื่อง ดังกล่าวไว้ ถ้าผู้เสียหายได้รับความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น รถที่ถูกชนโดยความประมาท ของจำเลย ได้รับความเสียหายมาก ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งธรรมดา เพื่อเรียกค่าสินไหม ทดแทน ทำให้ผู้เสียหายในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ไม่นิยมฟ้อง เรียกค่าสินไหมทดแทนรวมมาใน ฟ้องอาญา

ง. ในกรณีที่คดีส่วนอาญาระงับ

เช่น เพราะผู้กระทำความผิดหรือจำเลยตายหรือได้รับพระราชทานอภัยโทษ หรือมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด หรือเพราะเหตุใด ๆ ก็ตาม คดีแพ่งไม่ระงับ โจทก์ยังมีสิทธิดำเนิน

คดีแพ่งต่อไปได้ โดยโจทก์อาจเรียกผู้จัดการมรดก หรือผู้ปกครองทรัพย์สินมาเป็นจำเลยแทนในฐานะผู้รับมรดกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42-44 แม้จำเลยได้รับพระราชทานอภัยโทษ จำเลยก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ตามมาตรา 265 วรรค 3 และในกรณีที่คดีแพ่งระงับ เช่น เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีแพ่งก่อนหรือสิทธิทางแพ่งระงับโดยการชားหนี้ ปลดหนี้แปลงหนี้ ฯลฯ มาตรา 314-315 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือมีการประนีประนอมในทางแพ่ง ไม่ทำให้คดีอาญาระงับไปด้วย สิทธิในการฟ้องคดีอาญาจะระงับเมื่อกรณีเข้ามาตรา 39 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ¹

จ. เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมศาลในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

คดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ ซึ่งมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งรวมไปด้วย เจาะขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินอย่างเดียว โดยจำกัดคดีไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43 นั้น โดยที่คำพิพากษาในส่วนที่เรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวม เป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคท้าย โดยเจาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 บัญญัติว่าในคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ซึ่งมีคำเรียกร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินติดมากับฟ้องอาญา มิให้เรียกค่าธรรมเนียม ดังนั้นพนักงานอัยการจึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมความทุกข์ที่เรียกให้คืน รวมทั้งค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เช่น คดีแพ่ง ² และมีผลถึงผู้เสียหายที่เข้ามา เป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเช่นกัน เพราะถือเอาฟ้องของพนักงานอัยการเป็นหลัก ³ แต่ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วโจทก์ร่วมอุทธรณ์ฝ่ายเดียวในคดีส่วนแพ่ง โดยพนักงานอัยการไม่ได้อุทธรณ์ โจทก์ร่วมต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมอย่างคดีแพ่ง ⁴

¹ อนุวัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง, หน้า 427.

² คำพิพากษาฎีกาที่ 20/2496

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1103, 1104/2496

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2499

จึงแปลได้ว่าในกรณีที่ผู้เสียหาย เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้ว ในส่วนคดีแพ่ง โจทก์จะต้องเสียค่าธรรมเนียมตั้งคดีแพ่ง ซึ่งก็ตรงตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 บัญญัติไว้

ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย อธิบายเหตุผลแห่งการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม ศาลนี้ว่า "ค่าธรรมเนียมนั้นความจริงก็ไม่ได้ เป็นการเพียงพอกับค่าใช้จ่ายของรัฐซึ่งใช้ใน เรื่องของการให้บริการเกี่ยวกับการดำเนินคดีในด้านความยุติธรรมแต่อย่างใด ประโยชน์ของค่าธรรมเนียม ศาลเป็นแต่เพียงเครื่องยับยั้งซึ่งใจในการฟ้องคดีของโจทก์เท่านั้น กฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อสกัดกั้นการ แกล้งฟ้องคดี... เป็นเรื่องของความเมตตาปรานี" ¹

"สาเหตุที่กฎหมายไม่บัญญัติยกเว้นใน เรื่องความผิดอื่น เช่น ความผิดฐาน ทำร้ายร่างกาย ก็เพราะในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนว่าเสียหายอย่างไร เท่าไร นอกจากนี้การเรียกทรัพย์สินคืน ศาลไม่ต้องดำเนินการอย่างใดลำบากมากขึ้นเลย เนื่อง จากคดีอาญาเป็นรากฐานอยู่แล้ว" ²

มีข้อสังเกตว่าการเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนแทนผู้เสียหายตามมาตรา 43 นั้น มาตรา 253 วรรคแรกบัญญัติยกเว้นให้ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลแล้ว เหตุใดเมื่อผู้เสียหาย ฟ้องเองกลับต้องเสียค่าธรรมเนียม ทำให้ดูเหมือนกฎหมายไม่ให้ความเสมอภาคกัน เพราะเหตุว่า คดีเดียวกันนั้นถ้าพนักงานอัยการฟ้องไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล แต่ถ้าผู้เสียหายฟ้องบ้างกลับ ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ปัญหาที่เคยมีการเสนอให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักการเสียใหม่ แต่

¹ จากรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 406-16/2515 วันอังคารที่ 2 พฤษภาคม 2515

² เรื่องเดียวกัน

ที่ประชุมฝ่ายข้างมากโดยคะแนนเสียง 7 ต่อ 4 ในการประชุมคณะกรรมการปรับปรุงประมวลกฎหมาย
 วิถีพิจารณาความอาญา ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 406-16/2515 วันอังคารที่
 2 พฤษภาคม 2515 มีมติว่าในการที่ผู้เสียหายฟ้องคดี เรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนต้อง เสียค่าธรรมเนียม
 ศาลด้วย และเป็นเช่นนี้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจารย์คัมภีร์ แก้วเจริญ เห็นว่า "การเรียกค่า
 ธรรมเนียมคดีส่วนแห่ง ซึ่งประมวลกฎหมายวิถีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 ยกเว้นมิให้บังคับ
 แก่กรณีพนักงานอัยการร้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินรวมไปกับฟ้องคดีอาญานั้น เป็นประ
 เด็นใน
 แง่นโยบายการ เก็บค่าธรรมเนียมของรัฐ ซึ่งถ้าเห็นว่าไม่ควรยก เว้นแก่ เอกชนผู้เสียหายก็อาจ
 กำหนดให้หัก เป็นค่าธรรมเนียมจากราคาทรัพย์สินที่จะได้รับการชดเชยคืนในภายหลัง หรือสั่งให้ฝ่าย
 ที่แพ้คดีใช้ค่าธรรมเนียมแทนก็ได้" ¹

แต่ความเห็นของคุณทิมล รัษฎภัย เห็นว่าการที่ประมวลกฎหมายวิถีพิจารณา
 ความอาญาบัญญัติไว้ในมาตรา 254 ว่าในคดีที่(ผู้เสียหาย) เรียกร้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน
 หรือชดเชยค่าทดแทน ซึ่งคิดมากับฟ้องคดีอาญา หรือที่ฟ้อง เป็นคดีแพ่งโดยลำพัง ให้เรียกค่าธรรมเนียม
 คดีแพ่งนั้นนับว่า "ไม่ชอบด้วยเหตุผล" และ "ไม่ชอบด้วยความเป็นธรรม" เพราะถือว่าการที่
 ผู้เสียหายฟ้อง เรียกความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญาแผ่นดินนี้ รัฐควรจะต้องกำหนด
 มาตรการไว้ในกฎหมายให้แตกต่างจากการฟ้องแพ่งธรรมดา ไม่ใช่ระวางมองเห็น เป็นเรื่องทางแพ่ง
 เหมือนคดีแพ่งทั่วไป กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องผู้กระทำผิดอาญาแผ่นดินให้ชดเชยสิ่งที่เขาเสีย
 ไป รัฐจะต้อง "ยกเว้น" ไม่ให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ เสียค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องร้องคดี
 จริงอยู่แม้ประมวลกฎหมายวิถีพิจารณาความอาญา มาตรา 255 จะบัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ผู้เสียหาย
 ฟ้องคดีอาญาลินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิถีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 หรือกรณีที่
 อัยการขอท้ายฟ้อง เรียกทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย ถ้ามีค่าขอศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยที่แพ้คดีใช้ค่า
 ธรรมเนียมศาลแทนผู้เสียหายก็ตาม แต่วิธีการดังกล่าวนี้เป็นเพียง "วิธีการ" ไม่ใช่ "หลักการ"

¹ เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชานิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 452.

และวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีที่เรียกว่า "กว่าด้วจะสุก งาก็ไหม้" เสียแล้ว เรื่องค่าธรรมเนียมศาลในคดีอาญาสินไหมนี้ จึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ "ไม่เป็นธรรม" คุณพิมล รัชปักษ์ ได้เสนอให้แก้ไขใน 3 ประการ คือ

1. แก้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 253, 254 ยกเว้นไม่ให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ต้องเสียค่าธรรมเนียม
2. เมื่ออัยการฟ้องคดีอาญา และมีคำขอท้ายฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 43 เมื่อบังคับคดีให้พนักงานอัยการบังคับคดีให้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม
3. ให้อำนาจพนักงานอัยการขอท้ายฟ้องในคดีอาญาทุกประเภทที่เมื่อการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าทุกข์และเมื่อศาลตัดสินว่าจำเลยผิด ให้ผู้เสียหายบังคับคดีได้ทันทีโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล¹

ผู้เขียนมีข้อสังเกตส่วนตัวว่า คดีที่พนักงานอัยการมีคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามมาตรา 43 นั้น เป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยากแก่การพิจารณาพิพากษาของศาล เพราะเมื่อศาลวินิจฉัยกรรมสิทธิ์ในประเด็นทางอาญาแล้ว ปรากฏว่า ทรัพย์สินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เสียหาย ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาได้โดยไม่ต้องยุ่งยาก ข้อนี้สิทธิของผู้เสียหายในเรื่องค่าธรรมเนียมศาลจึงไม่น่าที่จะแตกต่างกับพนักงานอัยการ แต่ในคำขอส่วนแห่งประการที่ว่าด้วยการชดเชยค่าสินไหมทดแทนประการอื่นนั้น เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก และมักมีการโต้แย้งในจำนวนเงินที่เรียกร้องเสมอ ซึ่งการพิจารณาคดีส่วนนี้ทำได้ลำบาก เพราะในการพิจารณาคดีอาญาว่าจำเลยต้องรับผิดหรือไม่ ไม่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาถึงจำนวนความเสียหายดังกล่าว กฎหมายบังคับให้ผู้เสียหายต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในส่วนแห่งในเรื่องนี้ไม่ว่าในกรณีฟ้องเองหรือเป็นโจทก์ร่วมในคดีอาญากับพนักงานอัยการและ

¹ พิมล รัชปักษ์, "คดีอาญาสินไหม กับค่าธรรมเนียมที่ไม่ (ค่อยจะ) เป็นธรรม, หน้า 36-40.

มีคำขอส่วนแบ่งคิดไปด้วย จึงน่าจะชอบด้วยหลักการแล้ว และไม่น่าจะบังคับให้พนักงานสำรวจ พนักงานอัยการ และศาลซึ่งเป็นองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคงมีการะในการพิจารณา คดีส่วนแบ่งใน เรื่องค่าสินไหมทดแทนประการอื่นที่นอกเหนือจากการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทน ผู้เสียหาย เนื่องจากสภาพคำขอนั้น เองมีลักษณะที่ควรจะได้รับพิจารณาในศาล ซึ่งพิจารณาคดี ส่วนแบ่งมากกว่า

2. ศาลที่มีอำนาจรับฟ้อง

โดยที่ลักษณะของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง เนื่องกับคดีอาญา เป็น เรื่องของสิทธิ เรียกร้องใน ทางแพ่ง เกิดขึ้นจากการกระทำผิดทางอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชามาตรา 40 จึงได้บัญญัติว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือต่อ ศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้..." โดยเหตุนี้ศาลที่มีอำนาจรับฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงมีได้ 2 ศาล คือ

1. ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา
2. ศาลซึ่งมีอำนาจชำระคดีแพ่ง

2.1 ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา แยกประเด็นพิจารณาเป็นดังนี้

ก. เบคอำนาจศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชามาตรา 157 บัญญัติว่า "การฟ้องคดีอาญาให้ยื่นฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งที่มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย นี้ หรือกฎหมายอื่น" เพราะฉะนั้นจึงต้องพิจารณาทั้งบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาและพระธรรมนูญศาลยุติธรรมประกอบกัน

ศาลซึ่งมีอำนาจชำระคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 บัญญัติว่า " เมื่อความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือ เชื่อว่าได้เกิดขึ้นใน เขตอำนาจของศาลใด

ให้ชำระที่ศาลนั้น แต่ถ้า (1) เมื่อจำเลยมีที่อยู่หรือถูกจับในท้องที่หนึ่ง หรือเมื่อเจ้าพนักงานทำการสอบสวนในท้องที่หนึ่งนอกเขตของศาลดังกล่าวแล้ว จะชำระที่ศาลซึ่งท้องที่นั้น ๆ อยู่ในเขตอำนาจก็ได้..."¹ ซึ่งได้แก่

- ศาลซึ่งความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลนั้น ถ้าหากความผิดที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นหลายท้องที่ ศาลแห่งท้องที่เกิดเหตุท้องที่หนึ่งท้องที่ใด มีอำนาจชำระได้²

- ศาลซึ่งจำเลยมีที่อยู่หรือถูกจับ คือจำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลโดยยอมฟ้องคดีที่จำเลยไปกระทำความผิดในท้องที่อื่นต่อศาลที่จำเลยมีที่อยู่ได้ หรือแม้แต่จำเลยถูกจับอีกท้องที่หนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ท้องที่เกิดเหตุก็สามารถฟ้องจำเลยต่อศาลท้องที่ถูกจับได้ โดยศาลที่มีอำนาจชำระ เช่นนี้จะปฏิเสธไม่รับชำระคดี อ้างว่าไม่ใช่ความผิดเกิดขึ้นเขตนั้นไม่ได้ ทั้งจะใช้ดุลพินิจไม่รับชำระคดีโดยอ้างว่าเป็นข้อยกเว้นของศาลที่ความผิดเกิดขึ้นเขตไม่ได้เช่นกัน³

- ศาลซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำการสอบสวนอยู่ในเขตอำนาจ มีข้อสังเกตว่าคดีที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนในอีกท้องที่หนึ่ง นอกเขตของศาลที่ความผิดเกิดขึ้น จะชำระคดีที่ศาลซึ่งท้องที่ทำการสอบสวนนั้นอยู่ในเขตอำนาจก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 456/2522) และในกรณีที่ไม่ว่าความผิดเกิดขึ้นในท้องที่ใด พนักงานสอบสวนท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ ถือว่าการสอบสวนนั้นชอบด้วยกฎหมาย ศาลท้องที่ทำการสอบสวนย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 23/2513) ในบางกรณีพนักงานสอบสวนบางแห่งตั้งทำการอยู่ใน

¹ คูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22(2), 23, 24, 25, 26 ด้วย

² จิตติ เจริญจำ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่บริษัท ประยูรวงศ์ จำกัด, 2531), หน้า 198.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 200.

กรุงเทพฯ แต่มีอำนาจสอบสวนได้ทั่วราชอาณาจักร เช่น กองปราบปราม เป็นต้น ดังนั้นศาลในเขต การสอบสวนย่อมมีอำนาจชำระคดีด้วย เพราะถือว่าเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 358/2525) ¹

ศาลต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ แม้มีอำนาจชำระคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ก็ถูกจำกัดตามที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรม บัญญัติไว้ด้วย กล่าวคือ

ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง (มาตรา 16)

ศาลอาญา และศาลอาญาธนบุรี มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง (มาตรา 17 วรรค 2)

ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ [มาตรา 15 ประกอบ มาตรา 22(5)]

สำหรับคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์นั้น แยกพิจารณาเป็นดังนี้

- ความผิดฐานขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มีอัตราโทษสูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 2 หมื่นบาท (ซึ่งเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291) คดี เช่นนี้อยู่ในอำนาจศาลอาญา, ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัดแล้วแต่กรณี

¹ จิตติ เจริญงำ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 202.

- ความผิดฐานขั้บรคโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มีอัตราโทษสูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ซึ่งเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาชวามาตรา 300) คดี เช่นนี้อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง

โดยผลของมาตรา 40 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชว ถ้าคดีอาชว อยู่ในเขตอำนาจศาลอาชว, ศาลอาชวธนบุรี หรือศาลจังหวัดแล้วแต่กรณี ศาลดังกล่าวก็สามารถฟ้องคดีคดีแพ่งรวมไปด้วยได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงทุนทรัพย์¹ (ส่วนกรณีของศาลแขวง เนื่องจากมีข้อพิจารณาบางประการจึงขอเข้าไปพิจารณาในหัวข้อต่อไป)

ข้อสำคัญของการฟ้องคดีส่วนแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาชว คือ เนื่องจากตัวบทบัญญัติว่า "...จะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาชวหรือ..." จึงต้องตีความว่า การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชวต่อศาลส่วนอาชวได้นั้นจะต้องเป็นไปในเวลาที่คดีอาชวนั้นกำลังพิจารณาอยู่ที่ศาลส่วนอาชว ถ้าศาลส่วนอาชวพิจารณาพิพากษาคดีอาชวเสร็จไปแล้ว หรือคดีอาชวนั้นยังไม่ได้ยื่นฟ้องก็จะฟ้องคดีส่วนแพ่งต่อศาลส่วนอาชวไม่ได้ ผู้เสียหายต้องฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจระคดีแพ่งตามปกติ แต่ถ้าแยกคดีแพ่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจระคดีต่างหาก จะฟ้องคดีแพ่งก่อนหรือหลังยื่นฟ้องคดีอาชวก็ได้

ข. อำนาจศาลซึ่งพิจารณาคดีอาชวในคำขอส่วนแพ่งในกรณีที่ปรากฏว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดทางอาชว อาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการ คือ²

¹ พระยาอรรถการีย์นิพนธ์ เห็นว่า การที่มาตรา 40 บัญญัติว่าการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชวจะฟ้องต่อศาลอาชวก็ได้นี้เป็นข้อยกพร่องอย่างหนึ่งของการบัญญัติกฎหมาย เพราะทำให้ดูเหมือนว่าศาลอาชวจะรับฟ้องคดีแพ่งโดยไม่ต้องมีการฟ้องคดีอาชวเลยก็ได้ซึ่งไม่ควรเป็นเช่นนั้น

² กุศล บุญยีน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชว, หน้า 159-162.

- กรณีการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดทางอาญา ประการหนึ่ง
- กรณีการกระทำของจำเลยเป็นเรื่องทางแพ่ง อีกประการหนึ่ง

(1) ในกรณีการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดทางอาญา เช่น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษฐานลักทรัพย์ แต่เมื่อนำสืบแล้วได้ความว่าจำเลยไม่มีเจตนาทุจริต ขาดองค์ประกอบความผิด ศาลจะต้องบังคับค่าชดเชยส่วนแบ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 กล่าวคือ

ในคดีที่ราษฎร เป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลยลักทรัพย์ขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ถ้าศาลยกฟ้องในความผิดฐานลักทรัพย์ เพราะจำเลยไม่มีเจตนาทุจริต ก็บังคับให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่โจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคแรกที่ว่า "คำพิพากษาคดีส่วนแบ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่" (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 484/2494, 1225/2498 ประชุมใหญ่)

ส่วนอีกคดีพนักงานอัยการ เป็นโจทก์ แนววินิจฉัยของศาลฎีกาในชั้นเดิมเกี่ยวกับคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ว่าหากศาลยกฟ้องคดีอาญา ศาลจะยกค่าชดเชยส่วนแบ่งที่ให้แก่โจทก์หรือใช้ราคาด้วย ไม่เหมือนกับคดีที่ผู้เสียหาย เป็นโจทก์ที่วินิจฉัยค่าชดเชยส่วนแบ่งได้ แต่ต่อมาศาลฎีกาเปลี่ยนแนววินิจฉัยใหม่ คือวินิจฉัยค่าชดเชยส่วนแบ่งให้ด้วย เช่นเดียวกับคดีที่ผู้เสียหาย เป็นโจทก์ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1039/2516 ประชุมใหญ่ พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องว่าจำเลยลักทรัพย์กับขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหาย แม้ศาลพิพากษายกฟ้องคดีส่วนอาญาว่าจำเลยไม่มีเจตนาทุจริต แต่เมื่อค่าชดเชยส่วนแบ่งเป็นค่าชดเชยที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจที่จะว่ากล่าวเกี่ยวกับค่าชดเชยส่วนแบ่งต่อไป ศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายได้

อย่างไรก็ดีปัญหานี้เน้นว่ามีความสำคัญพอสมควร ครั้งหนึ่งศาสตราจารย์ หยุค แสงอุทัย ได้เคยเสนอให้มีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 47 โดยให้มีการเพิ่มวรรค 2 ตามหลักกฎหมายเยอรมันและอิตาลีว่า ในกรณีที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีส่วนอาชญากรฟ้องคดีอาชญากรนั้น ก็ให้จำหน่ายคดีส่วนแพ่งด้วย โดยเหตุผลที่ว่าคดีอาญาและคดีแพ่งย่อมจะแยกออกจากกันได้ เมื่อยกฟ้องคดีอาญาอันเป็นคดีที่เป็นมูลฐานแล้ว คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็ย่อมไม่ควรมี ต้องไปดำเนินคดีแพ่งยังศาลที่พิจารณาคดีแพ่งตามปกติต่อไป เพราะเหตุว่าคดีประเภทนี้การที่นำมาฟ้องรวมยังศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญาได้แต่แรกนั้นก็ เป็นข้อยกเว้นเพื่อความสะดวกเท่านั้น¹ แต่ความเห็นส่วนใหญ่² เห็นว่าน่าจะพิจารณารวมกับคดีอาญาได้ ไม่ควรจะมีข้อยกเว้นว่าถ้าศาลเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดทางอาญาแล้ว ศาลต้องจำหน่ายคดีส่วนแพ่ง หลักการเดิมเหมาะสมแล้ว เพราะทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดไปได้ ในที่สรุปปัญหานี้ได้รับการตัดสินใจโดยที่ประชุมลงมติด้วยคะแนน 7 ต่อ 3 ไม่เปลี่ยนแปลงหลักการ โดยคงให้เป็นไปตามหลัก เช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(2) กรณีการกระทำของจำเลยเป็นเรื่องทางแพ่งโดยตรง หากการกระทำของจำเลยไม่ เป็นความผิดอาญาตามที่โจทก์ฟ้องเลย ย่อมถือไม่ได้ว่าคำขอส่วนแพ่งเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หากคดีนั้นพนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการย่อมไม่มีสิทธิขอให้บังคับคำขอส่วนแพ่งแทนผู้เสียหายได้ เพราะกรณีไม่ต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 43 ศาลจะไม่บังคับคำขอส่วนแพ่งให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3112/2523 พนักงานอัยการฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยจัดตั้งวงแชร์ขึ้นโดยจำเลย

¹ ในรายงานการประชุมคณะกรรมการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 401-11/2515 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2515 และครั้งที่ 402-12/2515 วันอังคารที่ 21 มีนาคม 2515

² ผู้ที่มีความเห็นเช่นนี้ เช่น พระยาอิศรภักดีธรรมิเทต นายกมล วรณประภา เป็นต้น

เป็นนายวง ผู้เสียหาย เป็นลูกวง ผู้เสียหาย เปียแซร์ได้จึงไปขอรับเงินที่เปียได้จากจำเลย จำเลยไม่ให้เงินโดยอ้างว่ายังเก็บเงินจากลูกวงคนอื่นไม่ได้ ผู้เสียหายจึงไปแจ้งความ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง แต่ให้คืนเงินในการเล่นแชร์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าแม้พนักงานอัยการจะฟ้องจำเลยในข้อหากระทำผิดฐานฉ้อโกง แต่เมื่อเป็นเรื่องผู้เสียหายและจำเลยสมัครใจเล่นแชร์ต่อกัน ซึ่งเป็นเรื่องความรับผิดชอบแห่งล้วน ๆ เงินที่ผู้เสียหายจะได้รับคือเงินที่จำเลยซึ่งเป็นนายวงแชร์เรียกเก็บจากลูกวงหรือเงินที่จำเลยจะต้องชำระแทนลูกวงที่ยังเก็บไม่ได้ จึงกลายเป็นคดีแห่งล้วน ๆ หากใช่เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไม่ พนักงานอัยการจึงไม่มีสิทธิที่จะเรียกเงิน เช่นนี้แทนผู้เสียหายได้

แต่อาจารย์กุลศ บุษยีน มีความเห็นว่า "มีข้อน่าพิจารณาว่าหากคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3112/2523 นี้ ถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง มีข้ออัยการเป็นโจทก์ฟ้องแทนแล้วศาลจะบังคับค่าขอส่วนแบ่งนั้นให้หรือไม่ ตามความเห็นเข้าใจว่าผู้เสียหายมีสิทธิริบกรรมที่จะฟ้องคดีแพ่งให้จำเลยรับผิดชอบได้อยู่แล้ว ทั้งได้เสียค่าธรรมเนียมฟ้องคดีส่วนแบ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 254 จำเลยมีสิทธิให้การต่อสู้ข้ออ้างของโจทก์ในส่วนแบ่ง คดีมีประเด็นข้อพิพาทในทางแพ่งที่ศาลต้องวินิจฉัย แม้จะไม่ เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องรวมมา ศาลก็น่าจะต้องวินิจฉัยคดีส่วนแบ่งให้โจทก์"¹

ผู้เขียนมีความเห็นว่าแนววินิจฉัยของศาลฎีกาในคดีดังกล่าวชอบด้วยหลักกฎหมาย เรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นอย่างยิ่ง เพราะใน เรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้ หลักเกณฑ์สำคัญคือการพิจารณาว่าคดีลักษณะ เช่นใด เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และถ้าวินิจฉัยได้แล้วว่าคดีนั้น เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา สิ่งที่ตามมาคืออ่านจฟ้อง ศาลที่จะรับฟ้อง วิธีการฟ้องและพิจารณา ย่อมเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาลักษณะ 3 หมวด 2 มาตรา 40-51 หากในเบื้องต้นเห็นว่าไม่ใช่คดีแพ่งที่

¹ กุลศ บุษยีน, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 162.

เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแล้ว ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายที่จะนำหลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง
กับคดีอาญาไปใช้

2.2 ศาลซึ่งมีอำนาจชำระคดีแพ่ง หลักของการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
เรียกค่าเสียหายฐานละเมิดนั้น โดยปกติต้องฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง ซึ่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4(2) บัญญัติว่า "คำฟ้องอื่น ๆ นอกจากนี้ ให้เสนอต่อศาลที่
จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล แต่ถ้าโจทก์มีความประสงค์ที่จะยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นใน
เขตศาลนั้น... เมื่อโจทก์ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องแสดงให้เห็นว่าการพิจารณาคดีในศาลนั้น ๆ
จะเป็นการสะดวก ศาลจะใช้ดุลพินิจอนุญาตให้โจทก์ยื่นคำฟ้องตามที่ขอขึ้นก็ได้"¹ ดังนั้นจึงได้แก่
ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือจะฟ้องต่อศาลที่มูลคดีละเมิดเกิดขึ้นในท้องที่ก็ได้ ทั้งนี้
ต้องพิจารณาถึงเขตอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลด้วย ซึ่งได้แก่การพิจารณาถึงทุนทรัพย์ในการ
ฟ้องคดี ดังนี้

ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง (มาตรา
16 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม)

ศาลแพ่ง, ศาลแพ่งธนบุรี มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวง (มาตรา
17 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม)

เพราะฉะนั้นการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เรียกค่าเสียหายฐาน
ละเมิดยังศาลจังหวัด ศาลแพ่ง หรือศาลแพ่งธนบุรี แล้วแต่กรณี จึงไม่มีข้อจำกัดเรื่องทุนทรัพย์

¹ คู่มือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 3, 4, 5, 7 ประกอบ

แต่ถ้ากรณี เป็นศาลแขวงจะถูกจำกัดอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 15 ประกอบมาตรา 22(4) คือทุนทรัพย์ต้องไม่เกิน 1 หมื่นบาท ถ้าเกินนี้ต้องนำคดีไปฟ้องยังศาลจังหวัด ศาลแพ่ง หรือ ศาลแพ่งธนบุรีแล้วแต่กรณี

การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เรียกค่าเสียหายฐานละเมิดยังศาล ซึ่งมีอำนาจชำระคดีแพ่งดังกล่าวมานี้ ผู้เสียหายเท่านั้นที่มีอำนาจทำได้ เพราะพนักงานอัยการถูกจำกัดอำนาจโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 และ 43 และไม่จำกัดฟ้องคดีอาญาก่อนด้วย แต่หากผู้เสียหายเลือกที่จะฟ้องยังศาลที่พิจารณาคดีอาญา ศาลนั้นก็ไม่ต้องเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งดังที่กล่าวมาข้างต้น เพราะมาตรา 40 ให้อำนาจทำได้ เป็นการยกเว้นหลักทั่วไป

2.3 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในศาลแขวง อำนาจในการพิจารณาคดีของศาลแขวงถูกจำกัดไว้โดย พระธรรมนูญศาลยุติธรรม คือ มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ [มาตรา 15 ประกอบมาตรา 22(5)] และมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งซึ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน 1 หมื่นบาท [มาตรา 15 ประกอบมาตรา 22(4)]

สำหรับคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ถ้าเป็นกรณีขับรถชนผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส มีอัตราโทษสูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 300) จึงเป็นคดีที่ไม่เกินอำนาจศาลแขวง แต่ถ้าเป็นกรณีขับรถชนคนตายจะมีอัตราโทษสูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้คือ จำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 2 หมื่นบาท (มาตรา 291) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเกินอำนาจศาลแขวง จึงต้องไปฟ้องยังศาลอาญา, ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัด แล้วแต่กรณี ซึ่งศาลดังกล่าวสามารถพิจารณาคดีแพ่งที่ฟ้องรวมมา เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์

ปัญหาจะ เกิด เมื่อคดีอาญาอยู่ในอำนาจศาลแขวง แต่คดีส่วนแบ่ง เกิดในอำนาจศาลแขวง เช่น คดีฟ้องว่าจำเลยขับรถชนโจทก์บาดเจ็บสาหัส อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแขวง แต่ขณะเดียวกันก็เรียกค่าเสียหายในคดีส่วนแบ่ง 100,000 บาท ซึ่งเกินอำนาจศาลแขวงรวมมาด้วย ดังนี้ศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีส่วนแบ่งนั้นหรือไม่ มีความเห็นนักนิติศาสตร์ต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ

ความเห็นที่ 1 เห็นว่าศาลแขวงไม่มีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีส่วนแบ่งที่เกินอำนาจศาลแขวง แต่ฟ้องรวมมากับคดีอาญาได้ โดยมีเหตุผลสนับสนุน ดังนี้

- เป็นข้อบกพร่องของมาตรา 40 ที่บัญญัติให้การฟ้องคดีส่วนแบ่งได้ในศาลที่พิจารณาคดีอาญาโดยไม่ได้จำกัดไว้ด้วยว่าศาลนั้นจะต้องมีอำนาจพิจารณาคดีนั้นได้ด้วย แต่เห็นว่าไม่ควรให้ฟ้องคดีส่วนแบ่งที่เกินอำนาจศาลแขวงยังศาลแขวงได้¹

- มาตรา 40 ไม่ได้มีความดังเช่น มาตรา 43 และ 44 หากเป็นแต่บัญญัติให้ฟ้องคดีส่วนแบ่ง เช่นว่านี้ยังศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้เท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าจะไปปลงล้างหรือ เป็นข้อยกเว้นบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจของศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม อันจะทำให้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาคดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า 2,000 บาท (ปัจจุบัน 1 หมื่นบาท) ได้สำหรับศาลอาญาแม้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมจะไม่ได้บัญญัติไว้เลยว่ามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแห่งและแม้จะอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ว่าศาลอาญาพิพากษาคดีส่วนแบ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้ได้เป็นพิเศษและถึงแม้ มาตรา 40 จะไม่ได้กล่าวไว้ว่าให้ศาลอาญาพิจารณาพิพากษาได้โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ก็ตาม แต่เนื่องจากการจำกัดอำนาจศาลแขวง

¹ ความเห็นพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 401-11/2515 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2515

เป็นเพราะองค์คณะพิจารณาพิพากษาในศาลแขวงกำหนดไว้เพียงผู้พิพากษานายเดียว¹ ส่วนศาลอาญามององค์คณะผู้พิพากษาสองนายเช่นเดียวกับศาลแพ่ง ฉะนั้น เมื่อฟ้องคดีแพ่งอันเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ศาลอาญาได้ตามมาตรา 40 นี้แล้ว ก็ชอบที่จะเข้าใจต่อไปว่า ฟ้องได้โดยไม่จำกัดทนายทนาย เช่นเดียวกับฟ้องยังศาลแพ่งใน เมื่อคดีนั้นตกอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 40² เหตุซึ่งต้องรับผิดชอบทางแพ่งซึ่งต่างกับ เรื่องการลงโทษในคดีอาญา เพราะฉะนั้นศาลน่าจะจำหน่ายคดีส่วนแพ่งโดยไม่ตัดสิทธิที่จะไปฟ้องคดีแพ่งตามปกติได้ตามหลักกฎหมาย เยอรมัน³

- ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทนายจำกัดตามที่ให้อ่านจ ไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เท่านั้น ถ้าคดีแพ่งเกินอำนาจศาลแขวงแล้วต้องไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจ ยกเว้นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์⁴ ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยวางแนวไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 180/2490 ว่า กรณีของพนักงานอัยการมีมาตรา 44 วรรค 2 บัญญัติว่า "คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวม เป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา" ฉะนั้นแม้ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนเงินที่จะต้องใช้แทนจะเกินอำนาจของศาลแขวง ศาลแขวงก็มีอำนาจรับฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ไว้พิจารณาพิพากษาตามคำขอในส่วนแพ่งของพนักงานอัยการได้ แต่ถ้าคดีนั้นผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง และมีคำขอส่วนแพ่งที่เกินอำนาจศาลแขวงมา ศาลแขวงต้องสั่งให้โจทก์แยกคดี

¹ ผู้ที่มีความเห็นเช่นนี้อีกท่านคือ อาจารย์ประกอบ หุตะสิงห์

² หลวงจ่ารัฐเนติศาสตร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (พระนคร: เนติศาสตร์พิมพ์, 2496), หน้า 300-307.

³ ความเห็นศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ครั้งที่ 401-11/2515 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2515

⁴ พระวรภักดิ์พิบูลย์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาชุดเรียนง่าย, หน้า 224-225.

แห่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจ¹

ความเห็นที่ 2 เห็นว่าศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแบ่งที่เกินอำนาจได้ โดยมีเหตุผลสนับสนุน คือ เมื่อศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้แล้ว ก็ย่อมจะต้องมีอำนาจพิจารณาคดีแห่งที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากคดีอาญาได้ด้วย เพราะการวินิจฉัยคดีส่วนแบ่งต้องฟังข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญาแล้วก็ควรให้ศาลที่รับพิจารณาคดีส่วนอาญานั้นพิจารณาชี้ขาดคดีส่วนแบ่งต่อไปได้²

ปัญหาดังกล่าวยังไม่มีความพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้ คงมีเพียงคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยว่าในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อศาลแขวงพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นได้แล้ว ทรัพย์หรือราคาทรัพย์ที่เรียกคืนนั้นจะมีจำนวนเท่าใดก็ได้ แม้ว่าจะเกินอำนาจศาลแขวงจะพิจารณาคดีแห่งธรรมดาก็ตาม คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 180/2490 พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยหาว่าลักทรัพย์ราคา 801 บาท ขอให้ลงโทษและขอให้จำเลยชดเชยทรัพย์หรือราคาคืน ศาลแขวงพระนครเหนือมีคำสั่งรับฟ้องแต่ เฉพาะข้อหาในทางอาญา ส่วนข้อขอให้ชดเชยทรัพย์ไม่รับ เพราะขัดต่ออำนาจศาล

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า อำนาจศาลแขวงตามพระธรรมนูญยุติธรรมในคดีอาญาพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยได้ไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 500 บาท (ปัจจุบันจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) ส่วนในคดีแห่งไม่เกิน 500 บาท (ปัจจุบันไม่เกิน

¹ เดือน จิตรกร, พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, 2532), หน้า 68.

² ความเห็นพระยาอธิการบดีคดีธรรมวิเทศ

1 หมิ่นบาท) แต่ใน เรื่องนี้เป็น เรื่องที่โจทก์กล่าวหาจำเลย เป็นคดีอาญาว่าจำเลยลักทรัพย์ซึ่งตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 ำให้ถือว่าในการ เรียกทรัพย์นั้นก็ให้รวม เป็นส่วน หนึ่งแห่งคดีอาญา ส่วนทรัพย์ที่ลักจะมีราคา มากน้อยเท่าใด กฎหมายมิได้จำกัดไว้ ฉะนั้นศาลแขวง ย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาใน เรื่องทรัพย์ที่ลักได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 303/2490 พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องว่าจำเลยยกยอก ทรัพย์ ขอล้างโทษ และขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ 2,000 บาท แก่ผู้เสียหาย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแห่งที่ขอให้ คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ราคา 2,000 บาท นั้นได้ (อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2490)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 888/2490 พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องขอให้ล้างโทษจำเลย ฐานฉ้อโกง และขอให้คืนเงิน 3,000 บาท แก่ผู้เสียหาย

ศาลฎีกากล่าวว่าคดีฉ้อโกงทรัพย์ พนักงานอัยการมีสิทธิ เรียกทรัพย์คืนหรือ ราคาคืนผู้เสียหายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ตามมาตรา 44 อนุญาตให้ขอรวมไปกับคดีอาญาหรือขอในภายหลังระหว่าง การพิจารณาของศาลชั้นต้นและคำพิพากษา ในส่วนทรัพย์คืนหรือราคาให้รวม เป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณา พิพากษาได้ตามประมวลกฎหมายฯ อนุญาตไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสาม เรื่องนี้กล่าวถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43, 44 ไปในทางว่ากฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ สำหรับคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ และฟ้องร้องตามอำนาจที่ มาตรา 43 ำไว้ ปัญหาคือถ้าเช่นนั้นกรณีราษฎร เป็นโจทก์ ซึ่งไม่มีบทบัญญัติ พิเศษว่าไว้ดังเช่น มาตรา 43, 44 ศาลแขวงจึงรับพิจารณา คดีส่วนแห่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์เกิน อำนาจไม่ได้ ใช่หรือไม่

นำคิดว่าเหตุใดคดีประเภทเดียวกัน (9 ประเภทตามมาตรา 43) เมื่อพนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องที่ศาลแขวง ศาลแขวงพิจารณาคดีส่วนแบ่งที่เกินอำนาจได้ ครั้นเมื่อผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องเองกลับกลายเป็นทำไม่ได้ แต่เรื่องนี้ศาลฎีกายังไม่เคยตัดสินไว้ว่าทำไม่ได้ หากพิจารณาในส่วนที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการที่พนักงานอัยการ เรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนนั้น แม้การเรียกร้องดังกล่าวซึ่งเป็นการเรียกร้องในทางแบ่งจะเกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ก็เห็นว่าชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 43, 44 และสมความมุ่งหมายของการฟ้องคดีแบ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชื่อนั้น อำนาจของราษฎร เป็นโจทก์กว้างกว่าอำนาจของพนักงานอัยการมาก เพราะในส่วนอาชาก็ไม่ถูกจำกัดด้วยลักษณะคดี กล่าวคือไม่ว่าคดีความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดต่อส่วนตัวก็ฟ้องได้ ในส่วนแบ่งอำนาจฟ้องของผู้เสียหายก็มีได้ถูกจำกัดอยู่เพียงการเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญไป เนื่องจากการกระทำความผิดเท่านั้น หากแต่รวมถึงการเรียกค่าสินไหมทดแทนประการอื่น ๆ และการที่พนักงานอัยการใช้อำนาจตามมาตรา 43 ในส่วนแบ่งก็ถือเป็นการทำแทน เช่นนี้แล้วเมื่อผู้เสียหายประสงค์จะกระทำการเรียกร้องเสียเอง ก็น่าจะทำได้ เช่นเดียวกับกับพนักงานอัยการทุกประการ และแม้ศาลแขวงจะมี เป้าหมายสำคัญ คือความรวดเร็วในการดำเนินคดี และการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา¹ แต่ก็เห็นได้ว่าการวินิจฉัยความรับผิดทางอาชวาทในคดีความผิด 9 ประเภทตามมาตรา 43 เนื่องจาก เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยหลักจึงมีการวินิจฉัยประเด็น เรื่องกรรมสิทธิ์ เป็นพื้นฐาน การที่ศาลแขวงจะพิพากษาให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินดังกล่าว จึงไม่น่าจะเป็น เหตุขัดขวางหรือทำให้คดีล่าช้าแต่ประการใด หรือหากคดีใดมีข้อเท็จจริงส่วนแบ่งที่ซับซ้อนศาลแขวงก็สามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้แยกคดีส่วนแบ่งนั้นไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีแบ่งได้ และน่าจะเกิดประโยชน์มากกว่าการจะรับไว้ เฉพาะคดีอาชวาทส่วนคดีแบ่งแยกไปฟ้องอีกศาลหนึ่ง ซึ่งต้องรอฟังผลในคดีอาชวาทในศาลแขวงอยู่นั่นเอง

¹ คณิต ๗ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชวาท (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่เจริญวิทย์ การพิมพ์, 2528), หน้า 182.

ปัญหา เรื่องนี้มีความสำคัญในการฟ้องคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์มาก เนื่องจากความผิดฐานขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสนั้น อัตราโทษทางอาญา ไม่เกินจำคุกสามปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท แต่ในส่วนทางแพ่งมักมีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนมากมายหลายรายการ และเกินอำนาจศาลแขวง จึงสมควรพิจารณาโดยละเอียด เนื่องจากเรื่องนี้ อาจารย์ยอนุมัติ ใจสมุทร ได้วิเคราะห์ไว้ละเอียดมากแล้วในทุกแง่มุม ผู้เขียนจึงใคร่ขอยกมาแสดงไว้ประกอบการพิจารณาเรื่องนี้ ดังนี้

"1. มาตรา 40 บัญญัติขึ้นเพื่อความประสงค์อันใดตาม เหตุผลธรรมดาก็ เพื่อให้ความสะดวกแก่ทุกฝ่ายในการดำเนินคดี เพื่อให้ศาลได้พิจารณาพิพากษาคดีอันเกิดจากการกระทำอันเดียวกันให้เสร็จสิ้นเสียในคราวเดียวกันทั้งในทางแพ่งและทางอาญา และอีกประการหนึ่งก็ เพื่อให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เหมาะสมแก่ความหนักเบา ตามหลักฐานที่โจทก์จำเลยนำมาสืบแสดงต่อศาล และทั้งนี้จะเห็นได้ว่า แม้โจทก์จะฟ้องร้องคดีแพ่งต่างหากในภายหลังตามมาตรา 46 นั้นเอง บังคับว่า "ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา" นั้น แสดงให้เห็นว่า ศาลอื่นที่พิพากษาคดีแพ่งก็ต้องถือข้อเท็จจริงในคดีอาญา ดังนั้นถ้าให้ศาลที่พิจารณาข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นเอง ซึ่งได้รู้ได้ฟังได้เห็นเองพิจารณาพิพากษา ย่อมสามารถกำหนดและใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้ถูกต้องใกล้เคียงต่อความจริงยิ่งกว่าศาลอื่น ซึ่งฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในสำนวนเท่านั้น จึงเห็นความประสงค์ของกฎหมายได้ว่าไม่ได้คำนึงถึง เรื่องอำนาจศาล

2. ในเรื่องเขตศาลนั้น แปลว่า โจทก์ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าจำเลยแต่ละคนหรือทุกคนที่ถูกฟ้องในทางอาญาต่อศาลนั้นว่า ถ้าฟ้องในทางแพ่งแล้ว คดีนั้นจะตกอยู่ในเขตของศาลนั้นว่าด้วยศาลที่จะรับฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2, 3, 4, 5 หรือ 7 หรือไม่ จำเลยบางคนหรือทุกคนอาจไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่โจทก์มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ยังศาลที่ทำการพิจารณาคดีอาญานั้นได้โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 40 เป็นหลัก จึงเห็นได้ว่า

มาตรา 40 จึงเสมือน เป็นข้อยก เว้นหลัก เรื่องศาลที่จะรับฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ใน เรื่องอำนาจศาลก็น่าจะแปลในทำนองเดียวกันว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 40 ยกเว้นอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เช่นเดียวกับยก เว้น เขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้องดังกล่าวแล้ว ไม่มีเหตุผลอันใดที่ควร จะแปลให้กฎหมายมาตราเดียวกันยก เว้นบ้างไม่ยก เว้นบ้าง ดังนั้นจึงเห็นว่า เมื่อโจทก์ฟ้องคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลใดแล้ว หากศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นแล้ว ศาลนั้นก็น่าจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นด้วย โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงทุนทรัพย์ว่าโจทก์ เรียกร้องมากนักน้อย เพียงไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง เกี่ยวด้วยทรัพย์จะว่าทรัพย์มีราคามาก ศาลแขวงไม่มีอำนาจ เพราะ เกินอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เมื่อทรัพย์ที่ราษฎรโจทก์ เรียกคืนราคาสูงทุนทรัพย์มาก ศาลแขวงไม่มีอำนาจพิจารณา ก็ไม่เชิง

ถ้าราษฎรไม่ฟ้องด้วยตนเองแต่มอบคดีให้อัยการฟ้องร้อง ศาลแขวงมีอำนาจให้อัยการฟ้องแล้วราษฎรขอ เข้าเป็นโจทก์ร่วม ศาลแขวงจะยังคงมีอำนาจอยู่หรือไม่ หรือเมื่อราษฎร เข้าเป็นโจทก์ร่วมแล้วอัยการถอนฟ้อง โจทก์ร่วมไม่ยอม เลิกคดีคงคิดใจดำเนินคดีต่อไป ศาลแขวงยังมีอำนาจในคดีแพ่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือไม่ หรือ เมื่อราษฎรโจทก์ไม่ เรียกทรัพย์คืนหรือราคาคืนเลย จะฟ้องให้ลงโทษทางอาญาแต่อย่าง เดียว ศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาหรือไม่ ก็ต้องตอบว่าคดีลักทรัพย์ ศาลแขวงมีอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า จำเลยลักทรัพย์ เป็นจำนวนมากนักน้อยเท่าใด ยิ่งกว่านั้นจะ เห็นหลักกฎหมายอีกข้อหนึ่งซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 49 นั้นเองว่า "แม้จะไม่มีฟ้องคดีส่วนแพ่งก็ตาม เมื่อพิพากษาคดีส่วนอาญาศาลจะสั่งให้คืนทรัพย์คืนของกลางแก่เจ้าของก็ได้" การที่ราษฎรโจทก์ เรียกทรัพย์คืน ถือว่าเป็นคดีส่วนแพ่ง การที่ศาลใช้อำนาจคืนทรัพย์แก่เจ้าของจะถือว่าเป็นคดีส่วนแพ่งหรือคดีส่วนอาญา ข้อนี้คงไม่มีการโต้แย้งว่าการคืนทรัพย์กับการเรียกทรัพย์คืนจะมีความแตกต่างกันมากนักหรือจะพูดว่าเป็นเรื่องเดียวกันก็ได้ จึงแสดงอยู่ในตัวว่าในเรื่องการคืนทรัพย์นั้น ศาลที่พิจารณาคดีอาญามีอำนาจคืนทรัพย์ได้อยู่แล้ว การที่ศาลใช้อำนาจคืนเองได้แสดงว่าศาลมีอำนาจ โฉนเมื่อเจ้าของทรัพย์เรียกคืน กลับกลายเป็นว่าศาลไม่มีอำนาจคืนได้ ข้อนี้ก็ย่อมขัดแย้งกับอยู่ในตัว ไม่น่าจะเป็นเช่นนั้นเลย อีกประการ

หนึ่งถ้าแปลกรณีอัยการ เรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตรา 43, 44 ว่าแม้ทรัพย์นั้นจะมีราคา หรือทุนทรัพย์มากมายเท่าไรก็ตามศาลแขวงมีอำนาจ ทำไมจึงว่าศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษา ได้ การที่แปลกฎหมายมาตรา 43, 44 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้อำนาจ อัยการเรียกทรัพย์คืนได้ ทำไมจึงแปลเลยไปว่ามาตรา 43, 44 เป็นมาตราพิเศษที่ให้อำนาจอัยการ เรียกทรัพย์ เป็นบทบัญญัติยกเว้นอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมไปด้วยแล้ว ความจริงตามที่ กฎหมายมาตรานี้ให้อำนาจอัยการ ไม่ได้หมายความว่าให้อำนาจศาลแขวงเพิ่มเติมด้วย ควรจะ แปลว่าอำนาจศาลกับอำนาจอัยการ เป็นคนละส่วน อยู่คนละพระราชบัญญัติกัน การที่ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43, 44 ให้อำนาจอัยการ ไม่ได้หมายความว่าประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญามาตรา 43, 44 เป็นบทบัญญัติเพิ่มอำนาจพิจารณาพิพากษาในทางแพ่งให้ศาล แขวง การแปลดังกล่าวนี้เห็นได้ว่าศาลแขวงมีอำนาจจริง แต่ไม่ใช่โดยอาศัยมาตรา 40 เช่นเดียว กัน เหตุฉะนี้จึงแปลให้เกิดผลต่างกันว่า ราษฎรโจทก์ไม่มีอำนาจแล้ว

อีกประการหนึ่ง การที่จะวินิจฉัยว่าศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ได้หรือไม่ ต้องดูตัวศาลแขวงนั่นเองว่าความจริงศาลแขวงมีอำนาจหรือไม่ ไม่ใช่ดูที่ตัวโจทก์ฟ้อง ว่าถ้าโจทก์คนหนึ่งฟ้องศาลแขวงมีอำนาจ เปลี่ยนเป็นโจทก์อีกคนหนึ่งศาลแขวงจะกลับกลายเป็นไม่มีอำนาจไป แม้ในกรณีเดียวกันรู้สึกว่าการแปล เช่นนี้แล้วจะเป็นการลักลั่นสับสน เช่นในคดีลักทรัพย์คือ ช้างตัวหนึ่ง อัยการฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานลักช้างกับให้คืนหรือใช้ราคาช้างสองหมื่นบาท ศาล แขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เมื่อเปลี่ยนตัวโจทก์โดยราษฎรผู้เสียหาย เป็นโจทก์ฟ้องในข้อหาและคำขอทางแพ่งอย่างเดียวกัน ศาลแขวงกลับไม่มีอำนาจเสียแล้ว รู้สึกว่า ไม่น่าจะแปลให้เป็นเช่นนั้น เมื่อจะแปลไปทางใดทางหนึ่งก็ควรที่จะ เดินไปในแนวเดียวกัน

3. การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43 ให้อำนาจ อัยการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนนั้น เป็นบทบัญญัติพิเศษให้อำนาจอัยการ จึงทำให้ศาลแขวงมี อำนาจพิจารณาพิพากษาในทางแพ่งเกินอำนาจตามปกติได้นั้น เห็นว่ามาตรา 43 ไม่ได้เกี่ยวกับ อำนาจศาลแขวงและหากว่าศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่อัยการโจทก์ฟ้องตาม มาตรา 43 ก็โดยอาศัยมาตรา 40 ซึ่งเป็นหลักโดยนัยที่ว่าเมื่อมาตรา 40 ให้อำนาจโจทก์ฟ้องคดี

แห่งอื่น เกี่ยวเนื่องกับคดีอาชญาซึ่งศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ก็ เท่ากับ เป็นการให้อ่านาจอศาลที่พิจารณาคดีนั้นไปในตัวว่ามีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ด้วย ไม่ใช้ให้แต่อ่านาจอฟ้องแก้โจทก์เท่านั้น ส่วนศาลไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาซึ่งเป็นไปไม่ได้ การที่ศาลแขวงจะมีอำนาจหรือไม่ก็อยู่ที่มาตรา 40 นี้เอง พระธรรมนูญศาลยุติธรรมเป็นบทบัญญัติวางหลักเรื่องอำนาจศาลต่าง ๆ โดยทั่วไป แต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าให้ศาลแขวงมีอำนาจในกรณีอื่นใดอีก ศาลแขวงก็ย่อมมีอำนาจทำเช่นนั้นได้ เข้าหลักที่ว่า "กฎหมายพิเศษยกเว้นกฎหมายทั่วไป" (SPECIALIA GENERALIBUS DEROGANT" หรือ "Special words derogate from general ones") แต่ "กฎหมายทั่วไปไม่ยกเว้นกฎหมายพิเศษ" (GENERALIA SPECIALIBUS NON DEROGANT" หรือ "General things do not derogate from special") (ขอให้เปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 7, 288 และ 302)

ส่วนมาตรา 43 ที่กล่าวว่า เป็นบทบัญญัติพิเศษที่ให้อ่านาจอัยการนั้น เห็นด้วยในข้อที่ว่าเป็นบทบัญญัติพิเศษจริง แต่เป็นบทบัญญัติพิเศษให้อ่านาจอัยการโดยเฉพาะเท่านั้น (ไม่ใช่ให้อ่านาจอศาลแขวงตามมาตรา 43 ศาลแขวงมีอำนาจโดยอาศัยมาตรา 40) ทั้งนี้เพราะเหตุว่าความกฎหมายอัยการมีอำนาจฟ้องคดีตามมาตรา 28(1) คำว่า ฟ้องคดีนั้นหมายถึงการฟ้องร้องเพื่อให้ศาลลงโทษแก่จำเลยในทางอาญา เพราะฉะนั้นโดยหลักแล้วอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาสิน เพราะว่าเป็นเรื่องฟ้องทางอาญา แต่เป็นการฟ้องทางแพ่ง การที่อัยการมีอำนาจฟ้องในทางแพ่งดังกล่าวก็โดยอาศัยมาตรา 43 นั้นเอง ไม่เช่นนั้นแล้วอัยการจะไม่มีอำนาจในทางแพ่งเลย หลักดังกล่าวนี้มีคำพิพากษาฎีการับรองแล้ว เช่น

ฎีกาที่ 1976-1977/2505 วินิจฉัยถึงหลักกฎหมายดังนี้

1. การร้องทุกข์นั้น ย่อมมอบอำนาจให้ร้องทุกข์แทนกันได้ (อ้างฎีกาที่ 890/2503)
2. ฟ้องหาว่าจำเลยยกยอกเงินของธนาคาร มีปัญหาเรื่องดอกเบี้ยในทรัพย์สินที่จำเลยยกยอก ปรัชญาโดยมติที่ประชุมใหญ่แล้วเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 43 บัญญัติว่า "คดี... ฯลฯ ยกยอก... ฯลฯ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกฟ้องเอาทรัพย์สิน

หรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้ เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย" ดังนี้และมีให้ เรียกค่าธรรมเนียม โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 253 แห่งกฎหมายที่กล่าวแล้ว แต่เห็นว่าดอกเบี้ยนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำผิด เพราะฉะนั้นในคดีนี้พนักงานอัยการจึงฟ้อง เรียกค่าดอกเบี้ยไม่ได้แต่อย่างไร ก็คือการที่ผู้เสียหาย เป็นโจทก์ร่วมโดยถือ เอาค่าฟ้องของพนักงานอัยการ เป็นของคน เช่นนี้ ถือได้ว่า ผู้เสียหายได้ เรียกดอกเบี้ยแล้ว แต่ปรากฏว่าโจทก์ร่วมยังมิได้ เสียค่าธรรมเนียมตามกฎหมายเลย จึงให้ส่งสำนวนกลับไปให้ศาลชั้นต้น เรียกค่าธรรมเนียม เฉพาะดอกเบี้ยทั้ง 3 ศาล จากผู้เสียหาย ซึ่ง เป็นโจทก์ร่วม

สำหรับเจ้าทรัพย์ผู้เสียหายนั้น อานาจฟ้องทางอาญาก็มีอยู่ในฐานะ เป็น ผู้เสียหาย ส่วนอานาจฟ้องทางแพ่งเพื่อ เรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน หรือค่าสินไหมทดแทนนั้น เจ้า ทรัพย์ผู้เสียหายย่อมมีอานาจที่จะ เรียกช่องทางแพ่ง เช่นนั้นอยู่แล้วในฐานะที่เป็น เจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1336 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จึงไม่จำเป็นต้องที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องบัญญัติให้อานาจอย่าง เช่นมาตรา 43 ที่ให้อานาจอัยการฟ้องทางแพ่งเป็นการซ้ำกันอีก การที่ไม่มีบัญญัติไว้เช่นมาตรา 43 เพื่อให้อานาจแก่ราษฎรโจทก์ก็เพราะมีอานาจเช่นนั้นอยู่แล้ว จึงไม่ได้หมายความว่า เมื่อ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบัญญัติให้อานาจอย่างเช่นมาตรา 43 แล้ว ราษฎรผู้เสียหาย จะไม่มีอานาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน ตรงกันข้ามกลับเห็นว่าราษฎรยังมีอานาจยิ่งกว่านั้นเสีย ด้วยซ้ำไป เช่น กรณีเรียกค่าสินไหมทดแทนประการอื่นอีกด้วย การที่แปลว่าศาลแขวงมีอานาจ พิเคราะห์พิพากษาคดีแพ่งเกินอานาจ เพราะอัยการมีอานาจเรียกช่องทางแพ่งตามมาตรา 43 ใน กรณีราษฎร เป็นโจทก์ก็น่าจะแปลเช่นเดียวกันโดยอาศัย เหตุว่า เมื่อโจทก์มีอานาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือราคาคืน ศาลแขวงก็มีอานาจที่จะคืนทรัพย์สินหรือราคาได้ และควรจะแปลในกรณีที่ราษฎรเป็น โจทก์ ให้ไกลยิ่งกว่ากรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ไปด้วยว่า เมื่อราษฎรโจทก์มีอานาจฟ้องเรียก ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งอัน เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลแขวงก็ควรที่มีอานาจพิเคราะห์พิพากษา ให้ค่าสินไหมทดแทนแก่ราษฎรโจทก์ได้ด้วยโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงจำนวนทุนทรัพย์โดยอาศัยการแปล กฎหมายโดยนัยที่ว่า เมื่อให้อานาจโจทก์ฟ้อง (คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา) ก็เท่ากับให้อานาจ

พิจารณาพิพากษาแก่ศาลด้วย จะให้แต่อำนาจฟ้องโดยไม่ให้อำนาจแก่ศาล มาตรา 40 ก็ไม่เกิดผลสมตามความมุ่งหมาย เท่าที่กล่าวมาก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า ควรจะแปลกฎหมายไปในทางเดียวกันและโดยเหตุผลอย่างไร

4. ในกรณีศาลอาญา เหตุใดจึงแปลว่ามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ เพราะศาลอาญามีองค์คณะ 2 นาย ต่างกับศาลแขวงซึ่งมีองค์คณะนายเดียว ศาลอาญาจึงมีอำนาจทางแพ่งดังกล่าวโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ อันที่จริงแล้วอำนาจศาลจะมีเพียงใดก็เป็นไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเป็นหลัก ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลอาญาไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งปรากฏชัดแจ้ง เช่นศาลแขวงเลย การที่ศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้ ก็โดยอาศัยมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชานี้เอง จะว่าองค์คณะนายเดียวมีอำนาจน้อย องค์คณะ 2 นาย จึงมีอำนาจดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่ง เรียกทรัพย์สินหรือราคาสินตามมาตรา 43 ศาลแขวงซึ่งจะนั่งนายเดียวหรือที่นายก็ตาม ความจริงเรื่องก็นายไม่สำคัญสำคัญอยู่ที่ประเภทของศาลเท่านั้น แต่เป็นที่เห็นได้ว่ากรณีอัยการเป็นโจทก์ดังกล่าวศาลแขวงนายเดียวมีอำนาจทางแพ่งในเรื่อง เรียกทรัพย์สินหรือราคาสินโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ จึงเห็นได้ว่าผู้พิพากษานายเดียวหรือหลายนายไม่เป็นเหตุผลอันมีน้ำหนักพอที่จะคำจูงให้ศาลอาญามีอำนาจขึ้นได้เลย การที่ศาลอาญามีอำนาจทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ก็โดยอาศัยมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชานี้เอง อีกประการหนึ่งพูดถึงเรื่องนายเดียวหรือหลายนาย สมมุติว่า ศาลอาญาผู้พิพากษานายเดียวขึ้นนั่งพิจารณาพิพากษาคดีลักทรัพย์ คือ คดีลักช้างดังกล่าวข้างต้น ผู้พิพากษานายเดียวของศาลอาญาก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าหากโจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาสินสองหมื่นบาท ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจสินทรัพย์หรือราคาสองหมื่นบาทหรือไม่ อันนี้ก็คงตอบว่ามีอำนาจเช่นนั้น ท่านผู้พิพากษาศาลอาญานายเดียวจึงมีอำนาจเช่นนั้น ที่มีอำนาจเช่นนั้นก็โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชามาตรา 40 นั้นเอง [ที่แปลแล้วออกผลเช่นนี้มาก็โดยยึดโทษในคดีอาญาเป็นหลัก หากคดีอาชานั้นผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22(5) คดีนั้นผู้พิพากษานายเดียวก็ย่อมพิจารณาไปได้แม้ทุนทรัพย์ทางแพ่งจะเกินอัตราสองพันบาท (ปัจจุบัน 1 หมื่นบาท) ตามมาตรา 22(4) และหากคดีนั้นผู้พิพากษานายเดียวของศาลอาญา

มีอำนาจพิจารณาได้ตามมาตรา 22(6) พระธรรมนูญศาลยุติธรรมก็คงพิจารณาได้ แม้ข้อหาทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะมีทุนทรัพย์เกินอำนาจผู้พิพากษานายเดียวจะพิจารณาได้ จากที่กล่าวนี้แปลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 40 ว่ายกเว้นเรื่องเขตศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้อง ยกเว้นอำนาจศาลแขวงในคดีแพ่งตามปกติ ยกเว้นอำนาจผู้พิพากษานายเดียวในการพิจารณาพิพากษา หรือในการพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คงคำนึงถึงว่ามีอำนาจชำระคดีอาญาหรือไม่เป็นสำคัญ] และสมมุติว่าแทนที่จะเป็นอัยการโจทก์เปลี่ยนตัวเป็นราษฎรเป็นโจทก์ ผู้พิพากษาศาลอาญานายเดี่ยวดังกล่าว จะมีอำนาจคืนทรัพย์หรือราคาหรือไม่ ก็ต้องตอบว่ามีอำนาจคืนทรัพย์หรือราคานั้น เช่นเดียวกัน และตามนัยมาตรา 40 ที่กล่าวแล้ว

ส่วนมาตรา 44 นั้น วรรคแรกเป็นเรื่องให้อำนาจอัยการว่าวิธี เรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนมีอำนาจทำได้อย่างไร ส่วนกรณีราษฎรไม่มีบัญชีไว้ก็ต้องเป็นไปตามหลักธรรมดา

สำหรับมาตรา 44 วรรค 2 ที่ว่า "คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์หรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษานในคดีอาญา" นั้น เห็นว่าเป็นบทบัญญัติเฉพาะเรื่องการคืนทรัพย์สินหรือราคาโดยทั่ว ๆ ไปว่าให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะแต่คดีที่อัยการเป็นโจทก์เท่านั้น คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนจึงให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษานในคดีอาญา และไม่ได้หมายความว่า ถ้าราษฎรเป็นโจทก์แล้วคำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนจะไม่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในคำพิพากษานในคดีอาญา ความจริงแล้วเห็นว่ามาตรา 44 วรรค 2 บัญญัติเพื่อให้ความหมายว่าคำพิพากษาเรื่องคืนทรัพย์สินหรือราคาซึ่งเป็นทางแพ่งนั้นให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษานทางอาญาด้วย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวโจทก์ว่าอัยการเป็นโจทก์หรือราษฎรเป็นโจทก์เลย และตามความรู้สึกโดยธรรมดาก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่จะไปแยกเช่นนั้น มาตรา 44 จึงชี้ให้เห็นแนวว่า เมื่อแปลว่าศาลแขวงมีอำนาจคืนทรัพย์ ในคดีอัยการเป็นโจทก์โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญานในคดีราษฎรเป็นโจทก์ก็น่าจะถือเป็นท่านองเดียวกัน

ด้วยความเคารพอย่างสูงต่อศาลฎีกา และต่อท่านที่ให้ความเห็นประกอบฎีกา ดังกล่าว รู้สึกว่าตามเหตุผลดังกล่าวมายืดยาวนี้เป็นข้อกลางแคลงใจที่ไม่อาจปักใจ เชื่อมโยงไปได้ คายตัวว่า การแปลกฎหมายดังกล่าวจะคลาดเคลื่อนอยู่บ้างหรือไม่ โดยความรู้สึกส่วนตัวแล้ว เห็นว่าถ้าแปลไปในทางใดว่าอัยการเป็นโจทก์มีอำนาจฟ้อง และศาลแขวงมีอำนาจทางแพ่งได้เพียงใด หรือไม่ ราษฎรเป็นโจทก์ก็ควรจะเป็น เช่นนั้นหรือมีอำนาจยิ่งกว่า และอำนาจของศาลต่าง ๆ ก็ ต้องแปลกันให้แน่นอนว่าศาลแขวง ศาลอาญา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งอันเกี่ยวข้องกับคดี อาญาเพียงไร เมื่อแปลอย่างไรก็ต้องถือว่านั่นเป็นอำนาจของศาลนั้น ๆ ในคดีส่วนแพ่งอันเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และไม่กลับไปกลับมาว่าถ้าอัยการโจทก์ฟ้อง ศาลจึงมีอำนาจ ราษฎรฟ้องกลับไม่มีอำนาจหรืออัยการกับราษฎรเป็นโจทก์ร่วม ศาลมีอำนาจทางแพ่งบ้าง ไม่มีอำนาจทางแพ่งบ้าง" ¹

3. การทำคำฟ้องและคำให้การในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์

3.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการบรรยายฟ้องและการทำคำให้การในคดีส่วนอาญาและคดีส่วนแพ่ง มีดังนี้

ในคดีส่วนอาญาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 158 บัญญัติหลักเกณฑ์การบรรยายฟ้องในประการสำคัญคือ "ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและมี... (5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้อด้วยพอสมควร เท่าที่จะให้จำเลย เข้าใจข้อหาได้ดี... (6) อ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้น เป็นความผิด..." ส่วนหลักเกณฑ์การทำคำให้การในคดีส่วนอาญานั้น เนื่องจากจำเลยในคดีอาญามีสิทธิในการปฏิเสธแบบลอย ๆ ได้ ดังนั้นจำเลยอาจทำคำให้การเพียงว่าจำเลยขอให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้ส่วนมลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171, หน้า 438-445.

คามฟ้อง ขอให้ศาลยกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป เช่นนี้ก็ได้อีก

สำหรับคดีส่วนแบ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 172 วรรค 2 ได้บัญญัติวางหลักเกณฑ์ในการบรรยายฟ้องไว้ว่า "คำฟ้องต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา เช่นว่านั้น" และมาตรา 177 บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการทำคำให้การไว้ว่า "ให้จำเลยแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การว่า จำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น"

3.2 การบรรยายฟ้องและทำคำให้การในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ แยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ

3.2.1 กรณีที่โจทก์มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในคำฟ้องคดีอาญา คำฟ้องโจทก์ในกรณีนี้จะถือคดีอาญาเป็นหลัก กล่าวคือ โจทก์ต้องบรรยายฟ้องคดีส่วนอาญาคตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 158 และเนื่องจากความผิดที่เกิดจากรถยนต์ส่วนใหญ่เป็นความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท ซึ่งหลักเกณฑ์การบรรยายฟ้องความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท¹ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59, 291, 300, 390 และพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ) นั้น จะต้องบรรยายฟ้องโดยอาศัยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 ทั้งสิ้น เพราะเท่ากับมาตรา 59 นี้เป็นองค์ประกอบความผิดฐานประมาทนั่นเอง หากไม่บรรยายข้อความในมาตรา 59 แล้ว ถือว่าบรรยายองค์ประกอบความผิดไม่ครบถ้วน อาจเคลือบคลุมได้

¹ จิตติ เจริญจำ และสหาย ทรัพย์สุนทรกุล, คู่มือการดำเนินคดีอาญา เล่ม 1 การเตรียมคดีอาญาชั้นศาล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และท่าปากเจริญผล, 2526), หน้า 140-150.

เมื่อโจทก์บรรยายฟ้องในส่วนที่เป็นการกระทำผิดอาชวดังกล่าวแล้ว โจทก์จึงบรรยายถึงคำขอในส่วนแห่งว่าการกระทำผิดดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายอย่างไร จำนวนเท่าใด

ตัวอย่างการบรรยายฟ้องคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์ในกรณีที่โจทก์มีคำขอส่วนแห่งรวมมาในฟ้องคดีอาญา

"ข้อ 1. เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2512 เวลากลางวัน จำเลยได้กระทำความผิดต่อกฎหมาย กล่าวคือ จำเลยได้ขับรถยนต์ส่วนบุคคลคันหมายเลขทะเบียน ก.ท.ก. 7847 ขับมาตามถนนราชินีจากหลังศาลอาญาโจมนำไปทางกรมการรักษาดินแดน เมื่อขับมาถึงสี่แยกถนนเจริญกรุงตัดกับถนนราชินี จำเลยขับด้วยความประมาทปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะ เช่นจำเลยจักต้องมีคามวิสัยและพฤติการณ์ และจำเลยอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ทำให้พอเพียงไม่ กล่าวคือ เมื่อจำเลยขับรถมาถึงสี่แยกดังกล่าว จำเลยควรที่จะชะลอความเร็วและหยุด เพราะมีป้ายสัญญาณจราจรให้หยุด แต่จำเลยขับมาไม่หยุด ยังได้ขับผ่านสี่แยกไปด้วยความเร็ว วิ่งตัดหน้ารถเมล์แดงคันหมายเลข 114 เลขทะเบียน ก.ท.จ. 1160 ในระยะกระชั้นชิด แต่ไม่ทันด้วยความประมาทของจำเลยดังกล่าว เป็นเหตุให้รถของจำเลยเกิดชนกับรถเมล์แดงดังกล่าว มีนายสนิท แสงโสภณ เป็นผู้ขับมาตามถนนเจริญกรุงจากโรงพยาบาลเจลิมกรุง โฉมนำไปทางกรมการรักษาดินแดน ผ่านสะพานมาตุซึ่งขับรถมาตามปกติ รถเมล์แดงเสียหายประมาณ 2,000 บาท รถจำเลยเสียหายประมาณ 6,000 บาท และเป็นเหตุให้นางสาวสุชาดา เนตรประภา ซึ่งนั่งมาในรถของจำเลยได้รับอันตรายแก่กายรักษา 7 วันหาย ตามรายงานชั้นสูทรบาดแผลจะกราบเรียนศาลชั้นพิจารณา

เหตุเกิดที่ตำบลพระราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

"ข้อ 2. การที่จำเลยกระทำผิดโดยความประมาทดังกล่าวในข้อ 1. ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายแก่กายและจิตใจ โจทก์ขอเรียกค่าเสียหายที่โจทก์ต้องใช้จ่ายไปในการรักษาพยาบาล 1,000 บาท"

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

คำขอท้ายคำฟ้องอาญา

การที่จำเลยได้กระทำตามข้อความที่กล่าวมาในคำฟ้องนั้น ข้าพเจ้าถือว่าเป็นความผิดต่อกฎหมาย และบทมาตราดังนี้ คือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390

ขอศาลได้ออกหมายนี้คดีสวนมูลฟ้องจำเลยมาพิจารณาพิพากษาลงโทษตามกฎหมาย และขอให้ศาลสั่งและบังคับจำเลยตามคำขอต่อไปนี้

1. ให้จำเลยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาลโจทก์จากการที่ถูกล่ามโซ่และทะเลาะเมิด คิดเป็นเงิน 1,000 บาท ให้แก่โจทก์
2. ให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์ด้วย..."

ส่วนการทําคำให้การในกรณีที่โจทก์มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในคำฟ้องคดีอาญานั้น จำเลยอาจให้การปฏิเสธแบบลอย ๆ ในคดีส่วนอาญาได้ แต่ในส่วนที่เป็นคำขอส่วนแบ่งถ้าจำเลยปฏิเสธ จะต้องปฏิเสธโดยแจ้งชัด และยกข้อต่อสู้ให้มีประเด็นไว้ความหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 ทั้งนี้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ตอนท้ายบัญญัติให้การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตัวอย่างคำให้การในกรณีที่โจทก์มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในฟ้องคดีอาญา เช่น

"ข้อ 1. จำเลยขอให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ จำเลยไม่ได้กระทำผิดตามฟ้อง ขอให้ศาลยกฟ้องปล่อยจำเลยพ้นข้อหาไป

ข้อ 2. ค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้อง 1,000 บาท ไม่เป็นความจริง ความจริงโจทก์ได้รับความเสียหายเพียง 600 บาท จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบโจทก์หรือหากจะรับผิดชอบก็เพียงไม่เกิน 600 บาท

ควรมีควมแล้วแต่จะโปรด"

3.2.2 กรณีที่โจทก์มิได้มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในคำฟ้องคดีอาญา ในกรณีเช่นนี้ หลักเกณฑ์การบรรยายฟ้องในคดีส่วนอาชญาคงเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 158 บัญญัติไว้ และจำเลยอาจให้การปฏิเสธคดีส่วนอาชญาแบบปฏิเสธลอย ๆ ก็ได้ ส่วนหลักเกณฑ์การบรรยายฟ้องในคดีส่วนแพ่งนั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 40 คอนท่ายบัญญัติให้การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะฉะนั้นการบรรยายฟ้องในคดีส่วนแพ่งจึงต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรค 2 และต้องบรรยายให้เข้าหลักเกณฑ์ในเรื่องละเมิด กล่าวคือ บรรยายว่าจำเลยกระทำผิดอย่างไร เป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ถ้าหากว่าเป็นการประมาทเลินเล่อจะต้องบรรยายว่าจำเลยกระทำอย่างไรซึ่งเป็นการใช้ความระมัดระวังไม่เพียงพอหรือไม่ใช้ความระมัดระวัง หรือฝ่าฝืนระเบียบแบบแผนอย่างไรอันจะถือว่าเป็นการประมาทเลินเล่อไม่กระทำตามที่อันควรกระทำ และการกระทำของจำเลยทำให้เสียหายอย่างไรแก่โจทก์ ส่วนเรื่องค่าเสียหายนั้น โจทก์ต้องบรรยายว่าได้รับความเสียหายอย่างไร จำนวนเท่าใด และอาจบรรยายถึงการฟ้องคดีส่วนอาชญา และผลแห่งคำพิพากษาในคดีอาชญาด้วยก็ได้ ส่วนการทาคำให้การในคดีส่วนแพ่งก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ตัวอย่างการบรรยายฟ้องในกรณีที่โจทก์มิได้มีคำขอส่วนแบ่งรวมมาในคำฟ้องคดีอาญา

"ข้อ 1. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2530 เวลาประมาณ 19.00 น. จำเลยได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ โดยผิดกฎหมายดังจะกราบเรียนต่อไปนี้คือ จำเลยขับรถยนต์ส่วนบุคคลยี่ห้อ โตโยต้า สีดำ หมายเลข ก.ท. 9จ-6473 ไปตามถนนพิชัยจะผ่านสี่แยกซึ่งติดกับถนนสุขุทัย จำเลยได้บังอาจขับรถด้วยความประมาท กล่าวคือ จำเลยได้ขับรถผ่านสี่แยกดังกล่าวไปโดยไม่หยุดที่ป้ายหยุดของเจ้าพนักงานจราจร ซึ่งติดอยู่ทางแยกถนนพิชัย หันหน้าป้ายมาทางจำเลย ซึ่งจำเลยควรจะระมัดระวังหยุดก่อนถึงทางแยก ปลอดภัยหรือออกดูความปลอดภัยรถอื่น ให้รถในทางขวางหน้าผ่านไปก่อน เมื่อเห็นว่าปลอดภัยไม่เป็นการกีดขวางทางจราจรถึงเคลื่อนรถไป และ

จำเลยอาจใช้ความระมัดระวัง เช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ ทั้งจำเลยไม่ให้เสียงแตร เป็นสัญญาณ เมื่อจะผ่านสี่แยกแต่จำเลยขับรถผ่านสี่แยกไปด้วยอัตราความเร็วเกินกว่า 20 กิโลเมตร ต่อ 1 ชั่วโมง จึงเป็นเหตุให้รถคันที่จำเลยขับชนกับรถยนต์นั่งส่วนบุคคลยี่ห้อมาสด้า หมายเลข ก.ท. 5ง-5780 ซึ่งโจทก์ขับมาทางถนนสุขุโขทัย ด้วยความเร็วตามที่กฎหมายกำหนด จนเป็นเหตุให้รถของโจทก์เสียหลักพุ่งเข้าชนเสาไฟฟ้า ทำให้รถของโจทก์เสียหายใช้การไม่ได้และโจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยความประมาทของจำเลยแต่ฝ่ายเดียว

ข้อ 2. ผลโดยตรงจากความประมาทเลินเล่อของจำเลยดังได้กราบเรียนแล้วนั้น เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายหลายอย่างหลายประการ กล่าวคือ

ก) โจทก์ต้องนำรถไปให้อู่ทำการซ่อม เสียค่าซ่อมคิดเป็นเงิน 30,000 บาท ปรากฏรายการส่วนของรถที่ได้ซ่อมและราคาที่ซ่อมตาม เอกสารภาพถ่ายท้ายฟ้อง หมายเลข 1

ข) รถของโจทก์ เป็นรถใหม่ราคาคิดอย่างต่ำประมาณ 400,000 บาท แต่เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของจำเลยทำให้รถของโจทก์ต้องเข้าอู่ทำการซ่อม สภาพของรถจึงไม่ดีเท่าเดิม ทำให้ราคาของรถของโจทก์เสื่อมราคาไป คิดเป็นเงินอย่างน้อย 20,000 บาท

ค) โจทก์ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลราชวิถี เป็นเงิน 100,000 บาท

ง) นอกจากนี้โจทก์ขอเรียกค่าเสียความสามารถในการประกอบการทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากหลังจากได้รับการรักษาพยาบาลแล้ว โจทก์มีอาการปวดศีรษะและขาซ้ายมีอาการชามาตลอด โจทก์ขอเรียกค่าเสียหายส่วนนี้เป็นเงิน 20,000 บาท รวมเป็นเงินค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับทั้งสิ้น 170,000 บาท ก่อนฟ้องโจทก์ได้ติดต่อทวงถามให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้แก่โจทก์ จำเลยทราบแล้วกลับเพิกเฉยต่อความเสียหายของโจทก์ ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของจำเลยเอง โจทก์ไม่มีหนทางอื่นใดที่จะบังคับเอากับจำเลยได้ จึงต้องขอขานศาลเป็นที่พึ่ง

อนึ่ง ในความผิดทางอาญา จำเลยได้ถูกพนักงานอัยการ ศาลแขวงพระนครเหนือฟ้องฐานขับรถโดยประมาท และทำให้คนบาดเจ็บสาหัส จำเลยได้รับสารภาพตลอดข้อหา

ศาลแขวงพระนครเหนือพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามที่ฟ้อง ให้ลงโทษบทหนักตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 ให้จำคุก 2 เดือน ปรับ 1,000 บาท รับลดกึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 จำคุก 1 เดือน ปรับ 500 บาท ความละเอียดปรากฏตามสำนวนคดีอาญาหมายเลขคดีแดงที่ 6497/39 ของศาลแขวงพระนครเหนือ ซึ่งโจทก์จะได้ประทานเสนอต่อศาลในวันพิจารณาต่อไป

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

คำขอท้ายคำฟ้องแห่ง

เพราะฉะนั้นขอศาลออกหมายเรียกตัวจำเลยมาพิจารณาพิพากษาและบังคับจำเลยตามคำขอต่อไปนี้

1. ให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายเป็นเงิน 170,000 บาท กับดอกเบี้ย 8,500 บาท รวมเป็นเงิน 178,500 บาท ให้แก่โจทก์จนครบถ้วน
2. ให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี จากจำนวนเงินค่าเสียหาย 170,000 บาท นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจำเลยจะชำระค่าเสียหายให้โจทก์เป็นการเสร็จสิ้น
3. ให้จำเลยชดเชยค่าฤชาธรรมเนียมเดียวกับค่าทนายความแทนโจทก์ด้วย"

ตัวอย่างคำให้การในกรณีที่โจทก์มิได้มีคำขอส่วนแห่งรวมมาในคำฟ้องคดี

อาญา

"ข้อ 1. นอกจากที่ได้ให้การไว้นี้ จำเลยขอปฏิเสธฟ้องของโจทก์ทั้งสิ้น

ข้อ 2. ตามวันเวลาที่โจทก์ฟ้องจำเลยได้ขับรदनค้หมายเลข ก.ท.

9จ-6473 ไปด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างดี มิได้มีความประมาทปรากฏความระมัดระวังแต่อย่างใด เหตุที่รदनของโจทก์ชนกับรदनจำเลย เนื่องจากโจทก์ได้ขับรदनด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงปราศจากความระมัดระวัง โดยขับเลี้ยวรदनค้หน้ารदनจำเลยในระยะกระชั้นชิดซึ่งมาจากทางตรงโดยไม่ปล่อยให้รदनของจำเลยผ่านไปก่อน จึงเป็นความผิดของโจทก์เอง หากข้

ความผิดของจำเลยไม่ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบโจทก์

ข้อ 3. กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม โจทก์เสียหายไม่เกิน 10,000 บาท ด้วยเหตุผลดังที่จำเลยได้กราบเรียนมานี้ ขอศาลได้โปรดยกฟ้องของโจทก์ เสีย ให้โจทก์เสียค่าธรรมเนียมและค่าทนายแทนจำเลยด้วย

ควรมีควรวแล้วแต่จะโปรด"

4. อายุความการฟ้องคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์¹

ความรับผิดทางแพ่งอันมีมูลมาจากการกระทำผิดอาญาที่เรียกว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยทั่วไปจะเป็นเรื่องละเมิด แต่ความรับผิดทางละเมิดไม่เป็นการผิดอาญาเสมอไป (เช่น กรณีขับรถโดยประมาทชนรถของผู้อื่นเสียหาย) อายุความทางละเมิดจึงมีบัญญัติไว้ต่างหาก และไม่ตรงกับอายุความทางอาญา อายุความเรียกชดเชยค่าเสียหายในมูลละเมิดโดยทั่วไปมีกำหนด 1 ปี นับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวผู้ที่จะฟ้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือภายใน 10 ปี นับแต่วันทาละเมิด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรคแรก) ส่วนอายุความทางอาญามีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95, 96 ซึ่งมีระยะเวลาล้นกันแล้ว แต่ประเภทของความผิดตั้งแต่ 20 ปีลงมาจนถึง 1 ปี และอายุความร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้มี 3 เดือน นับแต่วันที่รู้การกระทำผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด จึงเห็นได้ว่าอายุความในส่วนอาญานั้นแตกต่างจากส่วนแพ่ง

¹ หลักเกณฑ์การนับอายุความทางอาญาและทางแพ่ง มีข้อแตกต่างกันคือ

การนับอายุความทางอาญา ตามมาตรา 95 ประมวลกฎหมายอาญานับอายุความให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันกระทำความผิด เป็นต้นไป

ส่วนการนับอายุความทางแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การนับอายุความไว้ในมาตรา 169 แยกได้เป็น 2 กรณี คือ (1) ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่แรกที่อาจจะบังคับสิทธิเรียกร้องได้ เป็นต้นไป (2) ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่เวลาแรกที่มีการละเมิดสิทธิ เป็นต้นไป

4.1 อายุความฟ้องคดีส่วนอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

- (1) 20 ปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จากคุกตลอดชีวิต คือจากคุก 20 ปี
- (2) 15 ปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ถึง 20 ปี
- (3) 10 ปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี
- (4) 5 ปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่า 1 เดือน ถึง 1 ปี
- (5) 1 ปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน"

เนื่องจากคดีความผิดฐานข่มขืนโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย นั้นมาตรา 291 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้น เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 2 หมื่นบาท" จึงมีอายุความ 15 ปี ตามมาตรา 95(2) ถ้าเป็นกรณีข่มขืนโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสมาตรา 300 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้น เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" จึงมีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 95(3)

4.2 อายุความฟ้องคดีส่วนแบ่ง

การฟ้องคดีแบ่งมีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาชำนั้น อายุความแตกต่างออกไปจากอายุความการฟ้องคดีแบ่งธรรมดาที่มีได้มีมูลมาจากคดีอาญา กล่าวคือในกรณีละเมิดซึ่งเป็นคดีแบ่งธรรมดาทั่วไป จะมีอายุความที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรคแรกบัญญัติไว้คือ "สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ท่านว่าขาดอายุความเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่วันที่ต้องเสียหายรู้ถึงการระเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ ค่าสินไหมทดแทนหรือเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่วันละเมิด" ส่วนกรณีละเมิดซึ่งมีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาชำนั้นมีบทบัญญัติตามหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้ 2 มาตราคือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรค 2 บัญญัติว่า "แต่ถ้าเรียกร้องค่าเสียหายในมูลอันเป็นความผิดมิโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา และมีกำหนดอายุความทางอาชยาวกว่าที่กล่าวมานั้นไซ้ ท่านให้เอาอายุความที่ยาวกว่านั้นมาบังคับ"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชามาตรา 51 บัญญัติว่า

"ถ้าไม่มีผู้ฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแบ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาที่กฎหมายอาชบบัญญัติไว้ในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา ถึงแม้ว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา 183 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหาก จากคดีอาชาก็ตาม

ถ้าคดีอาชวาได้ฟ้องต่อศาลแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาดอายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแบ่งย่อมระงับตามมาตรา 79 แห่งประมวลกฎหมายลักษณะอาญา

ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้ว ก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแบ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแบ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา 163 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความตามหลักทั่วไปในเรื่องอายุความแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การที่มีบทบัญญัติทั้งในกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติไว้ซ้อนกัน เช่นนี้ ทำให้เกิดปัญหาว่าจะบังคับใช้กฎหมายใดกับการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หรืออีกนัยหนึ่งมาตรา 448 วรรค 2 จะใช้บังคับได้เพียงใดในเมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 51 วรรคแรกให้ใช้บังคับอายุความทางอาญาในทุกกรณีไม่ว่าอายุความนั้นจะสั้นกว่าหรือยาวกว่าคดีแพ่ง

อาจารย์กุศล บุญยืน¹ เห็นว่าโดยที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2468 ต่อมาวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 จึงประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และบัญญัติเกี่ยวกับอายุความฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 51 แม้ว่ามาตรา 51 จะมีหลักการเดียวกันกับประมวลแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรคท้ายแต่ก็รายละเอียดและข้อยกเว้นบางกรณีแตกต่างออกไป เมื่อเรื่องเดียวกันบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงน่าจะถือว่าบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรคท้ายถูกยกเลิกไปแล้ว โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 51 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 3, 4²

¹ กุศล บุญยืน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 165.

² น้กกฎหมายที่มีความเห็น เช่นเดียวกันนี้อีกท่านหนึ่งคือ นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง, ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ละเมิด (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์วาด, 2531), หน้า 138.

ศาสตราจารย์คณิง ฤาไชย¹ เห็นว่าจะถือว่ามาตรา 448 วรรค 2 ถูกยกเลิกไปโดยมาตรา 51 วรรคแรกก็ไม่ถนัดนัก เพราะมีคำพิพากษาฎีกาหลายเรื่องยังอ้างถึงมาตรา 448 วรรค 2 อยู่ เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 1317/2496, 383/2497, 1406/2504 เป็นต้น มีทางหนึ่งที่จะเปลี่ยนให้ทั้ง 2 มาตรากลมกลืนกันก็คือมาตรา 448 วรรค 2 เป็นเพียงวางหลักทั่วไปให้ใช้อายุความทางอาญาที่ยาวกว่าเป็นหลักในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แต่ถ้าเป็นกรณีที่เข้าตามมาตรา 51 วรรคหนึ่งวรรคใดก็บังคับไปตามวรรคนั้น ๆ ถ้ากรณีไม่เข้าตามมาตรา 51 ก็ต้องเป็นไปตามมาตรา 448 วรรค 2 กรณีที่ไม่เข้าตามมาตรา 51 ก็เช่นคดีที่มีการฟ้องทางอาญาไปแล้ว แต่ศาลไม่มีคำพิพากษาไม่ว่าให้ลงโทษหรือยกฟ้อง เช่น ศาลสั่งจำหน่ายคดีเพราะจำเลยตาย เป็นต้น

อาจารย์คัมภีร์ แก้วเจริญ² เห็นว่าทั้งมาตรา 51 วรรคแรกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมาตรา 448 วรรค 2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นเรื่องกำหนดอายุความคดีละเมิดที่เกี่ยวข้องอาญาไว้ตามอายุความทางอาญาเช่นเดียวกัน ส่วนข้อความที่ว่าให้ใช้อายุความทางอาญาบังคับเฉพาะกรณีอายุความทางอาญายาวกว่านั้น เป็นหลักเกณฑ์ที่เสริมให้ชัดเจนขึ้น เพราะคดีอาญาบางเรื่องอาจมีอายุความสั้นกว่าอายุความส่วนแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น

อาจารย์อนันต์ ใจสมุทร³ อธิบายว่าความสำคัญของมาตรา 448 อยู่ที่ว่าอายุความกำหนดไว้ 2 อย่างคือ ตามวรรคแรกหรือวรรคสองตามความเข้าใจธรรมดาที่น่าจะเป็น

¹ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ฯ, หน้า 149-150.

² คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนขศวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 466.

³ อนันต์ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการได้ส่วนมูลฟ้องฯ, หน้า 497.

ดังนี้ คือ ใน เรื่องละเมิดธรรมดาที่ใช้ความตามวรรคแรก ส่วนละเมิดอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดทางอาชาก็ใช้อายุความตามวรรค 2 แต่ถ้าแปลตรง ๆ เช่นนี้มาตรา 51 วรรค 4 ที่ว่า เมื่อคดีอาชญาถูกยกฟ้องแล้ว ให้ใช้อายุความทั่วไป ถ้าแปลดังกล่าวข้างต้น มาตรา 51 วรรค 4 ก็ไม่มีโอกาสจะได้ใช้ จึงเห็นว่าจะแปลมาตรา 448 อย่างไรก็ตาม แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา 51 แห่งประมวลกฎหมายพิจารณาความอาชญาว่า ถ้าเป็นกรณีที่ไม่มีการฟ้องทางอาชาก็นับ อายุความอย่างหนึ่ง ดังนั้น มาตรา 448 วรรค 2 จึงมีผลเพียงบอกให้รู้ว่า ถ้าเป็นกรณีละเมิด อันเกิดจากการกระทำผิดทางอาชาก็ต้องมาตามตรา 51 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาชญาว่าจะนับอายุความกันอย่างไรเท่านั้นเอง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าคำอธิบายเช่นว่านี้ ทำให้ ไม่เกิดขัดข้องดี และมีความเห็นต่อไปว่าน่าจะจะได้มีการดำเนินการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 448 วรรค 2 เสียให้ชัดเจนในลักษณะที่ว่า "การเรียกร้องค่าเสียหายในมูลอันเป็นความผิดมิโทษตาม กฎหมายอาชญา ให้มีกำหนดอายุความตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51" แต่ไม่เห็นด้วยที่จะให้ตัดข้อความในมาตรา 448 วรรค 2 ออกทั้งหมด ทั้งนี้ เพราะความรับผิดชอบ ในทางละเมิดมีทั้งกรณีที่เกิดจากความผิดทางอาชญา และที่มีได้เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาชญา ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การที่มาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติแยกเป็น 2 วรรค คือ วรรคแรกเป็นอายุความในละเมิดที่มีได้เนื่องจากความผิดทางอาชญา และ วรรคสอง เป็นอายุความละเมิดที่เนื่องมาจากความผิดทางอาชญา จึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนดีแล้ว เพียงแต่เมื่อมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 ถูกประกาศใช้ขึ้นในภายหลัง และได้ทำการแก้ไขบทบัญญัติ เรื่องเดียวกันซึ่งมีอยู่เดิม และต่างฉบับกัน ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น

4.3 หลักเกณฑ์การนำอายุความทางอาชามาใช้ในทางแพ่งดังกล่าวมาแล้วว่า คดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์นั้นถ้า เป็นกรณีที่ขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย มี อายุความฟ้องคดีอาชญา 15 ปี ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเพียงแต่ได้รับบาดเจ็บสาหัส อายุความ ฟ้องคดีอาชญา 10 ปี ดังนั้นแม้อายุความฟ้องคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนส่วนแพ่งจะมีเพียง 1 ปี นับ แต่วันรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ก็จะนำมาใช้ในกรณีความผิดดังกล่าว ไม่ได้ เนื่องจาก เป็น เรื่องละเมิดอันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาชญาและอายุความทางอาชญา

ยาวกว่า จึงต้องใช้อายุความทางอาญาแทนอายุความทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 51 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรค 2 ซึ่งหลักเกณฑ์การนับอายุความทางอาญามาใช้ในทางแพ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คือ ความรับผิดชอบในทางแพ่งต้องเกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำผิดทางอาญา

กรณีที่เกิดคดีแพ่ง เป็นผลต่อเนื่องจากการระงับคดีอาญาไปแล้ว เช่น การฟ้องเรียกเงินตามสัญญาขอความที่จำเลยทำให้ไว้เพราะจำเลยยกยอดเงินโจทก์ไป มิใช่ความแพ่งเนื่องมาจากความผิดทางอาชญาฐานยกยอดทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 178/2502) การฟ้องเรียกเงินตามเช็คไม่ใช้คดีแพ่งเกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำผิดอาชญาฐานออกเช็คโดยมิเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค (คำพิพากษาฎีกาที่ 409/2511, 99/2519) ผู้ที่ประมาทเลินเล่อทำให้ราชการเสียหาย เพราะมีผู้ใช้อากรแสตมป์ปลอม เกี่ยวกับหน้าที่ของคน มิได้กระทำผิดทางอาญาไม่ใช้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 122/2519) การที่จำเลยบุดและปิดทางสาธารณะรัฐเท่านั้นเป็นผู้ที่จะฟ้องคดีอาญาได้ แม้โจทก์มีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ เพราะเสียหายพิเศษและชักนำเข้าทนายมาได้ก็ตาม ไม่ใช้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 180/2522) เหล่านี้เป็นต้น จะนำอายุความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 51 มาใช้บังคับไม่ได้

หรือแม้จะเป็กรณีที่เกิดคดีแพ่งกำหนดเวลาฟ้องคดีไว้ซึ่งไม่ใช้อายุความ เช่น เรื่องแย้งการครอบครองซึ่งต้องฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองภายใน 1 ปี นับแต่เวลาถูกแย้งการครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1375 กำหนดเวลานี้ไม่ใช้อายุความในคดีแพ่งหากโจทก์ฟ้องจำเลยผู้แย้งการครอบครอง เป็นความผิดฐานทำให้เสียหาย และขอให้ขับไล่จำเลย เช่นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 51 มาใช้ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1757-1760/2522)

และ เมื่อได้ความว่าเป็นคดีแห่งที่ เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแล้ว โจทก์จะฟ้อง คดีอาญาหรือไม่ จึงไม่สำคัญ ข้อสำคัญคือในคดีแพ่งโจทก์จะต้องบรรยายฟ้องยืนยันว่าจำเลยกระทำ ผิดหรือร่วมกระทำผิด¹

2. โจ้บังคับผู้ที่กระทำผิดทางอาญาและผู้ร่วมกระทำผิดทางอาญา เท่านั้น² ในกรณีคดีแพ่ง เกี่ยวข้องกับจำเลยอื่นที่ไม่ได้กระทำผิดทางอาญา เช่น นายจ้าง จึงไม่อาจใช้อายุ ความความมาตรา 51 ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1046/2497 "จำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับรถยนต์ชนบุตร โจทก์ตายโดยประมาท จำเลยที่ 2 เป็นเจ้าของผู้ควบคุมเก็บค่าโดยสารในรถนั้น และเป็น นายจ้างของจำเลยที่ 1 โจทก์เคยฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ไว้ต่อ ศาล แล้วขอถอนฟ้องไปเพื่อรอให้คดีอาญาถึงที่สุด ต่อมาเมื่อคดีอาญาถึงที่สุดแล้ว โจทก์จึงกลับมา ฟ้องคดีแห่งใหม่อีก จำเลยต่อสู้ว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ 1 ปีแล้ว ดังนั้นศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าอายุความ เรียกค่าเสียหายในมูลละเมิดมีกำหนด 1 ปี ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 383/2497 และประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรค 1 ส่วนการเรียกร้องจากตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ร่วม ในการกระทำผิดโดยเฉพาะ มิได้หมายถึงผู้อื่นซึ่งมิได้กระทำผิดด้วย คดีนี้จำเลยที่ 2 เป็นเพียง เจ้าของผู้ควบคุมเก็บค่าโดยสาร และนายจ้างของจำเลยที่ 1 เท่านั้น มิใช่ตัวผู้กระทำผิดเอง จึงต้องนับอายุความ 1 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรค 1 คือ

¹ กุศล บุญยืน, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 167

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 383/2497 วินิจฉัยว่า การเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดในมูล อันเป็นความผิดทางอาญาซึ่งมีอายุความความมาตรา 448 วรรค 2 นั้นหมายความเฉพาะการเรียกร้องจากตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ร่วมในการกระทำผิดไม่หมายความถึงผู้อื่นซึ่งมิได้ร่วมในการกระทำผิด แต่ต้องรับผิดชอบด้วยในทางแพ่งดังนั้นเมื่อฟ้องเกิน 1 ปี โจทก์ก็ต้องสืบว่าเพิ่งรู้ว่าจำเลยทำละเมิด มิฉะนั้นขาดอายุความ

1 ปี โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 2 ในคดีหลังนี้เกิน 1 ปีแล้ว ขาดอายุความ การฟ้องคดีก่อนก็ถอนไป ไม่ถือเป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลง ต้องยกฟ้องเฉพาะจำเลยที่ 2 ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้กระทำความผิดอาญา สิทธฟ้องคดีของโจทก์ย่อมเป็นไปตามมาตรา 168 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 (วรรค 3) คือมีอายุความ 10 ปี ฟ้องโจทก์เฉพาะจำเลยที่ 1 ไม่ขาดอายุความ"

การที่ศาลฎีกาวินิจฉัย เช่นนี้ เห็นได้ว่าชอบด้วยหลักกฎหมาย เรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญาอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะมูลความรับผิดชอบทางแพ่งของนายจ้างมิได้มาจากการกระทำความผิดอาชญาฐานใดฐานหนึ่งเลย หากแต่มาจากมูลความรับผิดชอบทางแพ่งที่ลูกจ้างของตนกระทำไปในทางการที่จ้าง เมื่อการฟ้องคดีทางแพ่งมิได้มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญาจึงไม่ใช่การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงไม่อาจถืออายุความตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ และในทางอาญานั้นนอกจากผู้กระทำความผิดแล้ว บุคคลที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้อีกคือผู้ชี้และผู้สนับสนุนแต่นายจ้างไม่ใช่ผู้ชี้และผู้สนับสนุน จึงไม่อาจถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ จึงไม่อาจอ้างได้ว่าคู่ความในคดีแพ่งเป็นคู่ความเดียวกันกับในคดีอาญา ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แม้ศาลในคดีวินิจฉัยว่าจำเลยคือลูกจ้างต้องรับผิดชอบชดเชยโดยประมาณ เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 300 และพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 ในคดีแพ่งนายจ้างก็ยังสามารถนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบแสดงว่าลูกจ้างไม่ได้ประมาณได้ ดังนั้นแล้ว จึงสมควรให้ถืออายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรค 1 สำหรับนายจ้าง

ปัญหาว่ากรณีนี้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมในการกระทำความผิดถูกฟ้องทางอาญาแล้วตายลง โดยโจทก์ หรือผู้มีสิทธิที่จะฟ้องร้องในทางแพ่งไม่ได้ฟ้องในมูลละเมิดไว้ โจทก์จะฟ้องทายาทให้รับผิดชอบในมูลละเมิดที่เจ้ามรดกได้ก่อไว้จะขาดอายุความหรือไม่ อาจารย์อนุวัติ ใจสมุทรเห็นว่า "ในการฟ้องร้องบุคคลอื่น ซึ่งมีส่วนจะต้องร่วมรับผิดชอบในทางแพ่งต่อโจทก์

หรือผู้มีสิทธิ เรียกร้องทางแพ่ง (เช่นบุคคลตามมาตรา 425-437 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) นั้น เห็นว่าควรแยกออกเป็น 2 กรณีคือ

- กรณีที่บุคคลดังกล่าวมีตัวและรู้ตัวอยู่ ซึ่งอาจจะใช้สิทธิฟ้องร้องได้ ก็นับอายุความตามมาตรา 448 วรรค 1

- กรณีที่เกี่ยวกับทายาทตามปัญหานั้นอาจมีผู้สงสัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 169 บัญญัติว่า "อันอายุความนั้น ท่านให้นับเริ่มแต่ขณะที่จะอาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ เป็นต้นไป ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องเพื่อยกเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่เวลาที่ละเมิดสิทธินั้น เป็นต้นไป" จึงนำคิดว่าถ้าจะฟ้องตัวผู้กระทำความผิดเองจะต้องนับอายุความตามมาตรา 169 ตอนท้ายประกอบกับมาตรา 448 วรรค 2 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 ควรสังเกตว่าการละเมิดอันเกิดจากการทำความผิดทางอาญาเป็นการกระทำ ไม่ใช่ซึ่งคดีแพ่ง

ส่วนการจะฟ้องทายาทของผู้ทะเลาะเมิดนั้นถ้าดูตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1046/2497 แล้วจะเห็นได้ว่าถ้าแปลโดยเคร่งครัดแล้ว ทายาทของผู้กระทำความผิดไม่ใช่ตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมในการกระทำความผิด เพราะฉะนั้นถ้าจะฟ้องให้ทายาทต้องรับผิดชอบละเมิดอันเจ้ามรดกได้ก่อขึ้นแล้ว ก็นับอายุความตามมาตรา 448 วรรค 1 เหมือนกับการฟ้องคดีละเมิดตามธรรมดาหรืออีกประการหนึ่งน่าจะคิดว่า สิทธิเรียกร้องนั้นอาจบังคับต่อผู้กระทำความผิดได้ตั้งแต่วันทะเลาะเมิดแล้ว เพราะสิทธิอันแท้จริงนั้นจะต้องบังคับต่อบุคคลผู้ทะเลาะเมิด ทายาทหรือผู้จัดการมรดกไม่ใช่บุคคลซึ่งต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ทะเลาะเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425-437 เสียด้วยซ้ำไป แต่ต้องรับผิดชอบในฐานะแทนตัวผู้ทะเลาะเมิดหรือตัวผู้มีส่วนต้องรับผิดชอบทางละเมิดนั้นเองจึงต้องรับผิดชอบในฐานะอย่างเดียวกัน กรณีนี้หากโจทก์จะฟ้องคดีแพ่งบังคับเอากับผู้ทะเลาะเมิด หากผู้เป็นนั้นเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา จะต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรค 2 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 บังคับเมื่อโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาแล้วจำเลยตาย ระหว่างคดีบังคับยังไม่เด็ดขาด ก็ต้องใช้มาตรา 51 วรรค 2-4 บังคับในเรื่องอายุความทางแพ่งเอากับทายาทของจำเลยที่ตายนั้น

อนึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 186 บัญญัติว่า "อายุความแห่งสิทธิ เรียกร้องอันมีอยู่ เป็นคุณหรือ เป็นโทษแก่บุคคล เมื่อเวลาตายนั้น ถ้าจะขาดลงภายในเวลาต่ำกว่าปีหนึ่งนับแต่วันตายไซ้ร้ทำนให้ขยายอายุความนั้นออกไป เป็นปีหนึ่งนับแต่วันตาย" และขอให้ดูมาตรา 1754 ประกอบด้วย

3. ผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่องจากความผิดอาชญาตามมาตรา 51 หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดโดยได้รับความเสียหายตามความจริง ไม่ต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในความผิดนั้น ๆ หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 923/2505 "โจทก์คดีนี้ขับรณนัตด้วยความประมาท ขนรณนัตของจำเลยที่ 2 ซึ่งจำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับเสียหาย และทำให้อับตรจำเลยที่ 2 บาดเจ็บ ผู้ว่าคดีฟ้องโจทก์ ในที่สุดศาลอุธรณ์พิพากษาว่า โจทก์มีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2481 มาตรา 4 และประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 390 ำให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 390 ซึ่งเป็นบทหนัก จำคุก 15 วัน ปรับ 50 บาทโทษจำคุก ำให้รอไว้มีกำหนด 1 ปี ตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 56, 58 ถ้าไม่ชำระค่าปรับให้จัดการ ความมาตรา 29, 30 คดีถึงที่สุด

โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองในคดีนี้ฐานละเมิด เรียกค่าเสียหายทางแพ่ง จำเลยที่ 2 ได้ยื่นคำให้การและฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหายจากโจทก์(30,170 บาท) แต่ปรากฏว่าฟ้องแย้งเกิน 1 ปี นับแต่วันเกิดเหตุ แต่เป็นเวลายาวหลังที่ผู้ว่าคดีฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญา

ปัญหาว่ามีว่า จำเลยที่ 2 จะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาชญา มาตรา 51 วรรค 2 หรือไม่ ถ้าจำเลยที่ 2 เป็นผู้เสียหายตามความในมาตรานี้ อายุความก็สะดุด หยุกลงนับแต่วันที่ผู้ว่าคดียื่นฟ้องโจทก์ ฟ้องแย้งของจำเลยที่ 2 ก็ไม่ขาดอายุความ ถ้าจำเลยที่ 2 ไม่ใช่ผู้เสียหายตามมาตรานี้ ฟ้องแย้งของจำเลยที่ 2 ก็ขาดอายุความ

ศาลฎีกาเห็นว่า คำว่าผู้เสียหายตามมาตรา 51 นี้ ในวรรคต้นได้บัญญัติไว้ว่า"สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่ง เนื่องจากความผิด(อาญา)นั้น" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เสียหายตามมาตรา 51 นี้ คือผู้ที่ได้รับความเสียหายใด ๆ เนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญา ก็นับว่าเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 51 นี้ ถึงแม้ว่าจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในความผิดนั้น ๆ หรือไม่ก็ตาม เนื่องจากโจทก์กระทำผิดพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นเหตุให้จำเลยที่ 2 ได้รับความเสียหาย จำเลยที่ 2 ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 51 คดีของจำเลยที่ 2 จึงไม่ขาดอายุความ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1974/2497 ที่โจทก์อ้างรูปคดีไม่ตรงกับคดีนี้"

อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกานี้ไว้ 2 ประเภท คือ¹

- ตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกา วินิจฉัยว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 51 ปัญหาว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) ที่นิยามไว้หรือไม่
- ศาลฎีกาว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้เสียหายถึงแม้ตัวเองจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในความผิดนั้น ๆ หรือไม่ก็ตาม และยังอ้างว่าเนื่องจากที่โจทก์กระทำผิดพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นเหตุให้จำเลยที่ 2 ได้รับความเสียหาย

ศาลฎีกาไม่ได้วินิจฉัยว่า จำเลยเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 5(1) เกี่ยวกับการกระทำผิดของโจทก์ตามมาตรา 390 ประมวลกฎหมายอาญา ที่ทำให้บุตรจำเลยที่ 2 ได้รับความเจ็บ เมื่อศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1974/2497 ที่โจทก์อ้างมาไม่ตรงกับคดีนี้ ฎีกานี้วินิจฉัยความว่า เอกชนไม่ใช่ผู้เสียหาย ไม่มีสิทธิฟ้องในความผิดฐานทำร้ายตนกันโดยไม่มี

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึงการได้ส่วนมลฟ้อง, หน้า 502-503.

ปฏิบัติตามข้อบังคับสำหรับการขยับขยายพาหนะตามกฎหมายอายุมาตรา 336(15) และตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 มาตรา 9,26 และ66 และพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2481 มาตรา 4 ได้

ทั้งนี้ได้วินิจฉัยชี้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้เสียหายแม้ตัวเองจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในความผิดนั้น ๆ หรือไม่ก็ตาม ดังนี้ต้องเข้าใจว่าศาลฎีกาเห็นว่าผู้เสียหายตามนิยามในมาตรา 2(4) และตามที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้แต่ก่อนโดยแยกเป็นว่า เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องหรือไม่ กับผู้เสียหายในมาตรา 51 นี้ มีความหมายต่างกัน คือ ผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) และมาตราอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้เสียหายนั้น แปลความตามนิยามซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ เป็นแบบอย่างมาแล้ว ส่วนฎีกานี้แปลว่า คำว่าผู้เสียหายตามมาตรา 51 คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด โดยได้รับความเสียหายตามความจริงไม่ต้องคำนึงว่าผู้เสียหายนั้นมีความผิดหรือไม่ เช่นในคดีนี้จำเลยที่ 2 ไม่มีอำนาจฟ้องโจทก์ ดังนั้นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1974/2497วินิจฉัยไว้ เป็นต้น

4. ในกรณีที่ไม่มีกรฟ้องทางอาญา หลักเรื่องอายุความเป็นดังนี้ คือ

มาตรา 51 วรรคแรก "ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาตามที่กฎหมายลักษณะอาชญาบัญญัติไว้ในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญาแม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา 183 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม"

เพราะฉะนั้นในกรณีที่ไม่มีกรฟ้องคดีอาญาอายุความในการฟ้องคดีแพ่งอันมีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญาจึงถืออายุความที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา ทั้งนี้ไม่ว่ากฎหมายสารบัญญัติส่วนอาชญาเป็นกฎหมายใด

แม้ว่าในปัจจุบันกฎหมายลักษณะอาญาจะได้ถูกยกเลิกแล้ว แต่ก็มีพระราชบัญญัติ
ให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 4 บัญญัติว่า "เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้
บังคับแล้วบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดอ้างถึงกฎหมายอาญา..." ฉะนั้นในปัจจุบันนี้อายุความฟ้องคดีแพ่ง
ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาย่อมระงับไปพร้อมกับการที่ความฟ้องคดีอาญาตามที่บัญญัติไว้ นั้น มาตรา 95
และมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹ โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงว่าโจทก์จะรู้เรื่องความผิด
หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดเมื่อไร อายุความทางอาญาในมาตรา 51 วรรค 1 นั้นนับตั้งแต่วันกระทำความผิด

หลักกฎหมายตามมาตรา 51 วรรคแรกนี้ เห็นว่าชอบด้วยความยุติธรรมดี
เพราะเมื่อผู้กระทำความผิดทางอาญามีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำความผิดทางอาญาภายในอายุความหนึ่ง
ในส่วนแห่งที่เกี่ยวเนื่องมาจากการกระทำอันเดียวกันนี้ จึงควรที่จะต้องรับผิดชอบภายในอายุความ
เดียวกัน และหากพิจารณาในอีกประการหนึ่งจะเห็นว่า ความผิดอาญานั้นนอกจากจะเป็นเรื่องที่
กระทบกระเทือนความสงบสุขของสังคมส่วนรวม ซึ่งรัฐได้รับความเสียหายแล้วผู้ที่ได้รับความเสียหาย
โดยตรงอีกคนหนึ่งคือ ตัวผู้เสียหาย ซึ่งเขามีสิทธิได้รับการเยียวยาจากรัฐเฉพาะในส่วนที่เป็นโทษ
ทางอาญาอันจะช่วยบรรเทาความรู้สึกอึดอัดแค้นของเขาเท่านั้น รัฐไม่อาจเยียวยาในส่วนแห่งใน
ลักษณะที่เป็นค่าทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมได้ การที่ผู้เสียหายต้องจัดการเยียวยาความเสียหาย
ในส่วนแห่งเอง จึงควรที่จะให้เขาได้รับผลประโยชน์จากกฎหมายของรัฐบ้าง เช่น อายุความทาง
แห่งของเขาสามารถยื่นออกไปเท่ากับอายุความในคดีอาญาได้ อย่างไรก็ตามการยื่นอายุความทางแห่ง
ออกไปให้เท่ากับอายุความทางอาญานั้นมีลักษณะเป็นการชั่วคราวเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีภาระแก่ผู้ฟ้อง
คดีอาญาเพื่อให้อายุความทางแห่งขยายออกไป อันจะเป็นการเอาเปรียบแก่จำเลย เพราะเมื่อ
พิจารณาแล้วปรากฏว่าคดีอาญาไม่มีมูลความผิด หรือศาลยกฟ้องโดยประการอื่นอายุความทางแห่ง
จะย้อนหลังไปใช้หลักแห่งแห่งธรรมดา คือ 1 ปี นับแต่วันที่มีการกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตาม
มาตรา 448 วรรคแรก ดังจะได้ศึกษารายละเอียดในลำดับต่อไป

¹ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทางคำพิพากษาศาลฎีกา,
หน้า 524. ซึ่งศาสตราจารย์คณิง ฤาไชย ก็มีความเห็นเช่นนี้ ดูกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
เล่ม 1 หน้า 147.

ที่ว่าไม่มีการฟ้องคดีอาญานั้น หมายความว่าไม่มีการฟ้องคดีอาญาในความผิดนั้นเลย ไม่ว่าจะโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย อนึ่งในคดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบปรับและได้เปรียบเทียบปรับไปเสร็จแล้ว ก็ถือว่าไม่มีการฟ้องคดีอาญาเช่นกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1187/2499)

ในการฟ้องคดีแพ่ง หลักสำคัญคือ ต้องบรรยายฟ้องในคดีแพ่งให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดทางอาญา การที่จำเลยยังมีได้ถูกฟ้องคดีอาญา ไม่เป็นข้อที่แสดงว่าฟ้องคดีแพ่งนั้นไม่เกี่ยวกับคดีอาญา เมื่อฟ้องคดีแพ่งยืนยันว่าจำเลยกระทำความผิดทางอาญาแล้ว ก็ถือว่าได้ว่าฟ้องของโจทก์เกี่ยวเนื่องกับความผิดทางอาญา กรณีต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคแรก คือ ต้องถืออายุความฟ้องคดีอาญา มิใช่ถือเอาอายุความ 1 ปี ฐานละเมิด¹

นอกจากนี้ในการฟ้องคดีแพ่งธรรมดา ถ้าโจทก์เป็นผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต โจทก์ได้รับประโยชน์ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 183 ด้วยกล่าวคือ ถ้าภายใน 6 เดือนก่อนครบอายุความ ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตยังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม กฎหมายไม่ให้ถือว่าครบอายุความ จนกว่าจะสิ้นระยะเวลาปีหนึ่ง นับแต่วันที่ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะหรือผู้วิกลจริตหายเป็นปกติ หรือเมื่อมีผู้แทนโดยชอบธรรมขึ้นมา แต่ถ้าเป็นการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต ไม่อาจอาศัยประโยชน์ดังกล่าวได้ (มาตรา 51 วรรคแรกตอนท้าย) ซึ่งศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย อธิบายว่า เหตุที่กฎหมายบัญญัติเช่นนี้ เพราะมีความมุ่งหมายจะให้อายุความคดีอาญาและอายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามีเท่ากัน²

¹ กุศล บุญยืน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหน้า 168.

² หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, หน้า 525.

ปัญหาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 วรรคแรกนี้ คือถ้าเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ ซึ่งผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วัน
ที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 96 บัญญัติให้ถือว่าเป็นอัน
ขาดอายุความ กรณีเช่นนี้ หากผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่ง เรียกค่าเสียหายภายในอายุความฟ้องคดีอาญา
ตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 95 จะถือว่าสิทธิฟ้องคดีของผู้เสียหายทางแพ่งระงับไปแล้วตาม
ตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 96 หรือไม่

ปัญหานี้ไม่มีแนววินิจฉัยของศาลฎีกา แต่อาจารย์ กุศล บุญยืน¹ เห็นว่า
กำหนดเวลาที่ฟ้องเอาอายุความฟ้องคดีอาญาเป็นหลักนี้ น่าจะต้องอยู่ในบังคับตามกำหนดเวลา
ในประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 95 เท่านั้น การที่ผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ เป็นเหตุให้คดีอาญา
ขาดอายุความ เป็นเรื่องเฉพาะการฟ้องคดีอาญาเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการนับอายุความฟ้องคดี
แพ่งที่ใช้หลักการนับอายุความฟ้องคดีอาญา ซึ่งหมายถึงกำหนดเวลาตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 95 ดังนั้นหากผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งไม่เกินกำหนดเวลาตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 95 คดีของผู้เสียหายน่าจะไม่วายอายุความ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การตีความว่าอายุความ
ร้องทุกข์ เป็นคนละเรื่องกับอายุความฟ้องคดีนี้ ชอบด้วยความยุติธรรม ชอบด้วยหลักกฎหมาย
และเจตนารมณ์ของมาตรา 51 วรรคแรก เพราะฉนั้นคดียกออก จ้อโกง ซึ่งมีอายุความ 5 ปี
3 ปี ซึ่งผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ ภายใน 3 เดือน แม้จะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดี
อาญาได้ตามประมวลกฎหมายอาชญามาตรา 96 แต่สิทธิในการฟ้องเรียกค่าเสียหายใน
มูลละเมิดอันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญา ควรจะถือว่ามิอายุความ 5 ปี, 3 ปี จึงจะ
สอดคล้องและตรงตามเจตนารมณ์ของมาตรา 51 วรรคแรก แต่หากตีความเคร่งครัดว่า ถ้าไม่
มีการฟ้องทางอาญาแล้ว อายุความทางแพ่งต้องถือตามกำหนดอายุความที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย
อาชญามาตรา 95, 96 ไม่ว่าจะสิ้นกว่าหรือยาวกว่าอายุความทางแพ่งแล้ว การฟ้องคดีแพ่ง
ตามปัญหานี้ ก็คงต้องถือว่าขาดอายุความ ซึ่งการตีความเช่นนี้ทำให้คล้ายกับว่ากฎหมายบังคับ

¹ กุศล บุญยืน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหน้า 168.

ให้ต้องมีการร้องทุกข์ทางอาญาเพื่อให้อายุความสะดุดหยุดลง หรือมิฉะนั้นก็บังคับให้เขาต้อง
รับฟ้องคดีแพ่งทั้ง ๆ ที่บางครั้งผู้เสียหายอาจไม่ประสงค์จะใช้สิทธิทางอาญาเลย ซึ่งทำให้คู่ลูกเล่น

5. ในกรณีที่มีการฟ้องทางอาญา แยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่คดีนั้นยัง
ไม่มีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาที่เด็ดขาด กับกรณีคดีนั้นได้มีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาเด็ดขาดแล้ว

- กรณียังไม่มีคำพิพากษาเด็ดขาด ¹

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรค 2 บัญญัติว่า
"ถ้าคดีใดได้ฟ้องต่อศาลแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่ง
ย่อมสะดุดหยุดลงตามมาตรา 79 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา"

มาตรา 79 กฎหมายลักษณะอาญา บัญญัติว่า "เวลาระหว่างคดีเรื่องใด
อยู่ในศาล คือในระหว่างร้องขอต่อศาล ด้วยประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลย
ตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นเวลาหยุดอายุความ มิฉะนั้นเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้ เข้า
ในอายุความ"

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติ เรื่องอายุความสะดุดหยุดลง เช่นนี้ไม่มีปรากฏในประมวล
กฎหมายอาญาเลย ปัญหาคือ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจะมีผลต่อมาตรา 51 วรรค 2 ประการใดจะถือ
ว่ามาตรา 51 วรรค 2 ถูกยกเลิกไปทั้งวรรค หรือยังคงอยู่ และถ้ายังคงอยู่ จะถือว่าคงอยู่โดย
ไม่มีข้อความที่ว่า " ตาม มาตรา 79 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา" อีกต่อไป หรือคงอยู่โดยให้

¹ ผู้เขียนมีความเห็นว่าคำพิพากษาเด็ดขาดในที่นี้มีความหมาย เช่นเดียวกับคำพิพากษา
เสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4)

นํานัยของอายุความสะกดหยุดลง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรค 2¹ มาปรับใช้แทน

ความเห็นนักกฎหมายไทยส่วนใหญ่เห็นว่ามาตรา 51 วรรค 2 มิได้
ไว้ผลบังคับ ฝ่ายที่เห็นว่ายังคงมีผลอยู่โดยให้หน้บาทบัญญัติ เรื่องอายุความสะกดหยุดลงตามประมวล
กฎหมายอาญามาตรา 95 วรรค 2 บังคับแทน คือ ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย โดยให้เหตุผลว่า
ตั้งแต่ใช้ประมวลกฎหมายอาญาเป็นต้นไป อายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะสะกดหยุดลง
ต่อเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลแล้ว และผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต
เท่านั้น กรณีอื่น เช่น กรณีที่ออกหมายจับอายุความไม่สะกดหยุดลง ทั้งนี้ เพราะเป็นความมุ่งหมาย
ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะให้อายุความคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความ
ผิดอาญาเท่ากับอายุความคดีอาญา นอกจากนี้ถ้าปรากฏภายหลังว่าศาลพิพากษายกฟ้องคดีอาญาจน
คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว ก็ต้องใช้วรรค 4 บังคับ คืออายุความไม่สะกดหยุดลงตามวรรค 2 นี้ เว้น
แต่จะได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้วก่อนศาลพิพากษาคดีอาญาถึงที่สุด²

ฝ่ายที่เห็นว่ามาตรา 51 วรรค 2 ยังคงมีผลใช้บังคับโดยเพียงแต่ตัดข้อความ
ที่ว่า "ตามมาตรา 79 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา" ออกไปคือ ศาสตราจารย์บัญญัติ สุขีวะ³
ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์และศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย⁴ ศาสตราจารย์เรืองธรรม ลัดพลี⁵

¹ มาตรา 95 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล
แล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าว
แล้ว นับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นกัน"

² ในบันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 409/2511, หน้า 528-531.

³ ในบันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 409/2511, หน้า 528-531.

⁴ สัญญา ธรรมศักดิ์ และประภาศน์ อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา, หน้า 368. อ้างในคณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 หน้า 148.

⁵ เรืองธรรม ลัดพลี, คำอธิบายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า105.

และศาสตราจารย์คณิง ฤาไชย¹ ซึ่งได้ให้ข้อสังเกตไว้ด้วยว่า นอกจากนี้คำพิพากษาฎีกาที่ 466/2508 ก็แสดงให้เห็นได้ว่ามาตรา 51 วรรค 2 นี้ยังคงมีอยู่โดยศาลฎีกาได้ชี้ให้เห็นความมุ่งหมายว่า "บทบัญญัติ เรื่องอายุความสะกดหยุดลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 51 วรรค 2 บัญญัติเพื่อบังคับสำหรับกรณีที่จะมีการฟ้องคดีแพ่งตาม ภายหลังจากที่ได้พิจารณาพิพากษาคดีอาชญาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว ตั้งที่บัญญัติไว้ในวรรค 3 และ 4 รวมทั้งกรณีที่ได้มีการฟ้องร้องคดีแพ่งเข้ามาในระหว่างพิจารณาคดีอาชญาอย่างคดีนี้ด้วย" และโดยคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ดังกล่าวประกอบกับบทมาตราที่เกี่ยวข้อง แสดงว่า (ก) การสะกดหยุดลงตามมาตรา 51 วรรค 2 มิได้บัญญัติขึ้น เพียงเพื่อบังคับใช้บังคับ เฉพาะกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาคดีอาชญาเสร็จเด็ดขาดไปแล้วตาม วรรค 3 และวรรค 4 เท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งในระหว่างที่ศาลกำลังพิจารณาคดีอาชญาอยู่ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 466/2508, 2246/2523) และ (ข) เมื่อการสะกดหยุดลงตาม มาตรา 51 วรรค 2 ล้มไปเพราะเหตุตาม มาตรา 51 วรรค 3 หรือวรรค 4 กรณีไม่ต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 181 ที่กำหนดอายุความ (ของสิทธิ เรียกร้อง เดิม) ขึ้นใหม่ตั้งแต่วันที่เหตุอันทำให้การสะกดหยุดลงล้มไปแต่กำหนดอายุความ 10 ปี (ในกรณีที่ศาลลงโทษ) นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาเป็นต้นไป หรือกำหนดอายุความตาม สิทธิ เรียกร้อง เดิม (ในกรณีที่ศาลยกฟ้อง) ตั้งแต่วันที่มีการล่องละเมิดสิทธิของโจทก์เป็นต้นไป²

อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ก็เห็นว่ากรณีที่มาตรา 51 กล่าวถึงมาตรา 79 ก็เพียงเพื่อบังคับให้เห็นว่าอายุความในคดีแพ่งสะกดหยุดลงเท่านั้นของมาตรา 79 ว่าไว้เท่านั้น ความหมายของมาตรา 79 แห่งกฎหมายลักษณะอาชญาในมาตรา 51 ไม่มีมากไปกว่าเป็นถ้อยคำคำหนึ่งเท่านั้น การที่มาตรา 79 จะถูกยกเลิกหรือไม่ ไม่สำคัญ เท่ากับตัดคำว่า "ตามมาตรา 79 แห่งประมวลกฎหมายลักษณะอาชญา" ออก ซึ่งข้อความที่เหลืออยู่ก็ยังคงมีความหมายอยู่ว่าอายุความสะกดหยุดลง ส่วนอายุความสะกดหยุดลงมีลักษณะอย่างไรนั้น ก็ถือตามหลักการทั่วไปได้ว่า

¹ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา เล่ม 1, หน้า 148.

² คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา เล่ม 1, หน้า 148.

มีความหมายอย่างไร (คูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 172-782) จึงเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาไม่มีผลให้ยกเลิกมาตรา 51 วรรค 2 ไปด้วย และอีกประการหนึ่ง เมื่อบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาขึ้นนั้น ผู้ร่างอาจเล็งเห็นว่าเรื่องอายุความสะกดหยุดลงมีความหมายอย่างไร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ชัดแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาให้เป็นการซ้ำซ้อนกันอีก ¹

กรณีมีคำพิพากษาเด็ดขาดให้ลงโทษก่อนฟ้องคดีแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 วรรค 3 บัญญัติว่า "ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา 168 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์"

มาตรานี้บัญญัติสืบต่อข้อความจากวรรค 2 คือ เมื่ออายุความคดีส่วนแพ่งหยุดลงในทันทีที่มีการยื่นฟ้องคดีอาญานั้น ต่อมาถ้าคดีเด็ดขาดโดยศาลลงโทษจำเลย อายุความคดีส่วนแพ่งจะเริ่มนับใหม่ตามอายุความ 10 ปี ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 168 คือ เริ่มนับใหม่ตามอายุความวันที่สิทธิเรียกร้องได้ปรากฏหลักฐานขึ้นหรืออีกนัยหนึ่งคือ วันที่ศาลมีคำพิพากษาดำเนินคดีไปเป็นระยะเวลา 10 ปี เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 481/2523 ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาข้อนุกรุก ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด คดีถึงที่สุดแล้ว จำเลยไม่ยอมออกจากห้องพิพาท โจทก์จึงฟ้องเป็นคดีแพ่งว่าจำเลยละเมิด ขอให้ขับไล่และเรียกค่าเสียหาย การพิพากษาคดีแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา และมีการกำหนดอายุความ 10 ปี ตาม

¹ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้องฯ, หน้า 510-511.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 168 ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 วรรค 3 หากใช้มีกำหนดอายุความ 1 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 ไม่¹

อาจารย์อนันต์ ใจสมุทร ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในกรณีคำพิพากษาให้ลงโทษนี้ บางที่อายุความฟ้องคดีแพ่งอาจยาวถึง 20 ปีได้ ถ้าหากศาลพิจารณาคดีอาญาเป็นเวลานานถึง 10 ปี กว่าคดีจะถึงที่สุด อนึ่งที่กฎหมายใช้คำว่าศาลพิพากษาลงโทษจำเลยนั้น เห็นว่าหมายถึงกรณีที่ศาลฟังว่าจำเลยกระทำความผิดนั้นเอง ซึ่งตามปกติจะต้องพิพากษาลงโทษ แต่ตามวิธีการของกฎหมาย อาจกำหนดโทษ แต่รอการลงโทษไว้ หรือรอการกำหนดโทษไว้ก็ได้ตามประมวลกฎหมายอาชญา มาตรา 56²

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 51 วรรค 4 บัญญัติว่า "ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่จะได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความตามหลักทั่วไปในเรื่องอายุความแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์"

ทั้งนี้ เพราะการที่มีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาถึงที่สุดยกฟ้องปล่อยจำเลยนั้น ย่อมแสดงว่าจำเลยไม่มีความผิด เมื่อเป็นเช่นนี้สำหรับจำเลยจึงถือเท่ากับไม่มีความผิดอาญาเกิดขึ้นมาแต่แรกเลย โดยเหตุนี้จึงไม่มีเหตุผลอย่างใดที่จะกำหนดให้อายุความในคดีแพ่งมีระยะเวลาเท่ากับอายุความในคดีอาญาที่ถูยกฟ้องไปแล้ว ถ้าโจทก์จะฟ้องจำเลยก็ต้องอาศัยสิทธิฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างไรก็ตามก็ตีถ้าหากผู้เสียหายจะได้อื่นฟ้องคดีแพ่งไว้ก่อนหน้า

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 845/2523, 1338/2523, 2615/2523 วินิจฉัยแนวเดียวกัน

² อนันต์ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้องฯ, หน้า 497.

คำพิพากษาคดีอาญาจะถึงที่สุด จะเห็นว่าผู้เสียหายได้ฟ้องในขณะที่เขาเชื่อว่ายังไม่สิ้นอายุความ ดังจะเห็นได้จากความในวรรคแรก, วรรคสอง และวรรคสาม เมื่อเขาได้ยื่นฟ้องคดีแพ่งไว้ก่อนหน้าแล้ว เช่นนี้ การที่ศาลยกฟ้องคดีอาญาภายหลังจึงไม่ควรที่จะกระทบกระเทือนการฟ้องคดีแพ่งดังกล่าว

นอกจากนั้นบทบัญญัติมาตรานี้ จะช่วยป้องกันการแก่งแย่งฟ้องคดีอาญา เพื่อให้อายุความคดีแพ่งสะดุดหยุดลง อันจะเป็นการเอาเปรียบจำเลย

ปัญหาคือคำว่า "พิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลย" มีความหมายอย่างไร จำต้องเป็นการยกฟ้องเนื่องจากการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าศาลยกฟ้องเพราะเหตุโจทก์ขาดนัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 166 และโจทก์มิได้ร้องขอให้ยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่ภายใน 15 วัน หรือไม่ได้อุทธรณ์คำสั่งศาล คดีนั้นย่อมยุติลง หรือศาลยกฟ้องเนื่องจากคำฟ้องโจทก์บกพร่อง เช่น ไม่ได้ลงชื่อโจทก์ หรือฟ้องผิดวัน เช่นนี้จะถือว่าเป็นการ "พิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลย" หรือไม่

เรื่องนี้ไม่มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินไว้แต่เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายมาตรานี้ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ก็น่าจะถือว่าไม่ว่าศาลจะยกฟ้องเพราะเหตุการกระทำของจำเลยไม่มีมูล เป็นความผิดอาญา หรือเพราะการดำเนินการกระบวนการพิจารณาผิดพลาด (technical) ก็เป็นการ "พิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลย" ตามมาตรานี้

จากที่ได้ศึกษามาโดยลำดับแล้วนี้ จะเห็นว่ามาตรา 51 นี้วางหลักในเรื่องอายุความการฟ้องคดีแพ่งอื่น เนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญา ก่อนที่จะพิจารณามาตรา 51 จึงต้องพิจารณาได้ความแล้วว่าคดีใด เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไม่ได้เลย